

HE KEPT US OUT OF WAR?

Yleisen mielipiteen vaikutus Woodrow Wilsonin päätöksiin
Yhdysvaltain liittymisestä ensimmäiseen maailmansotaan

Juha Makkonen

Jyväskylän yliopisto

Historian ja

etnologian laitos

Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2003

Kiitän professori Seppo Zetterbergiä hyvästä ohjauksesta
ja puolisoani Johanna Hyttistä kielenhuollosta ja kannustuksesta

Helsingissä 23.2.2003

Juha Makkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos HISTORIAN JA ETNOLOGIAN LAITOS
Tekijä MAKKONEN JUHA VILLE OLAVI	
Työn nimi He kept us out of war? Yleisen mielipiteen vaikutus Woodrow Wilsonin päätöksiin Yhdysvaltain liittymisestä ensimmäiseen maailmansotaan	
Oppiaine Yleinen historia	Työn laji Pro gradu -työ
Aika Helmikuu 2003	Sivumäärä 100
Tiivistelmä - Abstract <p>Suursota syttyi Euroopassa kesällä 1914. Yhdysvalloissa ei sodan alussa koettu suurtakaan tarvetta puuttua eurooppalaisten keskinäiseen välienselvittelyyn. Vuonna 1913 presidentiksi valittu Woodrow Wilson korosti puheissaan yleisen mielipiteen merkitystä ja pyrki tekemään myös merkittävät ulkopoliittiset päätöksensä sen pohjalta. Sodan pitkittyessä ja raaistuessa Yhdysvalloissa alettiin vähitellen ymmärtää, että neutraliteettiaseman säilyttäminen kävisi ajan mittaan raskaaksi. Vaikka Yhdysvallat oli virallisesti puolueeton, kansan suuri enemmistö oli ympärysvaltojen puolella.</p> <p>Johtavan keskusvallan, Saksan, politiikka muuttui sodan jatkuessa aggressiivisemmäksi. Saksalaisten sukellusveneiden Atlantilla suorittamat siviilialusten upotukset suututtivat sekä amerikkalaiset että Wilsonin, mutta heidän sotahalukkuutensa pysyi edelleen alhaisena. Wilson määräsi hallintonsa aloittamaan vähittäisen sotilaallisen valmistautumisen. Jo tämä aiheutti selkeää kansan mielipiteiden jakautumista ja synnytti useita painostusjärjestöjä.</p> <p>Wilson, joka vuoden 1916 presidentinvaalikampanjassaan korosti tietoisesti rauhantahtoisuuttaan voitti vaalit. Kansainliitto-ideallaan hän pyrki vakuuttamaan loput amerikkalaisista rauhan järkevyydestä. Saksan entistä rajumpi sotapolitiikka murensi vähitellen rauhantoiveita. Maaliskuussa 1917 sodan kannattajat olivat jo vastustajia aktiivisempia, mutta suurin osa kansasta ei edelleenkään osannut tai halunnut ottaa kantaa suuntaan tai toiseen. Pitkällisen pohdinnan jälkeen presidentti Wilson päätti julistaa sodan Saksaa vastaan ja viedä kansansa mukaan taisteluun turvallisemman maailman puolesta.</p>	
Asiasanat: Woodrow Wilson, ensimmäinen maailmansota, yleinen mielipide, diplomatia, neutraliteetti, sotilaallinen valmistautuminen, painostusjärjestöt	
Säilytyspaikka: Historian laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuskysymys	1
1.2. Käytetty aineisto ja Wilsonia käsittelevä tutkimus	3
1.4. Tutkimuksen temaattinen rajaus	6
1.5. Tutkimuksen kronologinen rajaus	8
2. WOODROW WILSONIN ELÄMÄ JA URA ENNEN VUOTTA 1914	9
2.1. Lapsuus, nuoruus, yliopistoura – poliittisen uran valmistelua?	9
2.2. Ideologiset taustatekijät Wilsonin elämässä	12
2.3. Johtaja-kansa -suhteen muotoutuminen ja Wilsonin presidenttikauden alkuvaihe	14
3. YLEINEN MIELIPIDE YHDYSVALLOISSA	16
3.1. Yleinen mielipide – termin määrittelyä	16
3.2. Yhdysvaltalaisien tavat ilmaista mielipidettään	18
3.3. Miten yhdysvaltalaisien mielipiteitä on kartoitettu?	20
3.4. Kuinka presidentit ovat huomioineet yleisen mielipiteen?	21
4. SUUREN SODAN SYTTYMINEN JA VAIKUTUKSET YHDYSVALLOISSA	22
4.1. Ensireaktio	22
4.2. Wilsonin neutraliteettipolitiikan muotoutuminen	25
4.3. Sovittelujen aloittaminen ja merenkäynnin ristiriidat	28
4.4. Wilsonin kabinetti	31
5. KAMPPAILU PUOLUETTOMUUDESTA JA VALMISTAUTUMISESTA	33
5.1. Millaisen Euroopan Wilson ja amerikkalaiset halusivat?	33
5.2. Saksan sotatoimien kiristymisen ja niiden vaikutukset Yhdysvalloissa	37
5.3. Matkustajalaiva Lusitanian upottaminen	40
5.4. Kansan mielipiteiden jakautuminen alkaa	45
5.5. Valmistautumiskeskustelu ja Wilsonin puhekierron	47

6. VUODEN 1916 PRESIDENTINVAALIT JA KESKUSTELU SODASTA	54
6.1. Painostusryhmien toiminta Yhdysvalloissa	54
6.2. Vaikea kevät vaalien lähestyessä	56
6.3. Presidentinvaalikampanja	59
6.4. Elämää vaalien jälkeen	66
7. RAUHANNEUVOTTELUT SODAN UHAN VARJOSSA	68
7.1. Ristiriitaiset neuvottelut Saksan kanssa	68
7.2. Rauhaan taistelutta	71
8. TOIVEIKKUUDEN TILASTA VIATTOMUUDEN LOPPUUN	74
8.1. Rajoittamaton sukellusvenesota	74
8.2. Laivojen aseistaminen – uusi askel valmistautumisessa	77
8.3. Zimmermannin sähkeestä uusiin upotuksiin	79
8.4. Väistämätön tapahtuu	84
9. TIETOISIA VALINTOJA VAI AJOPUUNA AJELEHTIMISTA?	87
LÄHDELUETTELO	93

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskysymys

Työni aihe ja sitä ohjaava tutkimuskysymys ovat pitkään kestäneen pohtimisen tuloksia. Kiinnostukseni Yhdysvaltojen historiaan on peräisin aiemmista seminaariesitelmistäni. Näissä olen tutkinut 1900-luvun alun Yhdysvaltojen historiaa ja keskittynyt erityisesti presidentti Woodrow Wilsonin toimintaan niin hänen presidenttikausiansa edeltävänä aikana kuin hänen virkakausiensaankin. Nykypäivänä voidaan melko kiistattomasti sanoa, että Yhdysvaltojen presidentti on maailman vaikutusvaltaisain valtionpäämies. Aina näin ei ole ollut – vielä 1900-luvun alussa maailmanpolitiikan painopiste oli selvästi Euroopassa. Siksi onkin ollut kiinnostavaa tutkia, minkälainen rooli Yhdysvaltain presidentillä oli maailmanpolitiikassa ensimmäisen maailmansodan aikana - ja miten Woodrow Wilson työllään tämän roolin muuttamiseen vaikutti.

Yhdysvallat oli muuttanut ulkopoliittista asennoitumistaan 1900-luvun alkuvuosina. Vielä 1800-luvulla maa oli melko eristäytynyt ja sen osallistuminen kansainväliseen politiikkaan oli vähäistä. Yhdysvaltojen ulkopoliittinen toiminta olikin kauan Monroe-opin¹ ohjaamaa. Ensimmäinen selvästi omien rajojen ulkopuolinen konflikti johon Yhdysvallat osallistui, oli espanjalais-amerikkalainen sota vuonna 1898. Sodan merkityksestä ja tarkoituksenmukaisuudesta ei ollut, eikä ole vielääkään täyttä varmuutta.² Kuitenkin sodan voidaan katsoa aloittaneen uuden, aktiivisemmän aikakauden Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa. Tämän aktiivisemmän aikakauden loppuvaiheeseen ja sen huipentumaan, ensimmäiseen maailmansotaan – ja siihen liittymiseen – keskittyy oman tutkimukseni tarkastelujakso.

Yhdysvaltojen sisäpolitiikassa vallitsi tutkimani ajanjakson aikana niin sanottu progressiivinen aikakausi. Progressiivisen liikkeen alkuperäiset ja pääasialliset tavoitteet kohdistuivat sisäpolitiikkaan ja talouteen.³ Pyrin tutkimuksessani osoittamaan, että liikkeen uudistustavoitteilla ja sen aiheuttamalla poliittisen kentän fragmentoitumisella oli vaikutuksensa myös ulkopoliittiseen päätöksentekoon.

Valtaisa määrä maahanmuuttajia kasvatti Yhdysvaltojen asukaslukua räjähdysmäisesti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. 1800-luvun puolella suurin maahanmuuttajavirta tuli läntisestä Euroopasta – Irlannista, Britanniaasta ja Saksasta.

¹ Oppi nimetty Yhdysvaltain viidennen presidentin James Monroen mukaan. Vuonna 1823 esitetyn opin mukaan Euroopan valtioiden ei pitänyt puuttua Amerikan asioihin eikä Yhdysvaltojen Euroopan tilanteeseen.

² Brogan, 448.

³ Link, 1954, 2; Townson, 675.

1900-luvulle tultaessa pääosa Yhdysvaltoihin saapuvista siirtolaisista tuli kuitenkin itäisestä ja eteläisestä Euroopasta.⁴ Osa maahanmuuttajista järjestäytyi erityyppisiin painostusryhmiin. Niiden tarkoituksena oli vaikuttaa Yhdysvaltojen kansalliseen politiikkaan niin, että se suosisi omaa alkuperäistä kotimaata.⁵ Tulen tutkimuksessani osoittamaan, että painostusryhmillä oli ensimmäisen maailmansodan aikana vaikutusvaltaa myös ulkopoliittiseen päätöksentekoon. Painostusryhmien valta näkyy erityisesti presidentinvaalien kampanjoinnin aikaan, jolloin kandidaattien piti äänen toivossa pystyä vakuuttamaan jokaiselle painostusryhmälle oman politiikkansa parhaimmuutta.

Woodrow Wilson oli yksi Yhdysvaltojen parhaiten koulutetuista presidenteistä. Hän rakensi mittavan uran yliopistomaailmassa, mutta haaveili akateemisen työnsä ohessa ammattipoliitikon urasta. Yliopistossa Wilson tutki sekä opetti poliittisia järjestelmiä ja valtiomuotokysymyksiä – ja halusi päästä toteuttamaan näkemyksiään myös käytännössä. Hän sai mahdollisuuden yrittää teorian ja käytännön yhteen sovittamista erottuaan Princetonin yliopiston rehtorin virasta vuonna 1910.⁶ Wilsonin presidenttikauden tekee kiinnostavaksi juuri hänen pyrkimyksensä viedä politiikan teoria käytännön tasolle. Ensimmäisen presidenttikautensa alkaessa vuonna 1913 Wilson oli ilmeisen tietämätön Euroopassa vallitsevasta poliittisesta jännitystilasta.⁷ Koska ulkopoliittikka ei ollut hänen vahvuusalueensa, on tutkimukseni kannalta olennaista selvittää miten Wilson kohtasi vaikeat tilanteet – ja miten hänen tähän heikkouteensa pyrittiin vaikuttamaan kansalaismielipidettä hyväksikäyttäen. Demokraattista puoluetta edustanut Wilson katkaisi republikaanien vuodesta 1897 kestäneen presidenttivallan ja onkin luultavaa, että Wilson pyrki tekemään eroa vastustajapuolueeseen myös ulkopoliitikassa. Hän ei kuitenkaan pitänyt mielessään, että ulkopoliittisia muutoksia ei ole järkevää tehdä pelkästään muutoksen vuoksi. Tärkeintä pitäisi aina olla kansalaisten kuuleminen ja koko maan edun ajattelu.⁸

Tavallisten amerikkalaisten poliittinen osallistuminen ei ole koskaan ollut erityisen intensiivistä. Useimmiten osallistuminen on rajoittunut pelkkään äänestämiseen. Toisaalta Yhdysvaltojen äänestysprosentitkin ovat olleet kaikista länsimaista alhaisimpia

⁴ Townson, 378–379.

⁵ Brogan, 449.

⁶ Magill, 503.

⁷ Link 1957, 10.

⁸ Bailey, 8–9.

jo pitkän aikaa.⁹ Amerikkalaisten alhainen osallistumisaktiivisuus periytyy siis jo kaukaa, mutta silti sitä ihmetellään vielä nykypäivänäkin. Tutkimuksessani tulen pohtimaan myös yhdysvaltalaisien vähäisen äänestysinnostuksen – ja poliittisen passiivisuuden syitä.

Poliittinen journalismi kehittyi huomattavan paljon juuri 1900-luvun alussa ja toimittajat saivat entistä paremmin tietoa hallinnosta ja päätöksenteosta.¹⁰ Woodrow Wilson oli hyvin epäluuloinen suhteessaan lehdistöön ennen presidenttikauttaan. Presidenttikaudellaan hänellä oli kuitenkin suuret tavoitteet entistä täsmällisemmän tiedottamisen suhteen. Hän esimerkiksi ryhtyi ensimmäisenä presidenttinä järjestämään säännöllisesti lehdistötilaisuuksia. Hän myös yritti lehdistön kautta kasvattaa Yhdysvaltojen kansallista yhtenäisyyttä ja kansallishenkeä. Tätä tarkoitusta varten Wilson pyrki yhtenäistämään lehdistön linjaa, niin että kansalaiset eri puolilla Yhdysvaltoja saisivat yhteneväisen käsityksen maan tilasta ja hallinnon pyrkimyksistä.¹¹ Koska Wilsonilla oli suuret tavoitteet lehdistön ja presidentin suhteiden kehittämiseksi, on tutkimuksessani olennaista selvittää miten Wilson konkreettisesti harjoitti yhteistyötä lehdistön kanssa. On myös kiinnostavaa tutkia, oliko Wilson huolissaan kansansa melko vähäisestä kiinnostuksesta politiikan tapahtumiin.

1.2. Käytetty aineisto ja Wilsonia käsittelevä tutkimus

Primääriaineistona olen käyttänyt Arthur S. Linkin toimittamaa kirjasarjaa *The Papers of Woodrow Wilson* (PWW). Tämä 68-osainen sarja on julkaistu (Wilsoninkin johtaman) Princetonin yliopiston toimesta vuosina 1966–1993. Julkaisu kattaa koko Wilsonin julkisen – ja osin yksityisenkin – elämän sisältäen lähes kaikki hänen dokumentoidut puheensa, muistionsa ja kirjeensä. Kirjeissä on mukana sekä Wilsonin itsensä kirjoittamia että hänen vastaanottamiensa kirjoituksia. Mukana julkaisussa on myös Wilsonin lähipiirin ja ajanjakson merkittävimpien poliitikkojen kirjeenvaihtoa, jossa Wilson on mainittu. Teoksissa on mukana jonkin verran Wilsonia koskevaa uutisointia mutta tätä ei tietenkään ole voitu – julkaisevan lehdistön laajuuden vuoksi – tehdä kovin kattavasti. Tutkimani ajanjakso käsittää tapahtumia kesästä 1914 kevääseen vuonna 1917. Tälle jaksolle sijoittuvat PWW:n osat 30–41. Ongelma primäärilähteen suhteen on teosten

⁹ Ginsberg, 29, 49.

¹⁰ Leonard, 8.

¹¹ Ibid, 166; Stein, 54.

sisällön kattavuus. Tutkimukseni kannalta olennaista tietoa teoksissa on kuitenkin melko vähän (tai se ei ainakaan ole ollut kovin helposti etsittävässä sinänsä melko selkeästä indeksiluettelosta huolimatta). Lähteiden sisällöllinen painopiste on Yhdysvaltojen sisäpoliittisissa tapahtumissa. Teoksiin mahtuu huomattavan paljon myös Wilsonin henkilökohtaista kirjeenvaihtoa, jossa tyyli on melkoisesti poliittisia kirjoituksia kevyempää. Paljastavaa on, että Eurooppaa koskevat ulkopoliittiset kannanotot puuttuvat ennen kesää 1914. Tämän jälkeenkään tällaiset kannanotot eivät esitä alkuperäislähteessäni merkittävää roolia ainakaan määrällisesti mitattuna.

Woodrow Wilsonista on kirjoitettu lukuisia elämäkertoja, jotka eivät tiedollisesti suuresti eroa toisistaan. Wilsonin elämän tärkeimmät vaiheet on käyty kurssiivisesti läpi myös monissa ajallisesti tai teemallisesti rajatuimmista teoksissa. Tuorein elämäkerta on Louis Auchinclossin vuonna 2000 kirjoittama. Siinä käydään melko tiivistetysti läpi Wilsonin pre- ja postpresidentiaaliset vaiheet ja keskitytään olennaisimpiin tapauksiin presidenttiuran aikana. Tutkimukseni kannalta maininnan arvoinen on Edwin A. Weinsteinin tekemä elämäkerta, joka keskittyy Wilsonin toimiin lääketieteellisestä ja psykologisesta näkökulmasta.

Tutkimaani ajanjaksoon ja Wilsoniin keskittyy muutama teos, joista tutkimukselleni tärkeän rungon muodostavat Arthur S. Linkin Wilson-sarjan osat 4–6. Näiden teosten primäärilähteinä Link on käyttänyt Wilsonin papereita, jotka hän on myöhemmin toimittanut *The Papers of Woodrow Wilson* -teossarjaksi. Patrick Devlinin *Too Proud to Fight* pureutuu ansiokkaasti osin samaan teemaan mitä olen itse tutkinut. Kirjassa käydään kronologisesti läpi tapahtumat Yhdysvalloissa ensimmäisen maailmansodan aikana ja pohditaan miksi Yhdysvallat ja Wilson päättivät liittyä ensimmäiseen maailmansotaan. Devlin etsii vastausta muun muassa Wilsonin luonteesta ja menneisyydestä kuin myös Wilsonin lähipiirin vaikutuksesta.¹² Thomas J. Knockin kirja *To End All Wars* tuo esille Wilsonin ideologisemman puolen ja ajatukset uudenlaisen maailmanjärjestyksen luomisesta. Teoksessa tehdään myös melko vahvoja tulkintoja painostusryhmien merkityksestä Wilsonin päätöksentekoon.¹³ John Milton Cooperin *The Warrior and the Priest* perehtyy Woodrow Wilsonin ja Theodore Rooseveltin –¹⁴ kahden lahjakkaan ja tunnetun presidentin – toimintaan vertaillen muun muassa heidän voimankäyttöään, mediasuhteitaan ja julkisuuskuvansa. Teos tuo esille Wilsonin ja

¹² Devlin, ix–x.

¹³ Knock, vii–x.

¹⁴ Yhdysvaltain presidentti 1901–1909, republikaani.

Rooseveltin katkerat julkiset kiistat Yhdysvaltain ollessa ensimmäisen maailmansodan uhan alla.¹⁵

Koska käsittelen kansalaismielipiteen / julkisen mielipiteen¹⁶ vaikutusta presidentin päätöksentekoon, on tärkeää yrittää selvittää median roolia 1900-luvun alun Yhdysvalloissa. Mediatutkimus Yhdysvalloissa sai alkunsa vasta 1900-luvun alkuvuosina ja silloin se oli vielä hyvin sosiologisvaikutteista. Tutkimaani ajanjaksoon liittyen ei puhdasta mediatutkimusta ole juuri tehty. Amerikkalaisen mediatutkimuksen oppi-isinä on pidetty Kurt Lewinia, Harold Lasswellia sekä Paul Lazarfeldia, joiden tutkimuksiin myös suomalaiset mediatutkijat usein viittaavat. Vanhemmista viestintätutkimuksen lähdekirjallisuudestani on tarpeen mainita Walter Lippmannin klassikko *Public Opinion* vuodelta 1922, jonka katsotaan aloittaneen laajempimittaisen politiikan ja viestinnän välisten suhteiden tutkimuksen.¹⁷ Uudempaa mediatutkimusta edustavat Dan Nimmon teokset, joiden avulla olen pystynyt tekemään tarkempaa määrittelyä julkisen mielipiteen olemuksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Yhdysvalloissa 1900-luvun alussa vaikuttaneista painostusryhmistä ei Suomessa ole saatavilla paljonkaan kirjallisuutta. Onnekseni näitä, kuten rauhan-, naisten- ja valmistautumisjärjestöjä, on esitelty suhteellisen laajasti muussa tutkimassani kirjallisuudessa, erityisesti Knockin teoksessa. Työläisjärjestöjen merkitykseen amerikkalaisessa yhteiskunnassa luo suuntaa-antavan katsauksen David Montgomeryn *Workers' Control in America*.

Ei liene yllätys, että suurin osa Wilsonia käsittelevästä tutkimuksesta tulee Yhdysvalloista. Kolmeksi merkittävimmäksi Wilson-tutkijaksi Keith W. Olson mainitsee Ray Stannard Bakerin, Arthur S. Linkin ja Arthur C. Wallacen.¹⁸ Näistä Wallacen tuotantoa ei Suomessa ole ollenkaan saatavilla. Ray Stannard Bakerin teoksia sen sijaan löytyy useitakin. Hän on tehnyt hyvin samankaltaista Wilsonin papereiden toimitustyötä kuin Arthur S. Link mutta ei yhtä kattavasti. Tästä syystä olen päättänyt käyttämään nimenomaan Linkin toimittamaa Wilson- tutkimusta. Link on myös kirjoittanut Wilsonin urasta lukuisia monografioita. Muista Wilson-tutkijoista merkittävimpiä on Thomas A. Bailey, joka on tutkinut erityisesti Wilsonin sodan ja rauhan politiikkaa. Hänen tutkimuksensa ei kuitenkaan huomioi kansalaismielipidettä ja mediaa riittävästi, jotta se

¹⁵ Cooper, xi–xiii.

¹⁶ Käsittelen mielipide-terminologiaa myöhemmin luvussa 3.

¹⁷ Nimmo, iii.

¹⁸ Olson, 121.

hyödyntäisi omaa tutkimustani. Muista kuin amerikkalaisista tutkijoista on kansainvälisesti tunnustetuinta Wilson-tutkimusta tehnyt norjalainen Niels Aage Thorsen.

Tutkimukseni ajankohtaan liittyvää kirjallisuutta, joka huomioisi erityisesti amerikkalaisten näkökulman, on tehnyt Barbara W. Tuchman, jonka kolmea teosta olen käyttänyt.

Suomessa Woodrow Wilsoniin liittyvää tutkimusta on tehty Helsingin, Joensuun, Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa. Helsingin yliopistossa Wilson-tutkimusta on tehty muun muassa hänen sodan- ja rauhanfilosofiaansa liittyen. Tampereen yliopistossa on Wilsonia käsitteleviä opinnäytetöitä myös oman tutkimukseni ajankohtaan liittyen. Teuvo Rodénin pro gradu -tutkimus vuodelta 1981 käsitteli Theodore Rooseveltin suhtautumista Woodrow Wilsonin neutralitettipolitiikkaan vuosina 1914–1917 – eli ajanjaksona jolloin ensimmäinen maailmansota riehui Euroopassa ja Yhdysvallat mietti mukaantuloaan. Jyväskylän yliopiston edellinen Wilsonia käsittelevä opinnäytetyö on Jari P. Havian pro gradu -tutkimus vuodelta 1980 aiheesta *Woodrow Wilsonin julistukset 1917–1918 ja niiden vastaanotto Suomessa*.

1.4. Tutkimuksen temaattinen rajaus

Keskityn ulkopoliittisen keskustelun olennaisimpaan kysymykseen Yhdysvalloissa vuosina 1914–1917: pitäisikö Yhdysvaltojen liittyä Euroopassa riehuvaan suureen sotaan vai ei? Samantyyppistä keskustelua sotaan liittymisestä käytiin Yhdysvalloissa myös toisen maailmansodan alla. Tällöin käydylle keskustelulle oli kuitenkin luotu pohja jo 25 vuotta aiemmin. Ensimmäisen maailmansodan voidaan katsoa aloittaneen Yhdysvaltojen niin sanotun maailmanpoliisin roolin: maan velvollisuuden turvata muun demokraattisen maailman rauhantila.¹⁹ Tämä rooli – ja sen tarpeellisuus – on noussut esille myöhemmin toistuvasti. Yhdysvalloissa on käyty keskustelua sotaan puuttumisen tarpeellisuudesta niin Korean, Vietnamin kuin Persianlahdenkin sodan yhteydessä. Monet pienemmätkin selkkaukset herättävät keskustelua viimeistään silloin, kun huomataan, että omat sotilaat saattavat olla hengenvaarassa. Melvin Smallin mukaan yhdessäkään muussa maassa ei yleisellä mielipiteellä ole yhtä merkittävää roolia ulkopolitiikasta päätettäessä kuin

¹⁹ Bailey, 117.

Yhdysvalloissa.²⁰ Kansalaismielipide on saanut vaikuttaa poikkeuksellisen voimakkaasti ulkopoliittikkaan ja ulkomaita koskevaan päätöksentekoon.

Tutkimuskysymyksen rajaaminen pelkästään ensimmäiseen maailmansotaan liittymistä koskevaan keskusteluun on perusteltua monestakin syystä. Ennen tätä yhdysvaltalaisen kansalaismielipiteen vaikutus ei vielä ylettynyt Atlantin toiselle puolelle. Tämän jälkeenhän Yhdysvaltojen maailmanpoliittinen rooli on kasvanut yhä merkittävämmäksi koko 1900-luvun ajan. Toisaalta erään tutkimuksessani esille tulleen Bernard Cohenin tulkinnan mukaan ulkopoliittikka on liian vaikeaa tavallisen kansan päätettäväksi. Siihen kuitenkin puututaan mielellään, koska ulkopoliitikassa on kyse usein sodasta ja rauhasta – tai elämästä ja kuolemasta.²¹ Vaikka virallinen ulkopoliittikka diplomatian hienouksineen lieneekin vaikeasti ymmärrettävää, on juuri sodasta ja rauhasta päättäminen helposti ymmärrettävä asia. 1910-luvulla monet muistivat vielä Yhdysvaltojen oman verisen sisällissodan, mikä varmasti konkretisoi sodan uhan ja seuraukset.

Yhdysvaltojen presidenttikeskeisessä valtiojärjestelmässä presidentillä on kiistattoman vahva rooli kaikessa päätöksenteossa – myös ulkopoliitikassa. Täysimittaista sotaa presidentti ei kuitenkaan pysty yksin aloittamaan. Siihen hän tarvitsee kongressin luvan. Fisherin mukaan joukkojen lähettäminen äkillisiä tilanteita varten onnistuu presidentin omalla päätöksellä. Tällaisia tilanteita ovat yllättävät uhkatilanteet joko omalla maaperällä tai omia joukkoja vastaan kohdistuva uhka oman maan ulkopuolella.²² Thomas Knockin mukaan Woodrow Wilsonia pidetään yhtenä Yhdysvaltojen historian vahvimista ulkopoliittisen vallan käyttäjistä. Tästä huolimatta sodan alkaessa Euroopassa vuonna 1914, Wilson halusi julkisen mielipiteen antavan suuntaa nimenomaan ulkopoliittista päätöksentekoa varten.²³ Tämä ristiriitainen tilanne tekee kysymyksen kansalaismielipiteen vaikutuksesta Wilsonin päätöksentekoon entistä kiinnostavammaksi. Vaikka Wilson halusi pitää kiinni presidentillisistä valtaoikeuksistaan, hän halusi kunnan idealistin tavoin antaa kansalle vahvan suuntaa näyttävän roolin. On syytä olettaa, että noinkin suuri tavoitteiden ristiriita törmää politiikan kylmiin realiteetteihin viimeistään silloin, kun on aika tehdä lopullisia ja koko kansakunnan tulevaisuutta määritteleviä päätöksiä.

²⁰ Small, 13.

²¹ Cohen, 65.

²² Fisher, 6–7,

²³ Knock, 20, 49–50.

Yhdysvaltojen poliittinen kulttuuri, jossa presidentti toimii maan symbolina ja puhemiehenä ulkopoliittikan areenalla, antaa presidentille paljon vastuuta ja valtaa. Wilsonin suhde julkiseen mielipiteeseen ei ollut pelkästään yksisuuntaista kansalta tulevan palautteen kuulemista vaan hänen katsotaan yrittäneen vaikuttaa itsekin vahvasti mielipiteen muokkaamiseen.²⁴ Vaikka kysymyksenasetteluni lähtökohtaisesti kohdistuu siihen, miten kansalaismielipide vaikutti Wilsoniin, en voi sulkea pois Wilsonin omaa toimintaa kansalaismielipiteen muokkaamiseksi. Tutkimuksessani nouseekin esille se, että Wilsonin toiminta omien tavoitteiden eteenpäin viemiseksi oli välillä hyvin suorasukaista eikä lainkaan idealistista, kansan ohjaavan mielipiteen tavoittelua. Bernard C. Cohen toteaa, että johtajilla on kyky muokata yleistä mielipidettä omaa ilmeistä kiinnostuneisuuttaan kohtaan. He myös tulkitsevat yleistä mielipidettä niin, että se tukee parhaiten heidän omia näkemyksiään.²⁵

Vaikka teemani sisältää myös Yhdysvaltojen myöhempää historiaa ja nykytilannetta ajatellen kiinnostavia näkökulmia, on selvää, ettei johtopäätöksistäni voida tehdä liian suoria yleistyksiä. Havaintojani pitää tarkastella tarkasteluajanjakson ja sen aikaisten tapahtumien kontekstissa. Vuosiin 1914–1917 sisältyy Yhdysvaltojen ja ensimmäisen maailmansodan kannalta muutama merkittävämpi tapahtuma,²⁶ joita voidaan tarkastella rinnakkain ja miettiä voidaanko niistä löytää säännönmukaisuuksia. Näiden kohdalla voidaan tarkastella julkista reaktiota tapahtuneeseen, presidentti Wilsonin reagointia julkiseen mielipiteeseen sekä tästä seuranneita toimenpiteitä. Täysin aukotonta ja vertailukelpoista ei näistä ketjuista voi kunkin tapahtuman osalta tehdä, koska Wilson oli varmasti paremmin informoitu kuin tavallinen kansa ja sai tiedon maailman tapahtumista aiemmin. Näin ollen voidaankin lisäksi selvittää, tekikö Wilson jo ennakoivia toimenpiteitä odottaessaan kansan reaktioita.

1.5. Tutkimuksen kronologinen rajaus

Yhdysvallat oli kesällä 1914 sodan syttyessä Euroopassa täysin ulkopuolinen eikä keskustelua maailmanlaajuisen sodan mahdollisuudesta ollut amerikkalaisten keskuudessa

²⁴ Cohen, 71; Devlin, 127–128.

²⁵ Cohen, 70.

²⁶ Saksan invaasio Belgiaan, matkustaja-alus Lusitanian upotus sekä Saksan ulkoministeri Zimmermannin sähke Meksikolle ovat useitten tulkintojen mukaan kolme merkittävintä amerikkalaisten sotamielialoihin vaikuttanutta tapahtumaa ennen Yhdysvaltojen liittymistä sotaan.

käyty ollenkaan. On loogista ottaa yleisesti tunnustettu sotaa ennakoiva tapahtuma – Sarajevon laukaukset 28.6.1914 – tutkimuksen lähtökohdaksi. Siitä alkoi Yhdysvalloissa keskustelu sodan mahdollisesta ulottumisesta myös Atlantin toiselle puolen. Presidentin lehdistötilaisuuksissa Euroopan tilanne otettiin ensimmäisen kerran esille 27. heinäkuuta.²⁷

Tarkastelujakson päätepiirteenä on Wilsonin kongressille 2.4.1917 pitämä puhe, jossa hän osin epäsuorasti toteaa maansa olevan sodassa Saksan kanssa:

” – – kehotan, että kongressi julistaa keisarillisen Saksan viimeaikaisen toiminnan olevan käytännössä ei sen vähempää kuin sodan Yhdysvaltain hallintoa ja kansaa vastaan – –”²⁸

Esimerkiksi Arthur Linkin tulkinnasta saa käsityksen, että sota alkoi muodollisesti jo aiemmin – Saksan julistettua rajoittamattoman sukellusvenesodan.²⁹ Virallisesti sodan julistuksesta päättivät senaatti 4.4.1917 ja edustajainhuone 6.4.1917.³⁰ Nämä päätökset tehtiin Wilsonin 2.4. esittämän pyynnön pohjalta eikä hänen tarvinnut enää hakea julkisen mielipiteen tukea päätökselleen. Niinpä 2.4.1917 on olennaisin sotaan liittymistä koskeva päivämäärä, ja tutkimus on luontevaa rajata päättyväksi siihen. Tutkimukseni etenee pääosin kronologisesti, mikä tekee siitä helpommin seurattavan verrattuna teemakohtaiseen käsittelyyn. Ajanjakso elokuusta 1914 huhtikuuhun 1917 tunnetaan amerikkalaisen neutraliteetin aikana³¹, joten sen ottaminen tutkimuksen ajanjaksoksi on yleisesti tunnustettua.

2. WOODROW WILSONIN ELÄMÄ JA URA ENNEN VUOTTA 1914

2.1. Lapsuus, nuoruus, yliopistoura – poliittisen uran valmistelua?

Thomas Woodrow Wilson (1856–1924) oli Yhdysvaltain 28. presidentti. Puoluekannaltaan hän oli demokraatti. Hän syntyi presbyteriperheeseen ja sai pappina toimineelta isältään sekä myös äitinsä suvun puolelta vahvan uskonnollisen ja aatteellisen

²⁷ Huomioita lehdistötilaisuudesta 27.7.1914. PWW, Vol. 30, 307.

²⁸ Wilsonin puhe kongressin yhteiskokoukselle 2.4.1917. PWW, Vol. 41, 521. ” – – I advise that the Congress declare the recent course of the Imperial German Government to be in fact nothing less than war against the government and people of the United States – – “

²⁹ Link 1954, 267.

³⁰ Ferrell, 3.

³¹ Ibid, 8.

kasvatuksen. Useiden tulkintojen mukaan Wilson sai kotoa myös suuren uskon luottaa omiin kykyihinsä.³² Uskoa nuori Woodrow – tai Tommy niin kuin häntä nuorena kutsuttiin – tarvitsikin sillä hän oppi lukemaan vasta kahdentoista vuoden ikäisenä. Muun muassa Louis Auchincloss onkin päättellyt, että Wilson kärsi dysleksiasta.³³ Wilson sai kuitenkin opinnoissa ikätoverinsa kiinni ja meni monessa suhteessa heidän ohitsekin. Hän valmistui Princetonin yliopistosta vuonna 1875 ja jatkoi lakiointojaan Virginian yliopistossa. Ura lakimiehenä ei kuitenkaan kiinnostanut riittävästi ja niinpä hän päätti jatkaa opintojaan Johns Hopkins yliopistossa. Sieltä hän valmistui historian ja valtio-opin tohtoriksi vuonna 1886. Kiinnostustaan poliittiseen toimintaan Wilson pääsi toteuttamaan opettamisen muodossa. Hän opetti vuosien 1885 ja 1902 välisenä aikana Bryn Mawr Collegessa, Wesleyan yliopistossa ja Princetonissa. Princetonissa Wilson opetti myös oikeustieteitä ja kansantaloustiedettä.³⁴

Frank Magill kertoo Wilsonin yliopistollisissa viroissa ollessaan tehneen opetustyön lisäksi myös julkaisuja usealta eri alalta. Ensimmäinen julkaisu väitöskirja *Congressional Government* – ilmestyi vuonna 1884. Väitöskirja on hyvä esimerkki Wilsonin akateemisen uran tärkeimmistä tutkimuskohteista – hallinnon kehittämisestä tehokkaammaksi sen kaikilla tasoilla. Historiallisista tutkimuksista ovat mainitsemisen arvoisia George Washingtonin elämäkerta vuodelta 1896 sekä viisiosainen *A History of the American People* vuodelta 1902. Etenkin historialliset tutkimuksensa Wilson teki melko kovassa kiireessä ja rahapulassa. Kiire lieneekin näkynyt kirjojen laadussa ja teokset jäivät melko viimeistelemättömiksi sekä sisällöltään kiistanalaisiksi. Amerikan historiasta kertovaa teosta käytettiinkin myöhemmin Wilsonia vastaan lähinnä siinä esiintyvien kansallisuuskäsityksien vuoksi.³⁵

Woodrow Wilsonin kotitaustalla näyttää olleen suuri vaikutus hänen etenemiseen elämässä. Perhetausta tarjosi mahdollisuuden opiskella niin paljon kuin omat kyvyt mahdollistivat. Oppimisvaikeuksien ja urahapuulujen jälkeen Wilsonin ura oli nousujohtoinen. Hänen yliopistouransa huipentui Princetonin yliopistossa, jonka rehtorina hän toimi 1902–1910. Alkuvuodet Princetonissa olivat Auchinclossin mielestä Wilsonille erityisen menestyksellisiä. Hän kehitti opintojenohjausjärjestelmää ja pyrki erityisesti haastamaan Yhdysvaltain yliopistoista ehkä maineikkaimman, Harvardin.³⁶ Vasta

³² Magill, 501; Auchincloss, 4.

³³ Auchincloss, 6.

³⁴ Magill, 501–502; Link 1959, 125.

³⁵ Magill, 503.

³⁶ Auchincloss, 19.

Princetonin vuosinaan Wilson kohtasi ensimmäiset vakavat vastoinkäymisensä, joista selviytyäkseen hän haki tukea kansan mielipiteestä. Wilson ajautui erimielisyyksiin yrittäessään ajaa läpi laajoja uudistuksia, joista osa olisi muuttanut opiskelijoiden sosiaalista elämää. Vuonna 1910 Wilson jäi tappiolle uudisrakennuskiistassa, joka jakoi Princetonin pahasti kahtia. John Milton Cooper kertoo Wilsonin yrittäneen saada omalle mielipiteelleen tukea yliopistonsa alumneilta matkustellen ja tavaten heitä. Samantyyppistä puhekiertuetaktiikkaa Wilson käytti kansan mielipiteeseen vaikuttamiseksi myös presidenttinä toimiessaan. Tässä vaiheessa oli selvää, ettei Wilson voinut jatkaa enää kauan rehtorina.³⁷ Hänen ulkopuolelta saamansa tuki tai väitteet omien pyrkimysten paremmuudesta eivät auttaneet, ja niinpä hänet pakotettiin syrjään yliopistosta.

Jo viimeisinä yliopistovuosinaan Wilson oli miettinyt poliittisen uran mahdollisuutta. Useiden tutkimusten mukaan se ei kuitenkaan näkynyt poliittisena pyrkyrytenä sillä Wilsonin tavoitteet Princetonissa olivat selvästi akateemisia. Savustaminen Princetonista jätti melkoisen haavan hänen sieluunsa ja hän muisti selkään puukottajiaan vielä tulevina vuosinakin. Turvaverkon tarjosi demokraattinen puolue, joka mahdollisti hänelle poliittisen uran rakentamisen. Wilson oli keskustellut demokraattien kanssa jo ennen eroamistaan rehtorin virasta ja niinpä hänen oli helppo suostua New Jersey'n osavaltion kuvernöörkilpaan.³⁸ Siinä demokraattisen puolueen nokkamiehet tukivat Wilsonia vahvasti. Hän onnistui kuitenkin pian irrottautumaan tukijoidensa otteesta ja osoitti, että hänellä oli kykyjä tulla toimeen myös omillaan. Tultuaan valituksi kuvernööriksi Wilson ryhtyi heti viemään eteenpäin lukuisia uudistusohjelmia muun muassa korruption kitkemiseksi.³⁹ Wilson keskittyi New Jersey'n asioiden saattamiseksi kuntoon ja osoitti teoillaan, ettei olisi vanhojen johtajien kontrolloitavissa.⁴⁰

³⁷ Auchincloss, 22–25; Cooper, 66.

³⁸ Auchincloss, 27–30; Cooper, 106–107.

³⁹ Cooper, 140.

⁴⁰ Link, 1959, 120.

2.2. Ideologiset taustatekijät Wilsonin elämässä

Uskonnolla oli suuri vaikutus Woodrow Wilsonin elämään lapsesta alkaen. Hänen isänsä Joseph Wilson, isoisänsä ja enonsa olivat kaikki presbyteeripappeja.⁴¹ Isän ohjauksella ja moraalisisilla opetuksilla oli vaikutusta Wilsonin elämään koko tämän elämän ajan. John Morton Blumin mielestä Wilson ei pitänyt kuitenkaan isäänsä pelkkänä opettajanaan vaan myös tärkeimpänä ystävänä.⁴² Myöhemmät tutkimukset ovat osoittaneet, että isä-poika-suhde ei ollut niin välitön kuin aluksi on uskottu. Cooperin mukaan Joseph Wilson yritti elää poikansa kautta omaa elämäänsä uusiksi ja toteuttaa hänen kauttaan omia toteutumattomia toiveitaan.⁴³ Uskonnosta tuli tärkein Wilsonin elämää ohjaava voima. Vaikka uskonnollinen tausta oli melko tyypillinen tuon ajan poliitikoille, oli uskonnon vaikutus poliittisen toiminnan taustoihin Arthur Linkin mielestä juuri Wilsonin kohdalla merkittävä. Uskonto näkyi hänen päivittäisessä toiminnassaan – hän ei koskaan epäillyt ihmisiä, ja hän etsi opastusta ja voimia toimintaansa lukemalla säännöllisesti Raamattua.⁴⁴

Cooperin mielestä perhetaustaa tarkastellen on melko yllättävää, että Wilsonista ei tullut pappia – isänsäkään toiveen mukaisesti.⁴⁵ Perheen vahvalla halulla saattaa poika pappisuralle saattoikin olla päinvastainen vaikutus. Nuori Thomas, tai Tommy niin kuin häntä vielä silloin kutsuttiin, halusi lapsesta asti uskoa omiin kykyihinsä ja tehdä omat valintansa. Nuoruuden sankariksi Wilsonille muodostui William E. Gladstone, Britannian liberaali pääministeri.⁴⁶ Tämän ”kristitty valtiomies” oli Wilsonin poliittinen esikuva myös myöhemmin hänen opiskeluaikanaan. Gladstonen toiminnan ja oppien kautta Wilson kiinnostui myöhemmin brittiläisestä poliittisesta järjestelmästä ja valtiomuotokysymyksistä.⁴⁷ Nuori Wilson otti vastaan innokkaasti Gladstonen poliittisen ajattelun vahvoine uskonnollisine pohjavireineen. Wilson yhdisteli mielessään omaa uskonnollista vakaumustaan Gladstonen kalvinistiseen etiikkaan. Wilson tuli pian vakuuttuneeksi, että hänellä on jokin merkittävämpi tehtävä, ja että hänen tarkoituksensa

⁴¹ Presbyteereiksi kutsutaan Amerikan kalvinisteja. Heidän kirkkojärjestyksessään maallikot (presbyteerit) samanarvoisina pappien rinnalla muodostivat näiden kanssa erityisiä presbyteerioiksi nimitettyjä kirkollisia elimiä.

⁴² Blum, 6–7.

⁴³ Cooper, 19.

⁴⁴ Link 1979, 5.

⁴⁵ Cooper, 15.

⁴⁶ Pääministerinä 1868–74, 1880–85, 1886, 1892–94. Alun perin konservatiivi, vaihtoi puoluetta 1867 liberaaleihin. Epäonnistuneet ehdotukset hajottivat puolueen ja saivat Gladstonen vetäytymään politiikasta.

⁴⁷ Gullberg, 279.

on tehdä suuria asioita. Voidaan jopa sanoa, että Wilson uskoi Jumalan valinneen hänet toimimaan ihmisten parhaaksi.⁴⁸

Isän vaikutusta Woodrow Wilsonin poliittiseen suuntautumiseen ei pysty tarkasti määrittelemään. Ei itse asiassa ole edes pystytty todistamaan, minkä puoleen kannattaja Joseph Wilson oli. Sen ajan etelävaltiolaisena hän on todennäköisimmin ollut demokraattien kannattaja, mutta ei ole mahdotonta, että hän olisi voinut myös olla whigien⁴⁹ kannattaja. Woodrow Wilson tunsu vahvaa vetoa whigien poliittisiin ideoihin, mikä näkyy hänen ihannoivassa suhtautumisessaan Gladstonea kohtaan.⁵⁰ Aikuisella iällä Wilsonin poliittinen ajattelumaailma avartui eivätkä uskonnolliset vaikutteet olleet enää ainoita hänen päätöksentekoaan ohjaavia tekijöitä. Wilson uskoi syvästi (edustukselliseen) demokratiaan, joka ajan mittaan osoittautuisi tehokkaimmaksi hallintomuodoksi. Hän tutki laajasti erilaisia hallinta- ja hallintoysteemeitä, millä oli vaikutusta hänen poliittisen ajattelunsa kehittymiseen. Wilson uskoi, että kaikki kansat olisivat kykeneviä itsehallintoon – ihmisluntoon sisältyi hänen mielestään niin paljon käyttökelpoisia voimavaroja, jotka antoivat mahdollisuuden sellaiseen.⁵¹ Wilsonin omassa arvoasteikossa skotlantilaiset olivat kaikista kansoista ylevimpiä. Hänen perheensä oli syntyperältään skottilais-irlantilainen, ja kunnioitus omia juuria kohtaan tulee ilmi hänen puheissaan jatkuvasti. Erityisesti hän kunnioitti skottilaisten presbyteerien taistelua uskonvapauden puolesta.⁵² Opiskeluaikanaan Wilson oli tutkinut myös Englannin perustuslain ja parlamentarismin historiaa ja tullut johtopäätökseen, että Britanniassa demokratia toteutui paremmin kuin Yhdysvalloissa. Vahva sympatia omaa syntyperää kohtaan aiheutti myöhemmin Wilsonille vaikeuksia, kun hänen piti tehdä linjauksia Yhdysvaltojen suhtautumisessa Euroopan tapahtumiin.

Vaikka vanhemmiten uskonnon merkitys Wilsonin päätöksiä ohjaavana tekijänä vähentyi, ei lapsuudesta periytyntä vahvaa presbyteeritaustaa voi väheksyä tarkasteltaessa hänen poliittista toimintaansa. Vahva usko yksilön omiin kykyihin ja kaikkien kansojen hyvyyteen vaikuttivat vahvasti Wilsonin näkemyksiin ja päätöksiin niin sisä- kuin ulkopolitiikassa. Tietty hyväuskoisuus saa hänen ajattelumaailmansa näyttämään jopa hivenen naiivilta. Erään tulkinnan mukaan Wilson teki selkeän virheen

⁴⁸ Blum, 10; Auchincloss, 4.

⁴⁹ Englannissa n. 1680 perustettu puolue, joka muutti 1800-luvun puolivälissä nimensä liberaaliksi puolueeksi. Toimi Yhdysvalloissa nimellä National Republican Party vuosina 1828–52. Katsoi jatkavansa Yhdysvalloissa itsenäisyyttä ajaneiden ryhmien perinnettä.

⁵⁰ Steigerwald, 19.

⁵¹ Link 1979, 5.

⁵² Weinstein, 5–6.

asettamalla oman tiukan vakaumuksen edellyttämän moraaliarvojen kunnioittamisen realistisen ulkopoliitiikan harjoittamisen edelle. Ulkopoliitiikka ei saisi olla ristiretki syntejä vastaan vaan selkeää omalle kansalle suosiollisimpien tavoitteiden hakua.⁵³ Uskonnollinen moralismi ohjasi loppujen lopuksi lähes kaikkea Wilsonin ulkopoliitiikkaan liittyvää päätöksentekoa, vaikka käytännöllisemmillä ratkaisuilla olisi monesti saavutettu kansan kannalta paremmat tulokset.

2.3. Johtaja–kansan -suhteen muotoutuminen ja Wilsonin presidenttikauden alkuvaihe

Nuoruudestaan lähtien Woodrow Wilson halusi päästä johtamaan ihmisiä. Opiskeluaikanaan hän kirjoitti monista ihailemistaan karismaattisista persoonista kuten Otto von Bismarckista, Gladstonesta, George Washingtonista ja Abraham Lincolnista. Todellisten valtiomiesten piti Wilsonin mukaan olla itsenäisiä ja äänenpainoltaan riittävän herkkiä ilmaisemaan yhteiskunnan toiveet. Itsestään Wilson löysi myös useita (poliittiselle) johtajuudelle olennaisia piirteitä, kuten intohimon tulkita maailman tapahtumia ja pyrkimyksen kommunikoida kansan mielipiteen kanssa. Hän oli varma siitä, että hän tulee selvittämään suuria asioita elämänsä aikana. Presidentin virasta hän totesi, että virka on juuri niin merkittävä ja vaikutusvaltainen kuin on sen haltija.⁵⁴

Wilsonin poliittinen johtajuus alkoi hänen tultuaan nimitetyksi New Jersey kuvernööriksi 17.1.1911. Hän oli päättänyt, ettei tyydy pelkkään osavaltion johtamiseen vaan johtaa samalla myös demokraattista puoluetta sekä lainsäädäntöuudistusta. Wilsonin johtamistapojen sanotaan olleen sekoitus uutta ja vanhaa. Wilson kannatti avoimempaa hallintoa ja säikäytti vanhanaikaisemmat lainsäätäjät vaatimalla avoimia keskusteluja kunkin omasta vastuualueesta. Kuvernöörinä Wilson jatkoi jo Princetonin rehtorina aloittamaansa suostuttelutaktiikkaa. Jos joku lakiesitys ei tahtonut mennä läpi, Wilson piti jopa tuntikausia kestäneitä puheita saadakseen riittävän tuen esityksilleen.⁵⁵ Wilsonin poliittista toimintaa tuki Yhdysvaltain puoluekentällä vallinnut sekava tila. Sekä demokraattinen että republikaaninen puolue olivat jakaantuneet konservatiiveihin ja progressiivisen liikkeen uudistajiin. Tässä tilanteessa Wilsonin sai tilaa omanlaiselleen johtamisideologialle. Hän haki mahdollisimman suoraa suhdetta johtajan ja tavallisen

⁵³ Bailey, 158.

⁵⁴ Knock, 13.

⁵⁵ Devlin, 67.

kansalaisen välille. Samaa johtamistekniikkaa hän käytti myöhemmin presidenttikausillaan.⁵⁶

Käytännössä Wilsonin kuvernöörikausi oli alusta alkaen valmistautumista vuoden 1912 presidentinvaaleihin. Demokraattisen puolueen ehdokkuus ei tullut Wilsonille helposti sillä hän sai tarvittavan enemmistön vasta lukemattomien äänestysten ja monimutkaisen vaalitaktikoinnin jälkeen. Ehdokkuutensa myötä Wilsonista tuli kuitenkin puolueensa kiistämätön johtaja.⁵⁷ Vastaehdokkaiksi presidenttikisaan Wilson sai republikaanisen puolueen William Taftin, joka oli istuva presidentti, sekä Theodore Rooseveltin. Roosevelt, presidentti vuosina 1901–1909, oli republikaaneista irtautuneen progressiivisen liikkeen ehdokas. Vaalikampanjassa Wilson toi esille uudistusohjelmansa *New Freedomin*, joka oli vastaveto Rooseveltin *New Nationalism* -ohjelmalle. Vaalikampanjassa puhuttiin lähes pelkästään sisäpoliittisista teemoista. Wilson korosti liittovaltion säätelymekanismin löyhentämistä ja yksityisyrittäjyyden turvaamista. Roosevelt taas korosti liittovaltion ohjaavaa roolia hyvinvoinnin tasapuolisena jakajana. Taftin kampanja jäi täysin kahden suuren varjoon. Varsinaisena vaalipäivänä 5.11.1912 kävi selväksi, että republikaanipuolueen jakautuminen maksoi heille presidentin viran. Wilson sai alle puolet kaikista annetuista äänistä, mutta valitsijamiesten määrässä hän voitti muut murskaavasti saaden 435 valitsijamiestä 531:stä. Merkittävää oli myös, että demokraatit saivat enemmistön sekä senaattiin että edustajainhuoneeseen.⁵⁸ Wilsonilla oli hyvin vapaat kädet aloittaessaan presidenttikautensa – hän ei ollut velkaa millekään taloudelliselle eturyhmälle eikä hänellä ollut mitään poliittista painolastia taakkanaan. Siitä, miten hänen *New Freedom* -ohjelmansa miellyttäisi kiihkeimpiä progressiivisiä vaatimuksia, ei ollut takeita, mutta Wilson oli vakuuttunut kyvykkyystään nousevan suurvallan ohjaimissa.⁵⁹

Wilson ei kohdannut ylitsepääsemättömiä ongelmia ensimmäisen presidenttikautensa alkupuolella. Kotimaan lainsäädäntötyö oli sujuvaa oman puolueen yhtenäisyyden ja uudistushenkisen asenteen takia. Hankaluuksia Wilsonille aiheuttivat työläisradikaalien vaatimukset tiukemmasta puuttumisesta suuryritysten toimintaan.⁶⁰ Vuonna 1914 Wilson oli huolissaan julkisesta imagostaan. Häntä pidettiin etevänä puhujana, mutta imagoltaan hän oli jäänyt melko etäiseksi. Hän toivoi tunteidensa

⁵⁶ Heater, 17.

⁵⁷ Devlin, 83–85.

⁵⁸ Brogan, 472–473; Link 1959, 122–124.

⁵⁹ Link 1954, 24.

⁶⁰ Cooper, 239.

näkyvän selvemmin ja ihmisten uskovan hänen elämäänsä sisältyvän muutakin kuin kaikkea kontrolloiva työ. Wilson oli jopa harmissaan aikuisiän kutsumanimestään ja mietti, että ”Tommy” Wilsonina hänet hyväksyttäisiin helpommin kuin Woodrowina. Ensimmäisen maailmansodan sytyttyä Wilsonin jäykähköä imagoa alettiin arvostaa enemmän, mutta edeltäjänsä ja kiistakumppaninsa Theodore ”Teddy” Rooseveltin tasolle hän ei kansan suosiossa koskaan päässyt.⁶¹

3. YLEINEN MIELIPIDE YHDYSVALLOISSA

3.1. Yleinen mielipide -termin määrittelyä

Moderniin poliittiseen kulttuuriin kuuluu olennaisesti poliitikkojen vetoaminen yleiseen mielipiteeseen. Usein kuulee myös sanottavan: ”kansan keskuudessa ollaan tätä mieltä”. Mutta tietävätkö poliitikot mistä he puhuvat viitatessaan yleiseen mielipiteeseen? Dan Nimmo on koonnut seuraavat määrittelyt kuvaamaan yleistä mielipidettä: ”ihmisten koottu mielipide asioista [asiasta], jotka vaikuttavat yhteisöön tai josta ihmiset ovat kiinnostuneita”, ”lyhyt tapa kuvailla vallitsevaa uskomusta tai vakaumusta yhteisössä, jota kyseinen laki hyödyttää”, ”ryhmäprosessin ilmiö” tai ”ne yksittäisten henkilöiden mielipiteet, jotka hallinnon tulee harkiten ottaa huomioon”.⁶² Termin eksaktia selittämistä voi jatkaa äärimmäisyyksiin saakka, mikä ei tämän tutkimuksen kannalta ole olennaista.

Nimmon mukaan mielipiteen muodostusprosessi jakautuu kolmeen eri vaiheeseen. Niistä ensimmäisessä – henkilökohtaisessa tulkinnassa – yksilö huomioi jotain, tekee siitä oman tulkintansa ja muodostaa siitä oman henkilökohtaisen ja subjektiivisen näkemyksensä. Toisessa vaiheessa – sosiaalisessa tulkinnassa – henkilökohtainen mielipide ilmaistaan julkisesti. Tällä julkisella ilmaisulla on kolme eri muotoa. Henkilökohtaisten mielipiteiden vaihto tietyissä sosiaaliryhmässä saa aikaan *ryhmämielipiteen (group opinion)*. Kun henkilöt ilmaisevat näkemyksiään äänestämällä, kirjoittamalla kirjeitä kongressiedustajille, vastaamalla mielipidekyselyihin jne. muodostuu *yleinen mielipide (popular opinion)*. Viimeisenä vaiheena on *kansalaismielipide (mass opinion)*. Se on Nimmon mukaan hivenen epäselvä ja järjestäytymätön, useimmiten kulttuurissa ilmenneiden näkemysten ilmaisu. Juuri tähän

⁶¹ Cooper, 246–247.

⁶² Nimmo, 8.

poliitikot viittaavat useimmiten puhuessaan *julkisesta mielipiteestä – public opinion*. Ryhmämielipiteestä, yleisestä mielipiteestä ja kansalaismielipiteestä muodostetaan poliittinen tulkinta, jossa yhdistetään mielipiteen ilmaisun muodot tehden siitä julkisille viranhaltijoille käyttökelpoinen väline.⁶³ Nimmo pitää tärkeänä muistaa, että *julkisen mielipide* ei ole identtinen *ryhmä-, yleisen tai kansalaismielipiteen* kanssa. Julkisen mielipiteen kokonaisvaltaisessa huomioinnissa tulisi ottaa huomioon tarkka aihe, paikka ja aika, jotka luovat kontekstin julkiselle mielipiteelle. Lisäksi pitäisi huomioida ristikkäisyys kansalaismielipiteen kanssa, eri ryhmien näkemykset sekä yleinen mielipide. On vielä hahmotettava, että julkisen mielipiteen ”alemmat muodot” eivät ole johdonmukaisia. Johtajat katsovat kansalaismielipiteen usein symboloivan julkista mielipidettä. Järjestäytyneiden ryhmien asenteet ja mitatut julkiset mielipiteet ovat lisäksi pääsääntöisesti ristiriidassa.⁶⁴ Mielestäni nämä ristiriidat ovat täysin luonnollisia eivätkä tässä kontekstissa tarvinne tieteellistä selittämistä. Pitää kuitenkin huomioida amerikkalaisen yhteiskunnan erityispiirteet suurine koulutuseroineen ja valtavine sosiaalisine ristiriitoineen.

Walter Lippmann erottaa teoksessaan *Public Opinion* yleisen mielipiteen kaksi eri tasoa. Hänen mukaansa *public opinions* pienellä kirjoitettuna tarkoittavat yksittäisten ihmisten mielissä olevia käsityksiä heidän ulkopuolellaan olevasta maailmasta ja suhteestaan siihen. *Public Opinion* isolla kirjoitettuna tarkoittaa taas ihmisten mielipiteistä kiteytynyttä kansallista tahtoa, yhteiskunnallista päämäärää tai ryhmäasennetta, joka ohjaa yhteisön ja sen johtajien toimintaa.⁶⁵

Myös suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa on käsitelty yleisen ja julkisen mielipiteen käsitteitä ja niiden eroavaisuuksia. Pertti Suhonen tuo artikkelissaan esille useita eri näkökantoja yleisen ja julkisen mielipiteen eroista. Viitaten suomalaiseen tutkimukseen Suhonen luokittelee käsitteet siten, että julkisella mielipiteellä tarkoitetaan julkisuudessa käytävää mielipiteitä muokkaavaa ja synnyttävää keskustelua. Julkinen mielipide myös tuo laajemmin esille julkisuudessa hallitsevat käsitykset. Yleisen mielipiteen voidaan taas katsoa viittaavan kansalaisten mielipiteiden enemmistöön tai yksittäisten ihmisten mielipiteistä koottuun yleiseen mielipiteeseen. Suhonen tuo myös esille tarkennetumman näkökantansa, jonka mukaan yleinen mielipide koostuu

⁶³ Nimmo, 9–10.

⁶⁴ Ibid. 243–244.

⁶⁵ Lippmann, 18–19.

kansalaisten mielipiteistä, jotka muotoutuvat lehdistön ja ihmisten sen pohjalta käymän keskustelun – siis julkisen mielipiteen – vaikutuksesta.⁶⁶

Woodrow Wilsonin avustajat pyrkivät saamaan selville kansan tahdon muun muassa käymällä läpi lehtien pääkirjoituksia, kuuntelemalla ihmisten mielipiteitä puhetilaisuuksissa sekä ottamalla vastaan presidentille osoitettuja kirjeitä. Näistä muodostuu edellä mainittujen teorioiden mukaan *yleinen mielipide*. Wilsonin puheissaan esille tuoma yleinen mielipide lienee pohjautunut pitkälti avustajakunnan tekemiin tulkintoihin, jotka joskus saattoivat tavoitella *kansalaismielipidettä*. Nykypäivän teorioiden valossa tarkasteltuna eivät Wilsonin ajan poliitikot pystyneet erittelemään mielipiteiden eri muotoja. Koko mielipiteiden tutkimusta koskeva tutkimus oli vielä tuolloin olematonta eikä poliitikoilla ollut kiinnostusta syvällisempään mielipidetyyppien pohdintaan. Varsinkaan jalostuneimman muodon, *julkisen mielipiteen* muodostamiseen ei tutkimallani ajanjaksolla kyetty. Poliitikkojen kokonaistulkinnat ovat olleet 1910-luvulla tutkimukseni mukaan melko vajavaisia eikä poliittisia päätöksiä ole uskallettu tehdä varmaan *julkisen mielipiteen* tulkintaan vedoten. Puhuttaessa Wilsonin ja hänen lähipiirinsä huomioon ottamasta mielipiteestä kuuluu tulkintani mukaan puhua *yleisestä mielipiteestä*. Nimmon tulkinnan mukaan *popular opinion* olisi termi, joka käsittäisi kuvaamani yleisen mielipiteen. Suomalainen tutkimus suosii *yleinen mielipide* -termin käyttöä pääasiallisesti etsittäessä vastinetta *public opinionille*.⁶⁷ Tutkimuksessani tulen käyttämään tätä yleisempää tulkintaa ja puhumaan yleisestä mielipiteestä silloinkin, kun aineisto käyttää *public opinion* -termiä.

3.2. Yhdysvaltalaisien tavat ilmaista mielipidettään

Nykypäivän yhdysvaltalaiset eivät ole tunnettuja poliittisesta aktiivisuudestaan. Vaalien äänestysprosentit ovat alhaisia eikä spontaaneja mielenilmaisuja ole laajamittaisesti ilmennyt paljoakaan. Harvat mielenosoitukset, joita Yhdysvalloissa on viime vuosina ollut, ovat liittyneet sotiin – niihin osallistumisen tai useammin osallistumattomuuden tukemiseen. Ginsbergin mukaan juuri ulkoisiin uhkiin liittyvät asiat ovatkin yksi tärkeimmistä syistä houkutellessa kansalaisia ilmaisemaan mielipiteensä.⁶⁸

⁶⁶ Suhonen, 171, 175.

⁶⁷ Ibid, 171.

⁶⁸ Ginsberg, 11.

Poliittinen osallistuminen ja politiikan seuraaminen oli melko suosittua amerikkalaisten keskuudessa vielä 1800-luvun loppupuolella. Selvin merkki poliittisen aktiivisuuden kasvusta oli vapaaehtoisjärjestöjen ja jopa puolueiden kasvava määrä. Sekä toimittajat että poliitikot kirjoittivat ahkerasti lehtiin, ja ihmiset puhuivat mielellään politiikasta. Äänestysprosentit olivat yleisesti yli 50, mitä pidetään Yhdysvalloissa merkittävänä aktiivisuutena. Kasvanut kiinnostus politiikkaa kohtaan näkyi myös laajempaan liikehdintään, kuten populismin kasvuna ja progressiivisen liikkeen syntyä. 1910-luvun alussa poliittinen kiinnostuneisuus kuitenkin lopahti eivätkä vaalit kiinnostaneet enää äänestäjiä.⁶⁹ Tähän on kaksi selitystä. Progressiiviseen liikkeen politiikalla oli varmasti hyvä tarkoitus mutta äänestäjäkunta ei sitä ymmärtänyt. Aiemmin amerikkalaiset olivat äänestäneet joko uskonnollisen taustansa tai etnisen lojaliteettinsa mukaan, ja vaaleissa keskeisenä olleet teemat koskettivat näitä viiteryhmiä. Progressiivisen liikkeen myötä esille nostetut asiat monimutkaistuivat eikä niihin löytynyt enää ratkaisua uskonnollisesta tai etnisestä taustasta. Paitsi itse asiat myös tapa tuoda ne esille ärsytti äänestäjiä. Onkin epäilty, että progressiivisen ajan lehdistö niin sanottuine loanheittäjineen⁷⁰ sai aikaan huomattavaa politiikkakielteisyyttä, joka puolestaan edesauttoi poliittisen osallistumisen heikkenemistä.⁷¹

Käytännössä tavallisen amerikkalaisen poliittinen osallistuminen rajoittuu yksinomaan äänestämiseen. Vain hyvin harvat osallistuvat päätöksentekoon lähtemällä itse ehdokkaaksi tai mukaan puolueen toimintaan. Koulutuksella oli ja on jonkun verran vaikutusta poliittiseen aktiivisuuteen, mutta se ei ole ollut ratkaiseva tekijä.⁷² Ratkaisevaksi tekijäksi amerikkalaisten poliittisen aktiivisuuden hiipumisessa nousee tulkintani mukaan tiedon puute, jota pidetään tärkeänä vaikuttajana yksilön kykyyn muodostaa mielipide.⁷³ Progressiivisen liikkeen myötä esille nousseita yhteiskunnallisia epäkohtia ei selvitetty riittävästi tavalliselle amerikkalaiselle, joka ei epävarmuudessaan halunnut ilmaista mielipidettään ollenkaan. 1910-luvun amerikkalainen ei myöskään voinut helposti saada käsiinsä ajatteluaan tai mielipidettään syventäviä tietoja, joten lehdistölle jäi suuri vastuu – ja valta – kansan poliittisen ja yhteiskunnallisen tiedon lisäämisessä.

⁶⁹ Leonard, 7.

⁷⁰ Termiä *muckracker* on käytetty yleisesti kuvaamaan rötöksiä paljastelevaa lehtimiestä.

⁷¹ Leonard, 194–198, 218.

⁷² Ginsberg, 35, 49.

⁷³ Persons, 392.

3.3. Miten yhdysvaltaisten mielipiteitä on kartoitettu?

Erityyppiset mielipiteen tiedustelut, katukyselyt, kirjekyselyt ja vaihtelevin tavoin toteutetut gallupit⁷⁴ ovat nykyään tuttuja kaikille kansalaisille. Mielipidekyselystä on tullut bisnestä, jota tekevät kyselyjen toteuttamista varten perustetut yritykset. Suurimman painoarvon saavat mielipidetutkimukset tehdään vaalitulosten ennustamiseksi ja puolueiden kannatuksen mittaamiseksi. Tutkimuksia suoritetaan myös muun muassa radion ja television ohjelmien suunnittelemiseksi sekä tukemaan yritysten ja järjestöjen markkinointia.

Yhdysvaltojen alkuvuosikymmeninä ja 1800-luvulla poliitikkojen suhtautuminen yleiseen mielipiteeseen oli ongelmallinen. Personsin mukaan yleistä mielipidettä pidettiin raaka-aineena, jota voitiin käyttää virallisen näkemyksen muodostamiseen. Ongelmat, joita yleisen mielipiteen liian suora sovittaminen lainsäädäntötyöhön toi, huomattiin pian. Tuloksena oli aina hämmennystä ja kohtuuttomia vaatimuksia.⁷⁵ Ongelmana voidaan pitää myös objektiivisen yleisen mielipiteen hahmottamisen vaikeutta. Mitään päätöksentekijöistä riippumatonta mielipiteen selvittäjää ei ollut, eikä päätöksentekijöillä itsellään ollut resursseja vallitsevan yleisen mielipiteen kartoittamiseen.

Sanomalehtien pääkirjoitusten on usein katsottu ilmentävän yleistä mielipidettä. Ongelmallista on kuitenkin se, että pääkirjoittajat paitsi heijastavat mielipidettä myös vaikuttavat siihen omalla näkemyksellään. Pääkirjoituksen merkitys sekä mielipiteen heijastamisessa että siihen vaikuttamisessa on pitkälti sidonnainen aikakauteen ja sen kulttuuriin.⁷⁶ Melvin Smallin mukaan on sopimatonta puhua yleisestä mielipiteestä, jos lähteenä käytetään pääkirjoituksia, sillä nekin ovat vain toimittajien mielipiteitä. Small jatkaa, että Gallupia edeltävältä ajalta on vaikea erottaa yleistä mielipidettä ollenkaan.⁷⁷

Yhdysvaltain presidenttien yritykset kartoittaa yleistä mielipidettä ovat kehittyneet rajusti vuosisatojen kuluessa. Sisällissodan ajan presidentti Abraham Lincoln oli edistyksellinen monessa suhteessa. Hän palkkasi kaksi lehdistöavustajaa, joiden vastuulle kuului myös lukuisien sanomalehtien läpikäyminen. Tärkeimmät jutut heidän

⁷⁴ Mielipidekysely, joka perustuu otantamenetelmiin ja haastatteluihin. Nimetty yhdysvaltalaisen tilastotieteilijän George Horace Gallupin (1901–1984) mukaan. Gallup-menetelmä tuli tunnetuksi, kun Gallup vuonna 1936 ennakoi Franklin D. Rooseveltin uudelleenvalinnan.

⁷⁵ Persons, 384–385.

⁷⁶ Small, 20.

⁷⁷ Ibid, 22.

piti tuoda Lincolnin tietoon.⁷⁸ Woodrow Wilsonin lehdistösihteeri Joe Tumulty huolehti perinpohjaisesti esimiehensä avustamisesta. Kun mielipidetiedusteluja ei tuohon aikaan ollut, käytti Tumulty tuntikausia yrittäen tutkia amerikkalaisten mielipiteitä. Hän ja muu henkilökunta leikkelivät ympäri maan tilatuista sanoma- ja aikakauslehdistä juttuja, jotka koottiin aiheitten mukaan pitkille keltaisille paperiliuskoille. Näitä liuskoja Tumulty tutki ja mietti niiden vaikutusta Wilsonin ajatteluun.⁷⁹

Ennen ensimmäistä maailmansotaa eivät keinot mielipiteiden kartoittamiseen olleet kovinkaan käteviä. Vaikka useat presidentit, kuten Wilson, olivat hyvin koulutettuja ja kansalaisten mielipiteitä kuuntelevia, oli heidän käytännössä mahdotonta saada kattavaa käsitystä kansan syvien rivien tunnoista tai ajatuksista. Presidentin avustajakunnan aktiivisuus määritteli aina gallupaikaan saakka presidentin mahdollisuudet saada käsitystä kansan mielipiteistä. Käytännön keinoja mielipiteiden selvittämiseksi olivat paikallisten sanomalehtien lukeminen, maan eri osien kiertäminen ja ihmisten tapaaminen, sekä ihmisten rohkaiseminen kirjoittamaan mielipiteensä.

3.4. Kuinka presidentit ovat ottaneet huomioon yleisen mielipiteen?

Yhdysvaltain presidentillä on erittäin suuret valtaoikeudet, joiden käyttöön pystyy rajoituksia tekemään ainoastaan edustajainhuone ja senaatti (kongressi). Selvimmin presidentin toimintaan vaikuttavat suuret vallan siirtymät kongressissa jolloin presidentin on pakko ottaa huomioon yleisen mielipiteen muutos ja sen vaikutukset lainsäädäntötyöhön. Hyvin pitkälti presidentti voi siis aistia mielipiteen muutokset kongressin jäsenten mielipiteissä.

Tärkeimmät koko kansaa koskettavat poliittiset päätökset liittyvät sotatilan julistamiseen. Sotaan lähdetessä kansan olisi erityisen tärkeää olla yhtenäinen – periaate, jota presidentti James Madison ei muistanut viedessään pahasti kahtiajakautuneen kansansa sotaan Englantia vastaan vuonna 1812.⁸⁰ Wilson tiesi varmaan tarkkaan Madisonin virheen pohtiessaan sotatilannetta avustajalleen syyskuun 30. vuonna 1914:

⁷⁸ Stein, 37–38.

⁷⁹ Ibid. 60.

⁸⁰ Bailey, 7.

“ Madison ja minä olemme ainoat Princetonin käyneet, joista on tullut presidenttejä. Olosuhteet vuoden 1812 sodan ja tämänhetkisen tilanteen välillä ovat yhteneväiset. Toivon tosiaankin etteivät ne etene pidemmälle ”⁸¹

Juuri sotaan liittyen kansa on kaikkein halukkain ilmaisemaan mielipiteensä. Välillä kansa on taas hiljaisempaa, mikä lisää Washingtonin päättäjien valtaa ja vastuuta. Olettamukset kansan tahdosta muodostetaan ottaen huomioon kansan aiemmat mielipiteet sekä kansalliset intressit. Tietyissä sotastrategisesti herkissä tilanteissa, joissa täytyy toimia nopeasti, presidentin täytyy pystyä tekemään ratkaisunsa itsenäisesti pelkkään avustajakuntaansa tukeutuen. Baileyyn mukaan kansan pitäisi pääsääntöisesti olla tietoinen vallanpitäjien kulloisistakin pyrkimyksistä. Jos kansalla ei ole riittävästi tietoa mielipiteen muodostamiseen, ei vika ole kansassa vaan hallinnossa. Hallinnon pitäisi pystyä aina tarjoamaan riittävästi oikealla tavalla muotoiltua tietoa kansalle mielipiteen muodostamisen tueksi – riippumatta suurista tasoeroista kansan koulutuksessa.⁸²

4. SUUREN SODAN SYTTYMINEN JA VAIKUTUKSET YHDYSVALLOISSA

4.1. Ensireaktio

Sarajevon laukaukset 28.6.1914 tulivat Woodrow Wilsonin tietoon välittömästi ampumisen jälkeen. Itävalta-Unkarin arkkiherttuan Frans Ferdinandin ja hänen puolisonsa murha järkytti Wilsonia syvästi. Jo samana päivänä hän lähetti Itävalta-Unkarin keisarille Frans Josefille syvän osanottonsa itsensä, ja koko Yhdysvaltain kansan puolesta.⁸³ Wilsonin hallinnossa Euroopan tapahtumat eivät saaneet aluksi aikaan suurtakaan reaktiota. Sillä hetkellä suurin ulkopoliittinen mielenkiinto oli kohdistunut Meksikon tilanteen seuraamiseen. Myöskään lehdistö ei aluksi juuri noteerannut Euroopan kuumentunutta tilannetta. Salamurha kyllä uutisoitiin lehdissä näyttävästi, mutta juuri kukaan ei osannut aavistaa, kuinka paljon Sarajevon tapahtumat tulisivat vaikuttamaan maailman tilanteeseen tulevina vuosina – ja jopa vuosikymmeninä. Kasvavasta kriisistä ei

⁸¹ Ote eversti Housen päiväkirjasta 30.9.1914. PWW, Vol 31, 109. ” Madison and I are the only two Princeton men that have become President. The circumstances of the war of 1812 and now run parallel. I sincerely hope they will not go further

⁸² Bailey, 122–124.

⁸³ Wilson Frans Joosef I:lle 28.6.1914. PWW, Vol 30, 222.

kuitenkaan vielä sillä hetkellä ollut julkisuudessa selvästi näkyviä merkkejä.⁸⁴ Vasta heinäkuun lopulla Wilsonin järjestämissä lehdistötilaisuuksissa toimittajat ryhtyivät kyselemään virallisesti mahdollisen sodan vaikutuksista. Lehdistön ensisijaisen kiinnostuksen kohteena olivat Yhdysvaltojen taloudelliset edut, kuten käy ilmi seuraavasta, heinäkuun 30. päivän 1914 lehdistötilaisuudessa esitetystä kysymyksestä. Wilsonin vastaus kuvaa puolestaan hyvin presidentin lähes täydellistä valmistautumattomuutta mahdolliseen sotatilanteeseen:

”Herra presidentti, oletteko miettinyt Euroopan sodan mahdollisia vaikutuksia maamme kaupankäynnin olosuhteisiin?”

”En ollenkaan. Olen toivonut ja rukoillut, että Euroopassa ei syttyisi yleistä sotaa.”⁸⁵

Wilsonin turvallisuuspoliittinen neuvonantaja eversti Edward M. House oli yksi harvoista hänen lähipiiriläisistään, jotka toimivat aktiivisesti Euroopan tilanteen selvittämiseksi. House varoitti Wilsonia pariinkin otteeseen Euroopan tilanteen kärjistymisestä ja toi Euroopasta saamiinsa raportteihin nojaten esille Saksassa kasvavan hermostuneisuuden ja jännitteet. Wilson sai myös tietoonsa, että hänen apunsa saattaisi olla hyvinkin pian tarpeen Euroopan tilanteen selvittämiseksi.⁸⁶ Wilson ei reagoinut neuvonantajansa viesteihin juuri mitenkään, vaan odotti tilanteen selkenemistä.

Sota puhkesi ja eskaloitui nopeasti heinä–elokuun vaihteessa. Elokuun 4. päivään mennessä kaikki sodan kannalta merkittävät Euroopan maat olivat jo liittyneet siihen. Patrick Devlinin mukaan sodan nopea syttyminen, niin monen maan siihen liittyminen, ja sodan alusta alkaen brutaali luonne järkyttivät monia. Yleismaailmallisen sodan uhka ei ollut missään vaiheessa tuntunut Yhdysvalloissa todelliselta sitten 1850-luvulla soditun Krimin sodan.⁸⁷ Wilsonille elokuu 1914 oli äärimmäisen raskasta aikaa henkilökohtaisistakin syistä. Hänen vaimonsa Ellen oli sairastellut koko edellisen talven ja kevään. Kesällä hänen tilansa tilapäisesti parantui, mutta kääntyi taas pian heikommaksi. Lopulta Ellen Wilson kuoli – vain kaksi päivää sen jälkeen, kun sota Euroopassa oli laajentunut.⁸⁸

Arthur Linkin mielestä on lähes mahdotonta tehdä yleispätevää selvitystä amerikkalaisten yleisestä suhtautumisesta sodan syttymiseen Euroopassa. Hänen

⁸⁴ Link 1960, 2-3.

⁸⁵ Huomioita lehdistötilaisuudesta 30.7.1914. PWW, Vol 30, 318.

⁸⁶ Huomioita lehdistötilaisuudesta 30.7.1914, *ibid*, 323–324, 327.

⁸⁷ Devlin, 136.

⁸⁸ Axson, 226–227.

mukaansa ei ole syytä pitää silloisia amerikkalaisia niin täysin naiiveina ja yksinkertaisina kuin heitä yleensä on pidetty, vaan Yhdysvalloissa esitettiin useita hyvin sivistyneitäkin näkemyksiä sodan syistä.⁸⁹ Monet vaikutusvaltaiset sanomalehdet leimasivat Saksan välittömästi suurimmaksi syypääksi sotaan. Toimittajat myös pohdiskelivat Euroopan mahdollisia tulevaisuuden näkymiä. Näissä skenaarioissa korostettiin Britannian ja Ranskan liberaalien demokratioiden paremmuutta suhteessa röyhkeään ja imperialistiseen Saksaan. Toimittajien keskuudessa tämä näkemys oli sodan alkaessa hallitseva. Täysin päinvastaisiakin näkemyksiä löytyi – tosin melko vähän. Amerikansaksalaiset olivat taitavia tuomaan esille omat näkemyksensä sodan syistä, ja he vetosivat muun muassa nousevan Venäjän uhkaan hakiessaan tukea vanhan kotimaansa sotatoimille. Suurin osa Yhdysvaltain kansasta oli kuitenkin muodostanut näkemyksensä sodan osapuolista jo ennen kuin propagandakoneistot pyörähtivät käyntiin. Ekspansiohaluista Saksaa pidettiin uhkana modernille maailmalle, ja sodasta katsottiin muodostuvan nykyaikaisten kansojen ja keskiaikaisen autokratian välinen kamppailu.⁹⁰ Keski-amerikkalainen näki Euroopassa alkaneen sodan hyvän ja pahan välisenä kamppailuna. Lehdistö ruokki tätä näkemystä kärjistämällä näkemyksiään brittien ja ranskalaisten hyvyydestä tai vastaavasti konemaisen ja pelottavan keisarillisen Saksan pahuudesta. Tässä suhteessa tiedotuskäytännöt eivät ole suuresti muuttuneet seuraavien vajaan 90 vuoden aikana. Kaikessa yksinkertaisuudessaan tai sivistyneisyydessään mielipiteet kuvasivat kuitenkin yhdysvaltalaisien mielipiteiden moninaisuutta. Wilsonin hallinnon ei tosiaankaan ollut helppo muodostaa kokonaiskäsitystä kansalaistensa mielipiteistä ulkopoliittisten toimiensa pohjaksi.

Wilson yritettiin saada tukemaan ympärysvaltioita sekä suoraan yksittäisten henkilöiden että epäsuoraan lehdistön toimesta. Yksi aktiivisista henkilöistä oli Harvardin yliopiston entinen rehtori Charles William Elliot. Tunteikkaassa kirjeessään Wilsonille 6. elokuuta tämä maalaili keskusvaltojen pahuutta:

”Nämä kaksi Valtaa [Saksa ja Itävalta-Unkari] ovat osoittaneet olevansa äärimmäisen epäluotettavia naapureita ja pahimmanlaatuisia sotilaallisia sekaantujia.”⁹¹

⁸⁹ Link 1954, 145–146.

⁹⁰ Ibid, 148–149; Link 1960, 7–8.

⁹¹ Charles William Eliot Wils onille 6.8.1914. PWW, Vol 30, 353. “These two Powers have now shown that they are utterly untrustworthy neighbors, and military bullies of the worst sort.”

Myöhemmin samassa kuussa Elliot otti Wilsoniin uudelleen yhteyttä ja pahoitteli epämääräisiin tietoihinsa pohjautunutta tunteikasta ilmaisuaan. Toisaalta myös muun muassa *Saturday Evening Post* ja *The Presbyterian* -lehtien toimittajat odottivat Wilsonilta samankaltaista, epämääräisiin tunteisiin perustuvaa, Britannian ja Ranskan tukemista.⁹²

Wilsonin ensimmäinen sodan alkamisen jälkeen kansalleen osoittama puhe oli muotoiltu tarkoin sanakääntein, eikä siinä ollut yhtään mainintaa yhdestäkään sotaan osallistuvasta maasta. Wilson korosti Yhdysvaltain puolueettomuutta ja ystävällisyyttä kaikkia sotaan osallistuvia maita kohtaan. Hän otti puheessaan myös käyttöön neutraliteetti -termin, josta tuli Yhdysvaltojen ulkopoliittinen doktriini seuraavien kahden ja puolen vuoden ajaksi. Neutraliteettia voitaneen pitää puolueettomuutta hieman vahveimpana terminä:

”Jokainen, joka todella rakastaa Amerikkaa, toimikoon ja puhukoon neutraliteetin hengessä, joka on puolueettomuuden, oikeudenmukaisuuden ja ystävällisyyden henkeä kaikkia [sotaan osallistuvia] kohtaan.”⁹³

4.2. Wilsonin neutraliteettipolitiikan muotoutuminen

Sodan syttyttyä Euroopassa Wilsonin perimmäiseksi tavoitteeksi muotoutui Yhdysvaltojen pitäminen poissa sotatantereelta. Käytännössä neutraliteettipolitiikka edellytti Wilsonilta ja hänen hallinnoltaan useiden ulkomaankaupankäyntiä koskevien yksityiskohtien uudelleen muotoilua sekä jonkin verran lainsäädännöllistä hienosäätöä. Välillä kansainvälisen oikeuden ja Yhdysvaltain kansallisen lainsäädännön yhteensovittaminen aiheutti ongelmia, mutta ylitsepääsemättömiä pulmia siitä ei seurannut.⁹⁴ Vaikka maan virallinen linja, neutraliteetti, edellytti periaatteessa tasavertaista suhtautumista kaikkia sodassa mukanaolevia kohtaan, alkoi pinnan alla kytevä saksalaisvastaisuus näkyä vähitellen myös julkisuudessa. Linkin mukaan ulkoministeriö ei halunnut puuttua esimerkiksi pankkiiriliikkeiden harjoittamaan ulkomaiseen lainanantoon, joka jatkui sodan syttyttyä kuten ennenkin ja lisääntyi pian, kun sotaikäyvät maat tarvitsivat lisää varoja

⁹² Link 1960, 10.

⁹³ Wilsonin vetoamus Yhdysvaltain kansalle 18.8.1914. PWW, Vol 30, 393. ”Every man who really loves America will act and speak in the true spirit of neutrality, which is the spirit of impartiality and fairness and friendliness to all concerned.”

⁹⁴ Link 1960, 57–58.

sodankäynnin kustannuksiin.⁹⁵ Yhdysvaltain ulkoministeri William Jennings Bryan otti sodan alusta alkaen tiukan linjan lainanantoon ja ehdotti 10. elokuuta Wilsonille, ettei yhdellekään sotaikäyväälle maalle annettaisi lainaa.⁹⁶ Wilson ei noteerannut Bryanin esitystä, mikä ehkä osaltaan johti siihen, että Bryan julkisti saman mielipiteensä koko kansalle *New York Times*issa viikkoa myöhemmin. Bryan totesi kirjoituksessaan muun muassa, että neutraliteetin hengelle on kestämatöntä rahoittaa sotaikäyviä maita.⁹⁷

Saksalaisten hyökkäykset Belgiaan ja siellä siviiliväestöön kohdistuneet sotatoimet herättivät paheksuntaa myös Yhdysvalloissa. Belgian kuningaskunnan edustaja vieraili Wilsonin luona pyytäen tukea kansansa kärsimyksille. Wilson ei kuitenkaan maansa neutraliteettiin vedoten luvannut Belgialle minkäänlaista apua. Hän ei myöskään luottanut kummankaan maan, ei Saksan, eikä Belgian näkemyksiin sodankäynnin tilasta vaan kertoi odottavansa mieluiten hetkeä jolloin sota olisi ohi ja totuus voitaisiin selvittää.⁹⁸

Etenkin sodan alkuvaiheessa Wilsonille tuntuu olleen äärettömän tärkeää pysyä tyynenä ja olla välittämättä lehdistön esittämistä kauhukuvauksista sotarintamalta. Hän ei liikoja huolehtinut lehdistön kansaan vetoavista ja koko ajan kiihkeämmiksi käyvistä sotajutuista. Cooperin mukaan Wilson uskoi, että sota ehkäisisi Yhdysvaltain sisäisistä asioista johtuvia tunteenpurkauksia. Jos kansalaisten suurin huomio kohdistuisi sotaikäyviin maihin, ei siitä olisi vaaraa Wilsonin omalle hallinnolle. Näin jatkuisi siihen saakka, kunnes sodalla alkaisi olla vaikutuksia maan kaupankäyntiin ja laivaston liikkumiseen.⁹⁹

Devlinin mukaan Wilsonilla oli kaksi selkeää tavoitetta Euroopassa riehuvan sodan suhteen: säilyttää neutraliteetti ja olla valmiina toimimaan sovittelijana sotaikäyvien maiden välillä. Neutraliteettiaseman suojeleminen pyrittiin hoitamaan ulkoministeriön normaalina virkатыönä. Sovittelijan rooliin Wilson ei pyrkinyt aktiivisesti vaan odotteli mahdollista kutsua neuvotteluihin. Nämä kaksi tehtävää alkoivat sekoittua, kun kävi selväksi, ettei neutraliteettiasemaa pystyittäisi säilyttämään puuttumatta sotaikäyvien osapuolten väleihin. Aluksi Wilson antoi turvallisuuspoliittisen neuvonantajansa Housen olla puolestaan aloitteellinen sovittelutehtävissä, mutta myöhemmin presidentti otti ohjat käsiinsä. Neutraliteettiasemaa ei näyttänyt uhkaavan

⁹⁵ Link 1960, 60–62.

⁹⁶ William Jennings Bryan Wilsonille 10.8.1914. PWW, Vol 30, 372–373.

⁹⁷ Link 1960, 64.

⁹⁸ Ibid, 71–72.

⁹⁹ Cooper, 274.

kuin yksi asia – merisodankäynti. Koska Iso-Britannia ja Saksa olivat käytännössä ainoat voimatekijät merisodassa, ja samalla sodan osapuolten – ympärysvalttojen ja keskusvaltojen – johtavat osapuolet, keskittyi salainen sovittelijan työkin aluksi näihin kahteen maahan.¹⁰⁰

Sodan vaikutukset Yhdysvaltain talouteen alkoivat näkyä nopeasti lähes kaikilla talouden ja tuotannon aloilla. Kongressi joutui jatkuvasti miettimään, millä keinoin se saisi turvattua kotimaan tuottajien tyytyväisyyden kansainvälisen kaupankäynnin käydessä koko ajan vaikeammaksi. Ulkomaihin, ja erityisesti Eurooppaan, kohdistuva kaupankäynti oli ollut välttämättömyys maan taloudelle jo useita vuosia. Tämän vuoksi Euroopassa käytävä sota oli erityisen vaikeaa esimerkiksi puuvillan tuotannolle.¹⁰¹ Neutraliteetilla oli hintansa, mutta siitä huolimatta harvassa olivat äänenpainot, jotka olisivat vaatineet Yhdysvalloilta aktiivisempaa roolia sodassa puhtaasti taloudellisista syistä.

Wilson otti sodan alusta alkaen määrätietoisen linjan, jota hän ei antanut pienten mielenliikautusten heilutella. Vaikka Euroopasta, ja varsinkin länsirintamalta, alkoi kuulua koko ajan raaempia uutisia, ei Wilson pitänyt maansa kannalta järkevänä puuttua sotatapahtumiin. Selkeä enemmistö amerikkalaisista tunsu suurempaa sympatiaa ympärysvalttoja kuin keskusvaltoja kohtaan, mutta presidentti ei halunnut tehdä liian hätäisiä ratkaisuja sodan syyllisistä. Joulukuussa 1914 antamassaan haastattelussa Wilson oli hyvin varovainen sodan osapuolista puhuessaan:

”Ajan mittaan huomattaneen, että Saksa yksin ei ole syyllinen sotaan ja että muutkin maat kantavat silmissämme osan syistä.”¹⁰²

Wilsonin tietynlaisesta kokemattomuudesta poliittisena johtajana on varmaan ollut hänelle henkilökohtaisesti apua, kun hän on miettinyt päätöstensä motiiveja ja perusteltavuutta. Hän ei tuntenut perinteistä ulkopoliittista ajattelumaailmaa omakseen ja uskalsikin tehdä poliittisen eliitin ajattelun valtavirrasta poikkeavia päätöksiä. Vaikka Wilsonin ratkaisut esimerkiksi rahoituslaitosten vapaan toiminnan suhteen herättivät ärtymystä, on väärin väittää, että taloudelliset intressit olisivat ohjanneet hänen linjauksiaan. Alkuvaiheessa sotaa lainananto sotaakäyville maille oli hyvin rajoitettua

¹⁰⁰ Devlin, 144.

¹⁰¹ Link 1960, 74–104.

¹⁰² Herbert Bruce Broughamin muistio Wilsonin haastattelusta 14.12.1914. PWW Vol. 31, 459. ”It may be found before long that Germany is not alone responsible for the war, and that other nations will have to bear a portion of the blame in our eyes.”

sekä julkisista että yksityisistä lähteistä. Monista käytännön syistä johtuen lainapolitiikka kuitenkin löystyi vähitellen. Wilson olisi halunnut amerikkalaisten jatkavan elämäänsä niin kuin mitään sotaa ei Euroopassa olisikaan. Siksi talouden ja teollisuuden tuli pyrkiä samanlaiseen toimintaan kuin ennen sodan alkamistakin. Sota alkoi kuitenkin pian vaikuttaa Yhdysvaltojen talouteen, kun meriliikenteen harjoittaminen muuttui riskialttiiksi. Vapaan merenkäynnin turvaaminen – ja siinä sivussa talouden toimintakuntoisuuden ylläpitäminen – muodostuivat Wilsonille niin tärkeiksi päämääriksi, että hän vähitellen alkoi itsekkin lähemmin osallistua Yhdysvaltojen ja Euroopan sotaakäyvien maiden välisiin sovitteluihin.

4.3. Sovittelujen aloittaminen ja merenkulun ristiriidat

Muodollisesti Wilson oli elokuusta 1914 alkaen valmis toimimaan sodan osapuolien välisenä sovittelijana. Hänen henkilökohtainen panoksensa ei alkuvaiheessa ollut kovin merkittävä, sillä neuvottelut kulkivat pääasiassa turvallisuuspoliittisen neuvonantajan Edward Housen kautta. Kovin vakuuttuneita ei Wilsonin neuvottelupaluudesta oltu. Ensimmäisissä sotaikäyväälle Saksalle toimitetuissa neuvottelupyynnöissä House joutui erikseen vakuuttelemaan, että Wilsonin sovittelutarjoukset eivät olleet pelkkiä tyhjiä lupauksia.¹⁰³ Angloamerikkalaiset suhteet olivat entuudestaan melko läheiset ja niinpä oli luontevaa, että yhteydet niin Britannian Washingtonin - suurlähetystöön kuin ulkoministeriöönkin olivat aktiiviset sodan alusta alkaen.

Saksalaisten pääneuvottelija Washingtonissa oli heidän suurlähettiläänsä Johann von Bernstorff, joka oli toiminut Yhdysvalloissa vuodesta 1908. Von Bernstorffia ei pidetty perinteisenä diplomaattina, sillä hänen toimintatapansa olivat kuin liikemaailmasta. Salailu ja harhaanjohtaminen olivat hänelle luontevia toimintatapoja neuvottelupöydässä. Wilson ei koskaan oppinut luottamaan von Bernstorffiin. House sen sijaan onnistui kehittämään tämän kanssa sopivan vastavuoroisen neuvottelusuhteen ja sai tämän luottamaan tekemiinsä lupauksiin.¹⁰⁴

Brittien suurlähettiläänä Washingtonissa toimi Cecil Spring-Rice, joka oli kokenut diplomaatti, mutta joka Devlinin mukaan ei osannut hallita kunnolla tunteitaan. Niinpä ulkoministeri Edward Grey, joka oli saanut hallitukseltaan melko vapaat kädet

¹⁰³ Edward Mandell House Arthur Zimmermannille 5.9.1914. PWW, Vol 30, 488–489.

¹⁰⁴ Devlin, 150–151.

toimia, oli hyvin paljolti vastuussa Britannian ja Yhdysvaltojen välisistä neuvotteluista. Grey oli julistanut, että ystävyys Yhdysvaltojen kanssa oli Britannian politiikan pääasia.¹⁰⁵ Näiden herrojen kanssa Wilson ja hänen kabinetinsa tuli istumaan lukemattomat tunnit yrittäessään löytää keinot, joilla Euroopassa käyty sota saataisiin loppumaan loukkaamatta Yhdysvaltojen puolueettomuutta.

Ensimmäiseksi kiistakysymykseksi nousi suhtautuminen sotakieltotavaraan. Sodan puhjettua Britannia julisti keskusvallat kauppasaartoon ja edellytti itselleen oikeutta saada tarkistaa Saksaan matkaavat kauppa-alukset. Myöhemmin tarkastusoikeus ulotettiin kattamaan myös Euroopan puolueettomiin satamiin matkalla olleet alukset. Myös amerikkalaiset alukset tarkastettiin, vaikka niiden lastina ei olisi ollut sotakieltotavaraa. Tarkastuksesta käytiin kiistaa koko sodan ajan. Yhdysvaltojen mielestä puolueettoman maan kaupankäyntiin puuttuminen oli pahantahtoista oikeuksien loukkaamista. Myöskään ulkoministeri Grey ei pitänyt ehdottomista määräyksistä vaan halusi saada aikaan kauppasaarron, joka olisi mahdollisimman tehokas, mutta ei katkaisisi välejä Yhdysvaltojen kanssa. Vaikka Wilson olikin välillä ehdoton vaatiessaan maansa laivoille vapaata kulkua Atlantilla, hän myöntyi brittien vaatimuksiin. Melko yllättävää – ja ehkä absurdiakin – on huomata, että sodan alkuvaiheessa Yhdysvallat joutui diplomaattisiin hankaluuksiin pelkästään ympärysvaltojen ja melkeinpä yksinomaan Britannian kanssa. Amerikkalaiset tuotteet menivät hyvin kaupaksi Eurooppaan, ja mielialat Yhdysvalloissa rauhoittuivat. Ajan mittaan Yhdysvalloista tuli yhä laajemmin ympärysvaltojen asevarikko ja pankki, mikä sai maan talouden puolesta huolestuneet hiljaisemmiksi.¹⁰⁶ Tämä Barbara Tuchmanin esittämä tulkinta talouden hyvinvoinnista ei tosin ole täysin aukoton. Sodan pahasti rasittamat Euroopan maat eivät kyenneet suoraan maksamaan amerikkalaisten toimituksia ja niinpä ympärysvalloille oli myönnettävä pitkäkestoisia luottoja. Pelkästään numeroin mitattuna Yhdysvaltojen talous kyllä kasvoi sodan aikana huomattavasti, mikä antoi sille etulyöntiaseman sodan jälkeisessä maailmantilanteessa.

Käytännön kauppapolitiikan tasolla Yhdysvallat ei ollut kovinkaan pitkään puolueettomassa asemassa. Vuonna 1914 Yhdysvaltain ja keskusvaltojen kauppavaihto oli arvoltaan lähes 170 miljoonaa dollaria mutta supistui käytännöllisesti katsoen olemattomiin vuoteen 1916 mennessä. Samana aikana Yhdysvaltain ja ympärysvaltojen kauppavaihdon arvo nelinkertaistui ja oli vuonna 1916 jo yli 3 miljardia dollaria.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Devlin, 146–148, 151.

¹⁰⁶ Tuchman 1962, 409–412. Miller, 458.

¹⁰⁷ Miller, 459.

Lontoon julistus¹⁰⁸, jonka piti määritellä muun muassa kauppamerenkulun oikeudet sota-aikana, herätti vilkasta keskustelua amerikkalais- ja brittidiplomaattien välillä syyskuun 1914 lopulla. Wilson ei halunnut turhaan huolestuttaa kansalaisiaan kauppapoliittisilla kiistoilla, minkä vuoksi lokakuun 1. päivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa Britannian ja Yhdysvaltain välisissä suhteissa ei kerrottu olevan mitään ongelmia:

” – – Englannin hallitus on asenteeltaan mitä ystävällisin ja hyvin halukas keskustelemaan kaikesta mitä hallituksemme pitää huomautettavana eikä minulla ole mitään syytä epäillä, että voimme päätyä tyydyttävään järjestelyyn.”¹⁰⁹

Diplomaattien välisistä neuvotteluista ei lehdistölle eikä kansalle juuri vuotanut tietoja. Lehdistö tuli aktiivisempaan rooliin vasta kun neuvotteluissa oli päästy joihinkin tuloksiin, jotka edellyttivät kongressikäsittelyä. Erityisesti amerikkansaksalaiset ja muut antienglantilaiset kiinnittivät huomiota siihen, että Yhdysvaltain hallituksen lupaama neutraliteetti ei jäisi pelkäksi lupaukseksi. Amerikkansaksalaisten haluama puolueettomuuspolitiikka edellytti ehdottomasti sitä, että britit eivät saisi mitään hyötyä merillä saavuttamastaan ylivoimasta.¹¹⁰ Tätä politiikkaa Wilsonin hallituksen oli lähes mahdoton toteuttaa sillä jokainen myönnytys, jonka se teki Britannian suuntaan, teki Saksan (kauppa)poliittisen aseman koko ajan vaikeammaksi.

Wilsonin haaveet päästä oikeasti sovittelemaan sotaikäyvien osapuolten välejä kokivat vastoinkäymisiä heti alusta alkaen. Britannian kanssa käydyt neuvottelut koskivat lähes pelkästään kaupankäynnin rajoituksia ja kauppalaivojen tarkastuksia. Yleinen mielipide tuki Wilsonin ajamaa neutraliteettia, mutta puolueettomuuspyrkimysten asteet vaihtelivat paljolti ihmisten taustoista riippuen. Pääosalle amerikkalaisista ympärysvaltoja myötäilevä politiikka sopi hyvin. Erityisesti se tuki maan taloutta kaikkein parhaiten. Yhdysvaltojen oli – vaikkakin nousevana – suurvaltana tunnustettava se realiteetti, että Britannian merivalta oli kiistämätön niin kauppa- kuin sotalaivastonkin osalta. Myös Saksan voima merillä oli Yhdysvaltoja vahvempi, mutta amerikkalaisten kannalta oli

¹⁰⁸ Lontoon julistusta ei koskaan ratifioitu Englannin parlamentissa. Alahuone oli julistuksen jo hyväksynyt mutta ylähuone ei sitä koskaan – hallituksen mieliksi – ottanut äänestykseen. Tästä huolimatta julistusta käytettiin hyväksi, kun määriteltiin muun muassa mitä vientiartikkeleita puolueettomien maiden satamiin sai viedä.

¹⁰⁹ Huomioita lehdistötilaisuudesta 1.10.1914. PWW, Vol 31, 113. ” – – British government is most friendly in its attitudes and most willing to discuss anything to which this government enters an objection, and I have no doubt that a satisfactory arrangement can be arrived at.”

¹¹⁰ Link 1960, 161–163.

helpompi myöntyä brittien suostutteluihin. Wilsonin alun perin suunnitteleman puolueettomuuspolitiikan puolella olivat kaikkein eniten amerikansaksalaiset ja muut Britanniaa vastustavat tahot. Tiedot saksalaisten hyökkäysten kohteiksi joutuneiden maiden siviiliväestöön kohdistuneista sotatoimista tekivät kuitenkin mahdolliseksi jatkaa keskusvaltojen valtapyrkimysten tukemista. Tuchmanin mukaan Saksa tuhosi omalla sotapolitiikallaan jo sodan alkuvaiheessa mahdollisuudet saada Yhdysvallat puolelleen. Vaikka brittien harjoittama kauppasaartopolitiikkakaan ei valtaosaa amerikkalaisia miellyttänyt, se oli kuitenkin Saksaa siedettävämpi vaihtoehto. Aina kun brittien tekemät tarkastukset tai laivojen takavarikoinnit nostattivat kiukkua amerikkalaisissa, sen vaikutuksen kumosi pian jokin uusi saksalaisten tekemä hirmutyö.¹¹¹

4.4. Wilsonin kabinetti

Tultuaan valituksi presidentiksi Wilson kiinnitti erityistä huomiota avustajajoukkonsa kasaamiseen. Hän pyrki saamaan lähipiiriinsä edustajia puolueensa kaikista kuppikunnista ja suurista eturyhmistä ympäri maan. Tällä Wilson pyrki varmistamaan mahdollisimman suuren tuen esityksilleen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Wilson halusi avustajiensa myös antavan selkeitä ohjeita puolueen ja maan johtamisessa.¹¹²

Wilsonin tärkein avustaja oli ehdottomasti eversti Edward M. House. House oli rikas ja älykäs texasilaissyntyinen new yorkilainen, jonka tavoitteena oli saada toimia aktiivisena taustavaikuttajana sopivan presidentin rinnalla. House ei suostunut ottamaan itselleen mitään virallista titteliä tai virkanimikettä.¹¹³ Hän sai kuitenkin laajalti vastuuta erityisesti Wilsonin ulkopoliittisen päätöksenteon avustamisessa. Jos vertaa Housen asemaa myöhempien presidenttien avustajiin, on hänen roolinsa ollut lähinnä turvallisuuspoliittista neuvonantajaa. House sai Wilsonilta kuitenkin paljon neuvotteluvastuuta, joka normaalitilanteissa kuuluisi presidentille itselleen tai ulkoministerille. Housen ehdoton vahvuus olikin hänen neuvottelukykynsä. Muun muassa Auchinclossin mielestä hänen taitonsa tulla toimeen kaikenlaisten persoonien kanssa, oli taito, joka Wilsonilta itseltään puuttui. Wilson oli niin vakuuttunut Housen kyvyistä ja luonteesta, että hän kutsui tätä jopa toiseksi persoonallisuudekseen. Housen omien

¹¹¹ Tuchman 1962, 413–414.

¹¹² Blum, 66.

¹¹³ Ibid; Auchincloss, 35.

muistelmien perusteella on voitu päätellä, että hän olisi itse ollut tosiasiallinen johtaja, joka sai vähemmän kyvykkään presidentin tekemään juuri Housen oman mielen mukaisia päätöksiä. Auchinclossin mukaan tämä tulkinta on kuitenkin niin Housen egoismin ja itserakkauden sävyttämä, ettei sitä voi pitää täysin kiistämättömänä tai luotettavana.¹¹⁴

Myös Wilsonin lehdistösihteeri Joe Tumulty löysi pian yhteisen sävelen Wilsonin kanssa. Vaikka Tumultyillä ei ollut itsellään toimittajataustaa, huomasi hän hyvin pian miten Valkoisen Talon tekemisistä kannattaa tiedottaa, näin saavuttaen sekä politiikan toimittajien että esimiehensä luottamuksen. Wilsonin luentomaiset lehdistötilaisuudet ja puhetilaisuudet muuttuivat osin Tumultyn vaikutuksesta kansanomaisemmiksi, mikä pehmensi presidentin jäykän akateemista julkikuvaa. Wilson ei kuitenkaan missään vaiheessa viihtynyt lehdistötilaisuuksissa erityisen hyvin ja niinpä hän lopetti ne Tumultyn preppauksesta huolimatta. Julkisuuden paineet myös kävivät välillä Wilsonille niin koviksi, että hänen välinsä Tumultyyn viilenivät jopa siihen pisteeseen, että Wilson oli aikeissa erottaa uskollisen lehdistösihteerinsä. Ero kuitenkin peruttiin ja Tumulty sai toimia Wilsonin avustajana tämän presidentinuran loppuun saakka.¹¹⁵

William Jennings Bryan toimi Wilsonin ulkoministerinä tämän ensimmäisellä virkakaudella. Bryan oli hävinnyt demokraattien presidenttiehdokkaana kolmet vaalit ja niinpä ulkoministerin paikkaa voidaan pitää jonkinlaisena hänelle suotuna lohdutuspalkintona. Devlinin mukaan Bryan oli täysin sopimaton ulkoministeriksi ja pahinta oli, ettei hän itse tajunnut sitä. Bryanilla ei ollut diplomaatin kykyjä eikä viran edellyttämää arvovaltaa. Hän matkusteli jonkun verran valtiovierailuilla mutta oli siitä huolimatta täysin tietämätön kaikesta Yhdysvaltain ulkopuolisesta maailman menosta. Wilson kaikesta huolimatta kunnioitti Bryanin näkemyksiä ja kuunteli niitä tarkkaan.¹¹⁶ Tosiasiassa Housella oli huomattavasti enemmän vaikutusvaltaa, vaikka periaatteessa Bryanin kuuluikin kantaa ulkopoliittista päävastuuta. Bryan erosi ulkoministerin paikalta heinäkuussa 1915, ja hänen seuraajakseen Wilson nimitti aiemman ulkopoliittisen neuvonantajansa Robert Lansingin. Devlin pitää Lansingia hivenen hitaana, mutta kuitenkin Bryania parempana ulkoministerinä. Wilson oli Lansingin nimittäessään vakuuttunut siitä, että uusi ulkoministeri olisi kansainvälisen politiikan suurissa kysymyksissä samoilla linjoilla hänen itsensä kanssa. Täydellistä yhteisymmärrystä

¹¹⁴ Auchincloss, 36.

¹¹⁵ Stein, 55–63.

¹¹⁶ Devlin, 144–145.

näiden kahden miehen välille ei kuitenkaan koskaan syntynyt. He tulivat näennäisen hyvin toimeen, mutta suurissa asiakysymyksissä Wilson ei uskaltanut antaa Lansingille liikaa valtaa.¹¹⁷

Sotatilanteen kehittymisen, ja sitä seuranneiden ulkopoliittisten päätösten kannalta sotaikäyvien maiden suurlähettiläät olivat tärkeässä roolissa Wilsonin hallinnossa. Yhdysvaltojen Lontoon -suurlähettiläs Walter Hines Page ja Berliinin -suurlähettiläs James W. Gerard olivat tärkeimmät Euroopassa olevat yhdyshenkilöt Wilsonin hallinnossa.¹¹⁸ Wilson itse ei ollut lähettiläisiin jatkuvassa yhteydessä vaan delegoi tämän tehtävän Houselle ja ulkoministeriölle.

Johtuen omasta ulkopoliittisesta kokemattomuudestaan Wilson pyrki saamaan tärkeimmille ulkopoliittisille paikoille omasta mielestään mahdollisimman osaavia henkilöitä. Wilsonin omat mieltymykset ja diplomatian realiteetit eivät valitettavasti aina osuneet yhteen. Hyvä teorian tuntemus ja muodollisesti osoitettu poliittinen osaaminen eivät riittäneet kovien britti- ja saksalaisdiplomaattien kanssa neuvotellessa. Vaikka Wilson yrittikin saada koottua mahdollisimman monipuolisen avustajajoukon, eivät sen kyvyt riittäneet sotatilanteessa. Turvallisuuspoliittisen neuvonantajan Housen merkitys kasvoi koko ajan suuremmaksi, mikä ei varmaankaan miellyttänyt demokraattipuolueen karriääripoliitikkoja. Presidenttijohtoisuus, ja presidentin myötä vaihtuvat diplomaatit ja virkamiehet aiheuttavat automaattisesti katkoksia ja osaamisen katoamista ulkopoliittisessa päätöksenteossa. Nämä ongelmat näkyvät varsinkin sotatilanteessa, jossa käytännössä saatu neuvottelukokemus olisi ollut maan etua ajatellen tärkeää.

5. KAMPPAILU PUOLUEETTOMUUDESTA JA VALMISTAUTUMISESTA

5.1. Millaisen Euroopan Wilson ja amerikkalaiset halusivat?

Vaikka länsirintaman taisteluja tarkastellen Euroopan johtajuudesta kamppailtiin Saksan ja Britannian välillä, oli itärintamalla keskusvaltojen kanssa sotaa käyvä Venäjä kuitenkin potentiaalisin Euroopan johtoaseman tavoittelijoista. Wilsonin hallitukselle sekä Venäjän että Saksan nouseminen Euroopan johtavaksi vallaksi tuntui vastenmieliseltä vaihtoehdolta. Niinpä Wilsonin hallitus, ja sen Euroopassa olleet neuvottelijat ja

¹¹⁷ Devlin, 304–306.

¹¹⁸ Ibid, 148–150.

suurlähettiläät, tekivät sodan alkuaikoina jatkuvasti yrityksiä molempien osapuolien taivuttamiseksi rauhaan ennen sotaa vallinneen tilanteen pohjalta. Tämä olisi merkinnyt, ettei mitään alueluovutuksia olisi tehty eikä sotakorvauksia maksettu.

Joulukuun 26. päivänä Yhdysvaltain ulkoministeriö toimitti Britannialle nootin, jossa hyvin teräväsanaisesti muistutettiin puolueettomien maiden oikeuksista vapaaseen kaupankäyntiin ja huomautettiin, ettei sotaikäyville mailla tulisi olla oikeutta puuttua siihen. Nootissa tuotiin myös esille, että merikaupankäynnin rajoittaminen ei ennen pitkää voisi olla vaikuttamatta kansojen suhteisiin.¹¹⁹ Nootin kieli oli hyvin diplomaattista, eikä siinä suoraan viitattu mihinkään vastatoimenpiteisiin. Merkittävää oli kuitenkin se, että ensi kertaa sodan aikana Yhdysvaltojen vaatimukset ja mahdolliset seuraukset niiden huomiotta jättämisestä tuotiin esille myös tiedotusvälineille pääosin toimitetussa avoimessa hallitusten välisessä kirjeenvaihdossa. Lehdistö reagoi noottiin nopeasti ja Wilsonia painostettiin erittäin voimakkaasti joulukuun 29. päivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Wilsonilta yritettiin saada lypettyä tieto, tarkoittiko nootti Yhdysvaltojen ja Britannian välisten suhteiden kiristymistä ja miten vahvasti Yhdysvallat olisi valmis intressejään puolustamaan.¹²⁰

Korjatakseen syntyneen julkisen vahingon ulkoasiainhallinto päätti julkaista nootin kokonaisuudessaan sekä Yhdysvalloissa, että Britanniassa. Kun kävi selväksi, ettei nootti ollutkaan niin provosoiva kuin aluksi oli luultu, laantui pahin hämmennys molemmin puolin Atlanttia. Ainoastaan kovimmat ääriaineokset saksalaisten tukijoissa vaativat Yhdysvalloilta entistä tiukempaa omien (ja Saksan) etujen puolustamista. Pääosa kansasta uskoi hallitusten vakuuttelut, että kyse ei ollut laajasta konfliktista vaan pelkästään omien kauppapoliittisten etujen turvaamisesta siihen liittyvine neuvotteluineen.¹²¹ Tämä ”noottikriisi” oli hyvä esimerkki siitä, kuinka arat Yhdysvaltain ja Britannian väliset suhteet olivat. Pienikin voimakkaampi äänenpaino tulkittiin orastavaksi kriisiksi, mikä oli omiaan saamaan amerikkalaiset huolestumaan sodankulun etenemisestä – ja pelkäämään kansallisen turvallisuuden puolesta. Vaikka selvä enemmistö kansasta antoi hiljaisen tukensa ympäryvalloille ja Britannialle, pelättiin sodan olevan mahdollinen myös Yhdysvaltain ja Britannian välillä.

Taistelut Euroopassa vaativat koko ajan enemmän ihmishenkä, mikä teki sodan nopean lopettamisen yhä vaikeammaksi. Joulukuussa 1914, kun länsirintama näytti

¹¹⁹ Link 1960, 173–174.

¹²⁰ Huomioita lehdistötilaisuudesta 29.12.1914. PWW, Vol 31, 543–544.

¹²¹ Link 1960 175–176.

jumiutuvan Marne-joen laaksoon, alkoi Wilsoniltakin mennä usko sodan nopeaan päättymiseen. Vaikka yhdysvaltalaiset ja erityisesti Wilson olisivat halunneet pysyä kaikilla mahdollisilla tavoin erossa sodasta, ei se enää ollut mitenkään mahdollista.¹²² Kriittisimmät äänenpainot Yhdysvalloissa alkoivat vaatia maan puuttumista Euroopassa käytävään verenvuodatukseen. Isoa keppiä omalla presidenttikaudellaan heilutellut Theodore Roosevelt¹²³ ryhtyi kritisoimaan Wilsonin päättämättömyyttä ja alkoi vaatia aktiivisempaa politiikka ympärysvaltujen puolesta. Euroopassa riehuva sota ei ollut Rooseveltin mielestä pelkäämistä paha ja kauhea, vaan myös mahtava ja jalo. Roosevelt jatkoi, että eurooppalaiset tekivät sotieksänsä itsestään todellisia idealisteja, joita amerikkalaiset eivät olleet. Roosevelt piti yhteyttä brittien ulkoasiainhallintoon, ja toi esille oman näkemyksensä hyvin selvästi: Väistämättömältä näyttävään sotaan ei pitäisi antaa kansan ajautua niin kuin pasifisteille usein käy.¹²⁴ Roosevelt sai näkemyksiään esille muun muassa omien tukijoidensa lehtien kautta. Näihin lehtiin Roosevelt kirjoitti hyvin rankkoja mielipiteitä Wilsonin ulkopoliittikka vastaan. Wilson vastasi joihinkin kirjoituksiin melko huonosti näkemyksiään perustellen, mutta kuitenkin kansan tuen saaden. Cooperin mukaan Rooseveltin ulkopoliittiset näkemykset ja niiden perustelut olivat huomattavasti kestävämpiä kuin Wilsonin vastaavat, ja Rooseveltin näkemyksillä olisi voinut olla hyvin paljon annettavaa amerikkalaisille heidän maailmankuvansa ja ulkopoliittisen näkemyksensä kehittämisessä. Cooperin mielestä Roosevelt pilasi mahdollisuutensa vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen liian raivoisilla hyökkäyksillä Wilsonia kohtaan. Tammikuussa 1915 Roosevelt totesi brittien ulkoasiainhallinnolle, ettei uskonut voivansa vaikuttaa juuri lainkaan yleisen mielipiteen muodostumiseen.¹²⁵ Istuva presidentti oli selvästi vahvin voima yleisen mielipiteen muokkaamisessa, keräten samalla amerikkalaisten sympatiapisteet hillityllä ja kansaan vetoavalla esiintymisellään.

Amerikkalaisten maahanmuuttajien kotimaihin liittyviä järjestöjä lukuun ottamatta, ei sodan alkuvaihe saanut mitään poliittisluonteista järjestöä ottamaan laajemmin kantaa sodan kulkuun tai Yhdysvaltain rooliin siinä. Britanniassa oli jo 1910-luvun alussa syntynyt useita pasifistisia järjestöjä, joiden näkemyksiä Wilsonkin alkoi tutkia syksyllä 1914.¹²⁶ Pian saatiin Yhdysvaltoihinkin omat rauhanjärjestönsä, joista ainakin alkuvaiheessa eniten huomiota sai Woman's Peace party (WPP). Myös monet

¹²² Tuchman 1967a, 160.

¹²³ Rooseveltin ulkopoliittinen motto kuului: ”Puhu kauniisti ja kanno isoa keppiä.” Rooseveltin aktiivisen ulkopoliittikan linja sai nimen ”big stick policy”.

¹²⁴ Cooper, 284–285.

¹²⁵ Cooper, 286.

¹²⁶ Knock, 36–37.

ryhmittymät, kuten sosialistit, alkoivat ryhmittäytyä sodanvastaiseen rintamaan ja tuoda esille omia näkemyksiään ja rauhanteesejään.¹²⁷ Myös lehdistö alkoi vaatia Wilsonilta entistä tarkempia kommentteja rauhanpyrkimyksistä, mikä näkyi Wilsonin selvänä ärtyneisyytenä lehdistötilaisuuksissa. Hyvänä esimerkkinä tästä käy 5.1.1915 pidetty lehdistötilaisuus, jossa Wilsonilta kysyttiin, oliko Washington Postin uutisoinnissa Yhdysvaltain ja Vatikanin rauhanyhteistyöstä mitään perää:

”Pidän tuota yhtenä monista tavoista, joilla [Washington] Post hauskuttaa itseään. Totta kai se on naurettavaa.”¹²⁸

Euroopassa käydyn sodan jatkuessa arvioitua pidempään ja muuttuessa koko ajan raaemmaksi Wilsonin hallinnossa alkaa selvästi käydä ilmi hätäännys. Vaikka julkisuudessa vannotaan jatkuvasti puolueettomuuden ja loukkaamattoman merenkäynnin nimiin, ei kansa ole enää yhtä vakuuttunut ulkopoliittisen johdon tilannetajusta. Sen paremmin Wilsonilla kuin hänen kansallaankaan ei ollut selkeää näkemystä siitä, millaiseksi he olisivat halunneet sotaikäyvä Euroopan muuttuvan. Vallitsevin näkökanta oli, että mikään ei saisi Euroopassa muuttua vaan kaiken pitäisi olla niin kuin ennen sotaa. Tässä kohtaa näkyy selvästi useamman sukupolven yhdysvaltalaisien heikko tuntemus Euroopan silloisesta tilanteesta tai lähihistoriasta. Useassa teoksessa on tuotu esille, että liian kovia linjauksia Euroopan tulevaisuuden suhteen ei uskallettu Yhdysvalloissa tehdä. Monesti kyse oli ehkä siitä, että Euroopan tulevaisuuden ennustamiseen ei ollut riittävästi tietoa. Konkreettisten ehdotuksien puute vaivasi niin Wilsonin puheita kuin yleistä mielipidettäkin. Theodore Rooseveltin käytännön kokemukseen perustuvat linjaukset olisivat varmasti herättäneet – ja muokanneet – yleistä mielipidettä perusteellisemmin kuin Wilsonin diplomaattisen varovaiset ja naiivin idealistiset visioinnit.

Ehkä juuri pasifistijärjestöjen esimerkin innoittamana Wilson alkoi visioida omia rauhanteesejään, jotka muotoutuivat Kansainliitto-ideaksi jo vuoden 1914 lopulla. Näitä linjauksia ei kuitenkaan kuultu julkisuudessa juuri silloin, kun kansa ehkä eniten olisi kaivannut valtionpäämiehen linjauksia kansakunnan tulevaisuuden näkymistä. Vallitseva yleinen mielipide oli vuosien 1914 ja 1915 vaihteessa juuri sellainen, millaiseksi sen Wilsonin johdolla pitikin mennä. Wilson itse uskoi, että yksi Yhdysvaltain presidentin tärkeimmistä velvollisuuksista oli antaa tarkoitus ja suunta yleiselle

¹²⁷ Knock, 51–53.

¹²⁸ Huomioita lehdistötilaisuudesta 5.1.1915. PWW, Vol 32, 14. ”I took that one of the many ways in which the Post amuses itself, sir. Of course it is ridiculous.”

mielipiteelle, etenkin muutosten ja paineiden aikana.¹²⁹ Tähän Wilson ei kuitenkaan sodan alkuaikoina kyennyt.

5.2. Saksan sotatoimien kiristymisen ja niiden vaikutukset Yhdysvalloissa

Vuoden 1915 alussa Wilson aktivoi ulkopolitiikkaansa ja määräsi neuvonantajansa Housen neuvottelumatkalle Eurooppaan tavoitteena rauhannäkemyksen vaihtaminen sotaikäisten osapuolien – Britannian, Saksan ja Ranskan – kanssa. Wilson oli tehnyt neuvottelijavalinnan jo edellisen vuoden puolella. Valinnassaan hän selkeästi syrjäytti ulkoministeri Bryanin, jonka neuvottelukykyyn Wilson ei voinut luottaa.¹³⁰ House sai matkalleen Wilsonin täysin varauksettoman tuen. Viimeisessä ohjeistuksessaan 29.1.1915 Wilson varoitti Housea turhasta riskinotosta ja painotti, että Yhdysvaltain roolin pitää olla keskusteleva, auttava ja käyttökelpoisia ideoita rauhanpyrkimykseen tarjoava.¹³¹

Kaatuneiden sotilaiden lukumäärä sodan eri rintamilla oli vuoden 1914 aikana noussut jo yli miljoonaan. Paitsi itse rintamataistelujen hirvittävät menetykset myös saksalaisten siviilejä – ja erityisesti belgialaisia – vastaan kohdistamat sotatoimet saivat yhdysvaltalaisen enemmistön mielipiteen kääntymään hiljalleen saksalaisvastaisemmaksi. Sodan alkuvaiheen jälkeen saksalaisvastaisuus oli ollut hyvin kiivasta. Tämän tunteen myös Wilsonin hallitus osittain ymmärsi ja jakoi kansan kanssa.¹³² Tunteet kiristyivät myös saksalaisten keskuudessa. Nämä eivät pitäneet Yhdysvaltain neutraliteettipolitiikkaa todellisena, vaan Britannian etuja suojelevana. Linkin mukaan suurin osa saksalaisista uskoi amerikkalaisten olevan huolissaan vain omista eduistaan ja omasta turvallisuudestaan. Wilsonin korkealentoista idealismia pidettiin vain tekopyhänä kuorutteena taloudellisten etujen turvaamiseen tarkoitetussa politiikassa.¹³³

Britannia tiukensi merisaartoaan vuoden 1915 alussa niin, että käytännössä mitään tavaroita, ei edes elintarvikkeita, saanut viedä puolueettomiin satamiin. Britit pyrkivät näin ottamaan kaikki mahdolliset painostuskeinot käyttöön sodassa Saksaa vastaan. Saksa vastasi tähän julistamalla sukellusvenesaarron Brittein saarten ympärille, ja uhkaamalla tuhota kaikki vihollisvaltioiden alukset, jotka erehtyisivät alueelle saapumaan.

¹²⁹ Knock, 49.

¹³⁰ Link 1960, 202–203.

¹³¹ Wilsonin kirje ja sähkö Edward Mandell Houselle 29.1.1915. PWW, Vol 32, 158.

¹³² Link 1960, 311.

¹³³ Ibid, 310.

Myöskään puolueettomien maiden alukset eivät olisi turvassa, sillä Britannia oli käyttänyt puolueettomien maiden lippuja omissa laivoissaan, mikä oli saksalaisten mukaan väärin. Saksalaiset yrittivät seuraavien viikkojen aikana vedota Yhdysvaltoihin maansa heikon ruokatilanteen puolesta, ja saada Yhdysvallat lieventämään saartoa. Myöhemmin sodan kuluessa saatiin selville, että Saksassa ei koskaan ollut todellista nälänhätää. Kauppasaartoa yritettiin saada lievitetyksi ainoastaan sodan kannalta tarpeellisten raaka-aineiden paremman saatavuuden vuoksi.¹³⁴ Saksan julistus kyllä huomattiin Yhdysvalloissa, mutta Devlinin mukaan siihen ei suhtauduttu riittävän vakavasti. Sitä pidettiin lähinnä yhtenä uutena painostuskeinona ympärysvaltaja kohtaan. Wilsonin hallitus oli haluton uskomaan, että sukellusvenesaarto voisi missään tilanteessa kohdistua Yhdysvaltain kansalaisia vastaan.¹³⁵ Myöskään Wilson ei uskonut, että sukellusvenesaarto muuttaisi sodankäynnin sääntöjä millään tapaa, vaikka se olikin muuttanut sodankäynnin olosuhteita.¹³⁶

Samaan aikaan, kun Yhdysvalloissa keskusteltiin sukellusvenesaarron mahdollisista vaikutuksista, kävi Wilsonin neuvonantaja House neuvotteluja Euroopassa brittien, ranskalaisten ja saksalaisten kanssa. Vaikka hieman yllättäen tullut sukellusvenesaarto vaikeutti Housen neuvottelutilannetta, hän koki edistyneensä rauhantunnusteluissa.¹³⁷

Lehdistö suhtautui Saksan julistukseen melko rauhallisesti. Wilsonin reagointia pidettiin oikeansuuntaisena, eikä sen uskottu heikentävän Yhdysvaltain ja Saksan suhteita.¹³⁸ Suurempaa julkista kohua - ei myöhemmin hyvinkin merkittävältä käännteeltä vaikuttava – sukellusvenesaarron julistaminen saanut aikaan. Wilson sai uskoteltua kansalleen, että mihinkään suurempaan huoleen ei ollut syytä ja että Yhdysvaltain ja Saksan välit eivät julistuksesta heikkenisi – olihan Yhdysvallat kuitenkin ainoita suurvaltoja, jotka olivat sodan siinä vaiheessa puolueettomia. Kuitenkaan täysiä takeita merenkulun turvallisuudesta ei ainakaan tämän julistuksen jälkeen voinut enää kuvitella olevan. Wilson ei voinut olla tietämätön riskistä, jonka yhdysvaltalaisetkin puolueettoman maan lipun alla kulkevat alukset tämän jälkeen ottaisivat mennessään Brittein saarten ympärillä olevan saartorenkkaan läpi. Wilson luotti kansan tukeen ja toi muun muassa

¹³⁴ Link 1954, 157–159.

¹³⁵ Devlin, 200–201.

¹³⁶ Huomioita lehdistötilaisuudessa 2.3.1915. PWW, Vol 32, 307.

¹³⁷ Link 1954, 161.

¹³⁸ Link 1960, 325.

metodisti- ja episkopaalikirkkojen vuosikokouksessa pitämässään puheessa esille sen, kuinka tärkeänä hän sitä piti:

”Presidentti on niin juuri vahva kuin millaisen tuen hän amerikan kansalta saa, ja jos se ei tue häntä, on hänen voimansa halveksittava ja merkityksetön.”¹³⁹

Saksan sukellusveneoperaatio tuotti tuloksia: maaliskuun loppuun mennessä aluksia oli upotettu jo yli 130 000 tonnin edestä. Se ei kuitenkaan saanut Britanniaa luopumaan omista kauppapakotteistaan eikä Yhdysvaltoja suostuttelemaan brittejä. Toukokuun alkupäivinä 1915 saksalaiset sukellusveneet upottivat ensimmäisen amerikkalaisen aluksen *Gulflightin*, jonka saattoaluksina saksalaiset luulivat olleen brittien partioveneiden. Aluksen miehistöstä kaksi kuoli upotuksessa. Tämän upotuksen vaikutus oli Linkin mukaan suurempi saksalaisiin kuin yhdysvaltalaisiin, sillä saksalaisilla oli nyt konkreettinen syy pelätä Yhdysvaltain puuttumista sotaan.¹⁴⁰ Lehdistölle vain vähän aiemmin pitämässään puheessa Wilson oli tiivistänyt Yhdysvaltain sodanaikaisen poliittisen linjan: ”Amerikka ensin.”¹⁴¹ Tällaisen julistuksen jälkeen amerikkalaisalusten upottaminen ei voinut olla enää vaikuttamatta ulkopolitiikan aktiivisuuteen. Tosin pelkkä tavara-aluksiin kohdistunut merisota olisi voinut jatkua vielä jonkin aikaa ilman suurempaa reagointia. Oli kuitenkin odotettavissa, että matkustaja-alukset joutuisivat ennen pitkää iskujen kohteiksi. Koska tavara-aluksiin kiinnitettiin eniten huomiota, ryhdyttiin tavaratoimituksia tuomaan matkustajalaivojen tavaratiloissa. Vakuuttaakseen, että Yhdysvaltain hallitus aliarvioi merisaarron vaarallisuuden, varoitti Saksan Yhdysvaltain -suurlähetystö toukokuun ensimmäisenä päivänä lehdistössä julkaistussa nootissa saartoalueen kautta matkustamiseen liittyvistä riskeistä. Nootissa tuotiin esille, että kaikki Britannian tai sen liittolaisten aluksissa matkustavat ovat saartovyöhykkeellä omalla vastuullaan.¹⁴²

¹³⁹ Wilsonin puhe metodisti- ja episkopaalikirkkojen vuosittaisessa kokouksessa Baltimoressa 25.3.1915. PWW, Vol 32, 431. ”The President is what the American nation sustains, and if it does not sustain him, then his power is contemptible and insignificant.”

¹⁴⁰ Link 1960, 355–356.

¹⁴¹ Huomioita lehdistötilaisuudesta New Yorkissa 20.4.1915. PWW, Vol 33, 38.

¹⁴² Link 1960, 368–369.

5.3. Lusitanian upottaminen

Höyrylaiva Lusitania oli yksi läntisten merialueiden suurimpia matkustaja-aluksia; se kykeni kuljettamaan noin 2 000 matkustajaa ja suuren määrän tavaraa. Vaikka Lusitania oli brittialus, oli se purjehtinut välillä Yhdysvaltain lipun alla. Tätä käytäntöä olivat toimittajat ihmetelleet jo helmikuussa, mutta Wilson piti sitä hyvin tavallisena käytäntönä.¹⁴³ Lusitania lähti matkalle New Yorkista Liverpooliin samana päivänä, kun saksalaisten nootti julkistettiin lehdistössä. Sen matka loppui kesken 7. toukokuuta, kun Irlanninmerellä partioimassa ollut saksalainen sukellusvene U-20 lähetti torpedonsa Lusitanian kylkeen. Kaksi torpedoa teki suurta tuhoa upottaen Lusitanian noin 18 minuutissa. Laivan lähes 2 000 matkustajasta 1 198 kuoli. Heistä noin 124 oli Yhdysvaltain kansalaisia.¹⁴⁴

Shokki ja kauhistuneisuus ovat Linkin mukaan oikeita sanoja kuvaamaan amerikkalaisten tunnetiloja heidän saatuaan tieto Lusitanian upottamisesta. Hänen mielestään upottamisella oli suurempi vaikutus amerikkalaisten mielipiteisiin kuin millään muulla yksittäisellä tapahtumalla koko sodan aikana. Saksalaisten sotatoimet Belgiassa – kuten Louvainin polttaminen ja Antwerpenin pommittaminen – olivat nostaneet ajoittaisia vihantunteita pintaan mutta närkästys oli laantunut saksalaisten puolusteltua toimiaan kansallisen turvallisuutensa takaamisella, tai sotilaallisella välttämättömyydellä. Lusitanian upottamisella oli kuitenkin mannermaan hirmutekoja huomattavasti suurempi vaikutus amerikkalaisten tunteisiin. Välitön reaktio upottamista kohtaan oli siviilien murhaamisesta aiheutuva inho yhdistettynä loukattuun kansallistunteeseen.¹⁴⁵ Valtaisa tunnealto kävi läpi Yhdysvaltojen, ja se oli ensimmäinen koko kansaa ravisteleva sotatapahtuma. Juuri tunteen laajuus on Linkin mielestä merkittävintä koko Lusitania-kriisissä. Lehtien pääkirjoitusten ja presidentille osoitettujen kirjeiden pääasiallinen sisältö oli suuri suru ja järkytys tapahtuneen ja upotuksessa kuolleiden puolesta – ei niinkään raivoisa viha tapahtuneeseen syyllisiä kohtaan.¹⁴⁶

Suuren kansallisen kriisin hetkellä kansan katseet kääntyvät johtajaansa. Wilsonin odotettiin reagoivan Lusitanian upottamiseen mahdollisimman pian, mutta vielä pari päivää upottamisen jälkeenkin oli Valkoinen talo hiljaa. Osasyyn tähän saattoi olla Wilsonin kiihkeä kirjeenvaihto uuden rakastettunsa Edith Bolling Galtin kanssa.

¹⁴³ Huomioita lehdistötilaisuudesta 9.2.1915. PWW, Vol 32, 200.

¹⁴⁴ Link 1960, 370–372.

¹⁴⁵ Ibid, 372–373, Link 1954, 164.

¹⁴⁶ Link 1960, 375.

Tiheimmillään kirjeitä lähetettiin päivittäin useita. Niissä ei käsitelty kansallista hätätilaa, vaan syvästi rakastumassa olevan leskipresidentin tunteita Edith Bolling Galtia kohtaan.¹⁴⁷

Wilsonin lähipiiri alkoi muodostaa omaa käsitystään tapahtuneesta – ja sen vaikutuksista Yhdysvalloille. Wilsonin neuvonantaja House lähetti Lontoosta sähkeen, jossa hän melko suorasanaisesti toivoi Yhdysvaltain liittyvän sotaan:

”Sotaan puuttumisemme pikemminkin säästäisi kuin lisäisi ihmisuhreja. Amerikka on tilanteessa, jossa sen on päätettävä puolustaako se sivistynyttä vai sivistymätöntä sodankäyntiä. Mielestäni emme voi enää olla puolueettomia katselijoita.”¹⁴⁸

Sekä ulkoministeri Bryan että ulkopoliittinen neuvonantaja Lansing antoivat Wilsonille varovaisempia ohjeita. Lansingin muistiot tapahtuneesta olivat hyvin perusteellisia ja analyttisiä, mutta selkeää ulkopoliittisen linjan muutosta ei niissä toivottu. Bryan puolestaan uskoi rauhanomaisen linjan olevan eniten kansan mieleen ja toivoi presidentin pysyvän tällä linjalla.¹⁴⁹ Wilson pohti tarkkaan eri vaihtoehtoja ja tuli kansan eteen Philadelphiassa. Hän oli aistinut, että yleinen mielipide oli edelleen sodanvastainen - ja puolueettomuutta kannattava.¹⁵⁰ Niinpä puhekin oli valmisteltu vedoten juuri näihin merkittävimpiin tunnevirtauksiin:

”On olemassa jotain sellaista kuin ihminen, joka on liian ylpeä taistellakseen. On olemassa sellainen seikka kuin kansa, joka on niin oikeassa, että sen ei tarvitse vakuuttaa voimakeinoillaan muita maita oikeassa olemisestaan.”¹⁵¹

Yhdysvalloissa suuri yleisö oli mielissään Wilsonin ryhdikkästä esiintymisestä ja neutraliteetin säilyttämisestä. Yhdysvaltojen ulkopuolella puhe herätti kuitenkin hämmästyä. Devlinin mukaan Wilsonin puhetta pidettiin toisaalta pelkurin puolustuspuheena ja toisaalta kristillisen miehen puheena pahaa maailmaa vastaan. Ei oltu varmoja siitä, oliko Wilsonin puhe vilpittömän toive Yhdysvaltojen kansallisen yhtenäisyyden puolesta vai hänen omaa ylpeyttään ja oman kristillisen arvomaailman korottamista

¹⁴⁷ Wilsonin kirjeitä Edith Bolling Galtille 6.-10.5.1915, PWW, Vol 33, 117–147.

¹⁴⁸ Edward Mandell House Wilsonille 9.5.1915, PWW, Vol 33, 134. “Our intervention will save rather than increase the loss of life. America has come to the parting of the ways, when she must determine whether she stands for civilized or uncivilized warfare. Think we can no longer remain neutral spectators.”

¹⁴⁹ William Jennings Bryan Wilsonille 9.5.1915, *ibid.*, 134-135.

¹⁵⁰ Blum, 101.

¹⁵¹ Wilsonin puhe Philadelphiassa 10.5.1915, PWW, Vol 33, 149. ”There is such a thing as a man being too proud to fight. There is such a thing as a nation being so right that it does not need to convince others by force that it is right.”

brutaalien sotaintoilijoiden yläpuolelle.¹⁵² Wilson tosin totesi jo seuraavana päivänä, että kyseessä oli puhtaasti hänen henkilökohtaisen mielipiteensä ilmaisu ilman mitään sen suurempia merkityksiä.¹⁵³ Tällä hän lienee halunnut korjata mahdolliset väärinkäsitykset ja ylitulkinnat. Pohjimmiltaan Wilsonin puhe ei tarjonnut mitään uutta amerikkalaisille. Puheessa toistuivat samat puolueettomuusfraasit, joihin kansa oli jo tottunut aiempien sotakuukausien aikana. Ehkäpä juuri pysyvyys – ja tutut arvoasetelmat – olivat sitä, mitä Yhdysvaltain kansa kaipasi koko ajan muuttuvassa maailmanpoliittisessa tilanteessa etenkin nyt, kun Yhdysvaltain kansalaiset olivat konkreettisesti kuolemanvaarassa maailman merillä.

Wilsonin puhe vakiinnutti entisestään mielipiteitä sotaan suhtautumisessa. Edelleenkin vain pieni joukko palavasieluisia nationalisteja Theodore Rooseveltin ja muutaman senaattorin johdolla halusi innokkaasti Yhdysvaltain liittyvän sotaan.¹⁵⁴ Wilsonin kabinetissa oli kuitenkin alkanut kyteä lievä epäily presidentin toimintakykyä kohtaan. House oli toivonut kovempia toimenpiteitä Saksaa vastaan, kun taas Bryan halusi voittaa aikaa ja pyrkiä mahdollisimman sovinnolliseen diplomatiaan. Bryanille ei kerrottu kaikista Wilsonin ja Housen välisistä keskusteluista, jotka pyrkivät ajamaan Bryanin sivuraiteelle varsinaisesta päätöksenteosta.¹⁵⁵ Lusitanian upottaminen johti viikkoja kestäneeseen noottien vaihtoon Yhdysvaltain ja Saksan hallitusten välillä. Bryania pidettiin tästä nootinvaihdosta melko lailla syrjässä, ja osin tästä johtuen hän erosi tehtävästään kesäkuussa 1915. Tällöin Wilsonin kabinetti oli saanut tehtyä jo kolmannen Lusitanian upotukseen liittyneen nootin Saksan hallitukselle.¹⁵⁶

Ensimmäinen Lusitania-nootti sai kansalta suuret kiitokset, ja sen sanottiin jäljentelevän merkittävän taitavasti keskimääräistä amerikkalaismielipidettä. Erityisesti uskovaiset toimittajat hehkuttivat Wilsonin vetoomusta. Erikoista on, että jopa ääriyhmät sotaintoilijoista amerikansaksalaisiin yhtyivät Wilsonille kohdistettuun julkiseen tukeen.¹⁵⁷ Toinen nootti sai kansalta lähes yhtä varauksettoman tuen. Ainoastaan nationalistit olisivat kaivanneet Wilsonilta jyrkempää kannanottoa Saksan vastaukseen.¹⁵⁸ Toisen nootin jälkeen pidetyssä lehdistötilaisuudessa toimittajat olivat huomattavasti kiinnostuneempia Bryanin erosta, ja sen mahdollisesta vaikutuksesta nootin sisältöön,

¹⁵² Devlin, 288.

¹⁵³ Huomioita lehdistötilaisuudesta 11.5.1915, PWW, Vol 33, 154.

¹⁵⁴ Link 1954, 164.

¹⁵⁵ Devlin, 290.

¹⁵⁶ Ibid, 300.

¹⁵⁷ Link 1960, 396–397.

¹⁵⁸ Ibid, 430.

kuin nootista itsestään.¹⁵⁹ Wilson oli hyvin niukkasanainen, kuten lähes kaikissa Lusitanian upottamisen jälkeen järjestetyissä lehdistötilaisuuksissa. Saksan vastaus toiseen noottiin oli tyly: Saksa ei voinut taata niiden amerikkalaisten turvallisuutta, jotka matkustaisivat Saksan vihollisvaltioiden lipun alla liikkuvissa aluksissa. Lehdistö piti Saksan vastausta vastuuttomana, ja vaikeasti hyväksyttävänä. Lehdistössä ja - erityisesti pääkirjoituksissa - alkoi näkyä aiempaa tiukempia saksanvastaisia sävyjä. Laajasti ottaen oltiin huolestuneita Yhdysvaltojen ja Saksan välisten suhteiden koko ajan pitkittyvästä jännitystilasta. Wilsonin hallituksen kykyä päästä järkevään ja kestäväan neuvottelutulokseen Saksan kanssa alettiin epäillä. Eronnut ulkoministeri Bryan oli edelleen julkisuudessa näkyvästi esillä ja yritti aktiivisesti vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen.¹⁶⁰

Wilsonin hallitus koki, että Saksalle pitää antaa vielä vastine Lusitanian upotukseen liittyen. Kolmannen Lusitania-nootin kirjoittamisessa pyrittiin ottamaan huomioon sekä nootin vaikutus Saksan kansaan, että nootin kyky heijastaa amerikkalaisten yleistä mielipidettä. Ulkoministeri Robert Lansing tuo Wilsonille osoitetussa kirjeessään esille tuon mielipiteen selville saamisen vaikeuden:

”Olisi helppo ymmärtää Amerikan yleistä mielipidettä, jos lehdistö heijastaisi sitä tarkasti. Mutta en itse ole varma tekeekö se niin. Minä tulkitsen laajan enemmistön mielipidettä niin, että sotaa ei haluta eikä sotamielialaa esiinny. Mutta samaan aikaan hallituksen ei haluta vetäytyvän vaan pakottavan Saksan suostumaan vaatimuksiimme. Tällaista suhtautumista on, mikäli olen sitä oikein tulkinnut, mitä vaikein tyydyttää. Molempien ideoiden toteuttaminen on lähes mahdotonta. En tietenkään koe, että yleisen mielipiteen pitäisi määrätä hallituksen toimintaa, mutta sitä on hyvä tarkastella.”¹⁶¹

Kolmas Lusitania-nootti sisälsi 13 kohtaa, ja se oli sävyiltään tiukin kaikista kolmesta nootista. Devlinin mukaan Wilson epäröi käyttää Lansingin ehdottamia sanamuotoja, joissa oli hänen mielestään uhkavaatimuksen sävy.¹⁶² Nootti lähti Saksan johdolle melko tiukkasävyisenä, ja sai aikaan hermostuneisuutta Saksan johtoportaassa. Nootin tarkempi

¹⁵⁹ Huomioita lehdistötilaisuudesta 15.6.1915, PWW, Vol 33, 398.

¹⁶⁰ Link 1960, 438–440.

¹⁶¹ Robert Lansingin kirje Wilsonille 14.7.1915, PWW, Vol 33, 507. ”It would be easy to understand American public opinion if the press accurately reflected it. But I am not sure in my own mind that it does. As I read the state of mind of the vast majority of the people it is that they do not want war, that no war spirit exists, but at the same time they want the Government not to recede a step from its position but to compel Germany to submit to our demands. Of course this attitude, if I read it aright, is most difficult to meet. To carry out both ideas is well nigh impossible. Of course I do not feel that public opinion should dictate the Government’s action but it is well to consider it.”

¹⁶² Devlin, 312.

lukeminen toi kuitenkin esille, että ristiriidat sukellusveneselkkauksesta olivat lientyneet noottien vaihdon myötä, ja Yhdysvaltain suurin huoli koski enää heidän omien kansalaistensa turvallisuutta sotaikäyvien maiden aluksilla. Saksa ei enää vastannut Yhdysvalloille Lusitaniaan liittyen, minkä katsottiin ilmentävän jonkun asteista myöntyväisyyttä Wilsonin hallituksen esittämiin toiveisiin merenkulun ja laivamatkustajien turvallisuuden takaamisesta jatkossa.¹⁶³

Lusitania-kriisi toi esille amerikkalaisen yhteiskunnan varautumattomuuden kriisitilanteisiin. Vaikka Euroopan rintamalla käydystä sodasta, ja sen vaatimista uhreista, oli saatu tietoja, eivät ne kuitenkaan olleet koskettaneet yhdysvaltalaisia kovinkaan syvästi. Yli sadan amerikkalaisen kuolema oli shokki jo sinänsä, mutta se myös toi varmasti mieliin mahdollisuuden sotaan joutumisesta, ja sen aiheuttamista menetyksistä.

Lusitania-kriisin selvittämisen aikoihin Wilson lopetti yleisten lehdistötilaisuuksien järjestämisen. Suoraa syytä tähän ei ole mainittu, mutta Wilsonin antamien vastausten sävy paljastaa, että hän ei sotatilanteen kiristyessä viihtynyt lehdistön tentattavana. Melko kauan kestänyt kuherruskuukausi lehdistön kanssa päättyi ilmeisesti tähän, sillä valtalehdistö ei enää tukenut Wilsonin hallintoa yhtä varauksettomasti kuin aiemmin. Vaikka yleisen mielipiteen perustat eivät olleet paljoa muuttuneet, ilmaisi lehdistö monipuolisemmin myös kansan kriittisiä mielialoja. Tämä vaikeutti Wilsonin hallinnon tehtävää yleisen mielipiteen kartoittamisessa.

Yhdysvaltain kansa ei halunnut sotaa, mutta Wilsonin hallinnon olisi pitänyt pystyä suojelemaan oman maan kansalaisia aiempaa paremmin. Tämä yhtälö oli lähes mahdoton toteuttaa, ja Woodrow Wilson joutui käyttämään kaikki puhujanlahjansa ilmaistessaan omaa ja kansansa asennetta vallinneeseen tilanteeseen. Yhdysvallat oli liian ylpeä sotiakseen, mutta samalla se teki itsestään liian heikon puolustaakseen omia kansalaisiaan. Saksalaiset käyttivät häikäilemättä hyväkseen amerikkalaisten ylpeyttä, eivätkä tehneet käytännön tasolla suuria myönnytyksiä sukellusvenesaarrossaan. Amerikkalaisdiplomaatit tekivät kuitenkin parhaansa näyttääkseen oman maansa ulkopoliittikan tulokset parhaassa mahdollisessa valossa.

¹⁶³ Link 1960, 448–455.

5.4. Kansan mielipiteiden jakautuminen alkaa

Lusitania-kriisin aikainen lehtikirjoittelu osoitti sen, että perusamerikkalaisten mielipiteet sotaan suhtautumisesta eivät olleet enää niin helposti ennakoitavissa tai arvioitavissa kuin aiemmin. Sodan alkuaikoina vain muutamat äärinationalistit, amerikansaksalaiset sekä brittihallintoa halveksivat amerikanirlantilaiset uskalsivat esittää niin sanotusta ”virallisesta linjasta” poikkeavia näkemyksiä. Tällainen melko mustavalkoinen mielipideilmasto alkoi muuttua vahvasti kesän 1915 aikana. Linkin mukaan juuri kesä 1915 oli merkittävä ajanjakso amerikkalaisten ulkopoliittisten asenteiden kannalta. Uudet pelot, ja uudet poliittiset parannuskeinot, olivat usein niin ristiriidassa keskenään, että katkerasävyisiltä ja pahaenteisiltä keskusteluilta ei voitu välttyä. Julkinen keskustelu sai niin paljon uusia sävyjä, että Wilsonin hallinnon oli pakko suhtautua siihen aiempaa vakavammin.¹⁶⁴

Ennen kuin Wilsonin hallinto oli ehtinyt kunnolla toipua Lusitania-kriisistä, tapahtui Atlantilla uusi välikohtaus. Saksalainen sukellusvene torpedoi höyrylaiva Arabicin, joka vei menneessään syvyyksiin myös muutaman amerikkalaisen. Wilson kirjoitti hyvin hätääntyneen viestin neuvonantajalleen Houselle kysyen hyvin suoraan mitä tapahtuneessa tilanteessa pitäisi tehdä.¹⁶⁵ Samaan aikaan Wilsonin lehdistösihteeri Tumulty raportoi presidentille New Jerseystä listaten kansalaisten tuntemuksia Arabicin upotuksen jälkeen:

” 1. Ihmiset ovat hyvin rauhallisia ja ilmeisen ennallaan uudessa tilanteessa. Mutta he ovat järkkymättömän luottavaisia presidenttiin ja haluavat seurata häntä mihin hän toivookin mentävän.”¹⁶⁶

Wilson rauhoittui saatuaan selville enemmän Arabicin upotukseen liittyneitä yksityiskohtia – ja kuultuaan kansan hillitystä reagoinnista – mutta välikohtaus osoitti kuinka hermostunut Wilson tilanteessa oli. Lisäksi se osoittaa, että hän oli lähes täysin varautumaton selvittämään itsenäisesti Yhdysvaltain ja Saksan välisiä konflikteja. Lisäksi Wilsonin ärtymys lehdistöä kohtaan kasvoi jatkuvasti, mistä on hyvänä osoituksena Tumultyn julkistama ilmoitus:

¹⁶⁴ Link 1954, 173.

¹⁶⁵ Wilsonin kirje Houselle 21.8.1915, PWW, Vol 34, 271–272.

¹⁶⁶ Tumultyn sanelu Wilsonille 21.8.1915, Ibid, 274. ” 1. The people are very calm and apparently are unmoved by this new situation. But they have an unfaltering confidence in the President and are willing to follow him wherever he may wish to go.”

”Presidentti on ohjeistanut minua kieltämään sisäänpääsyn Valkoiseen Taloon kaikilta New Yorkin lehdistön edustajilta, jotka ovat vastuussa julkaistuista väitteistä, joiden mukaan presidentin ja eversti Housen hyvät suhteet olisivat rikkoutuneet. – – Tämä käsky on voimassa kunnes julkaisseet lehdet kieltävät väitteen tai esittävät presidentille julkisen anteeksipyynnönsä.”¹⁶⁷

Saksa lähetti Yhdysvalloille kolme noottia Arabic-kriisiin liittyen. Ensimmäinen niistä nostatti Yhdysvalloissa myrskyisiä tunteita, ja kannanotot diplomaattisuhteiden katkaisemiseksi alkoivat yltyä. Seuraavat nootit olivat huomattavasti sovitteluvampia, ja niiden pohjalta Yhdysvaltain ja Saksan viralliset suhteet palautuivat lähes normaaliin tilaan.¹⁶⁸

Devlinin mukaan sekä House että Lansing alkoivat vähitellen uskoa, että sota olisi paitsi väistämätön, myös suotava vaihtoehto Yhdysvalloille. Wilson ei tätä vaihtoehtoa ollut halunnut miettiä, ja kun hän sitä mietti, pohti hän (toisin kuin avustajansa) miten hän saisi kansansa tähän hankkeeseen mukaan. Wilson oli menettänyt vilpittömän uskonsa Saksaan, mutta hän ei ollut sanonut sitä julkisesti eikä halunnut viedä maataan sotaan pelkästään oman epäuskonsa vuoksi.¹⁶⁹ Ja jos House ja Lansing olivat Wilsonin mielestä liiankin myötämielisiä Yhdysvaltain liittymiselle sotaan, oli kesäkuussa ulkoministerin paikalta eronnut William Jennings Bryan pasifistisine ajatuksineen myös rasite Wilsonille. Cooperin mukaan Wilson uskoi lehdistön ymmärtävän Bryanin ylilyönnit, ja laittavan ne oikeisiin mittasuhteisiin. Siitä huolimatta hänellä oli tarve osoittaa Bryanille oman ulkopoliittikkansa toimivuus muun muassa sukellusvenekriisin ratkaisemisessa.¹⁷⁰

Lieviä ristiriitoja Wilsonille tuli myös puolustusministerinsä Lindley Garrisonin kanssa. Wilson toivoi Garrisonin valmistelevan ohjelman, jolla parannettaisiin kansallista turvallisuutta. Ohjelman oli tarkoitus vahvistaa merkittävästi kaikkia puolustusvoimien osa-alueita. Garrison oli huolissaan sekä hankkeen imagosta, että kalleudesta, ja halusi Wilsonin hankkivan vankemman yleisen mielipiteen tuen projektille.¹⁷¹ Wilson ei

¹⁶⁷ Tumultyn ilmoitus 31.8.1915, PWW, Vol 34, 381. ”The President has instructed me to refuse admission to the White House to any representative or representatives of the New York paper responsible for publishing the stories with reference to an alleged break in the pleasant relations between Colonel House and himself. – – This order will continue in force until the paper publishing this story disavows it or makes public apology to the President.”

¹⁶⁸ Devlin, 287; Link 1960, 656–657, 676–677.

¹⁶⁹ Devlin, 332–333.

¹⁷⁰ Cooper, 289–291.

¹⁷¹ Garrison Wilsonille 12.8.1915, PWW, Vol 34, 173–174.

ymmärtänyt Garrisonin mielipiteitä. Linkin mukaan ”shokki” on oikea termi kuvaamaan Wilsonin tuntemuksia, kun hänen puolustusministerinsä oli hahmotellut suunnitelman heikosti, eikä uskonut presidentin ja kansan seisovan riittävän vankasti sen takana.¹⁷²

Sodanvastaiset järjestöt kokoontuivat maailmanlaajuisiin konferensseihinsa kuten Haagiin, jossa järjestettyyn Naisten rauhan konferenssiin osallistui myös Yhdysvaltalaisen Womens Peace Partyn edustajia. He lähestyivät ulkoministeri Lansingia tarkoituksenaan saada Yhdysvallat kutsumaan seuraava konferenssi koolle. Lansing kysyi Wilsonin mielipidettä asiaan ja tämän vastaus oli kielteinen. Wilson piti järjestön toimintaa tärkeänä, mutta ei halunnut muun muassa Euroopan epäselvän tilanteen vuoksi maalleen vastuuta konferenssin järjestämisestä.¹⁷³

Wilsonin hallinto alkoi hiljalleen valmistautua sotaan varten, mikä aiheutti ristiriitoja hallituksen sisälläkin. Wilson uskotteli sekä itselleen, että kansalleen, että sota ei ollut välttämätön vaihtoehto, ja että sotilaallisen vahvuuden lisäämisellä oli vain tarkoitus suojella omia kansalaisia – ei varautua hyökkäämään Eurooppaan. Rauhanjärjestöjen aktivoituminen oli ennakoitavissa, eikä Wilson halunnut niistä ylimääräistä harmia hallinnolleen. Wilson halusi Yhdysvaltojen kulkevan keskitietä äärimmäisen pasifismin ja militarismin välissä.

5.5. Valmistautumiskeskustelu ja Wilsonin puhekierron

Sotaan valmistautumisesta oli Yhdysvalloissa puhuttu aktiivisesti jo vuoden 1914 lopulla. Silloin ex-presidentti Roosevelt, ja muutamat häntä tukevat sanomalehdet, olivat olleet aktiivisimpia valmistautumisen puolestapuhujia. Nämä tahot yrittivät myös aktiivisesti saada käännyttyä yleistä mielipidettä puolelleen.¹⁷⁴ Wilson oli tällöin tyrmännyt valmistautumispuheet, kun häneltä esimerkiksi lehdistötilaisuudessa kysyttiin mielipidettä puolustusmäärärahojen lisäämiseen:

”Herra Presidentti, luuletteko että on hyvä keskustella noista asioista [puolustusmäärärahat] juuri nyt?”

¹⁷² Wilson Garrisonille 16.8.1915, *ibid*, 216; Link 1964, 15–16.

¹⁷³ Lansing Wilsonille 31.8.1915 ja Wilson Lansingille 1.9.1915, PWW, Vol 34, 397–398.

¹⁷⁴ Link 1960, 137–138.

”Älyllisenä harjoitteluna en usko siitä olevan mitään haittaa. – –”¹⁷⁵

Kongressille vakuutettiin, että puolustusvoimat – ja erityisesti laivasto – olivat erinomaisessa kunnossa. Muutamat puolustusvoimista kantautuneet soraäänet, jotka väittivät puolustusvoimien resurssien olevan vaarallisen riittämättömät, pakotettiin vaikenemaan.¹⁷⁶ Vuoden 1915 alkupuolella valmistautumiskeskustelua ei käyty aktiivisesti, mutta oli selvää, että kesän 1915 sukellusveneselkkaukset asettivat Wilsonin hallitukselle paineita oman maansa kansalaisten turvallisuuden takaamiseksi.

Pian Lusitania-kriisin alkamisen jälkeen Wilson antoi julkisuuteen lausunnon Yhdysvaltain Atlantin laivaston kunnosta, todeten sen olevan tehokkaassa kunnossa, mutta toivoen sen voimakkuuden ja välineistön lisäämistä.¹⁷⁷ Ennen kuin kukaan äärinationalisteista tai muista sotaintoilijoista ehti vaatia puolustusmäärärahojen lisäämistä, veti Wilson maton heidän jalkojensa alta. Wilson otti ”valmistautuminen” -termin käyttöön virallisesti kansallisen turvallisuuden kehittämistä käsitelleessä lehdistötiedotteessa. Siinä tuotiin esille muun muassa Wilsonin käynnistämä työ uuden laivasto-ohjelman valmistelemiseksi, sekä vedottiin Yhdysvaltain poliittisiin perinteisiin hyvin kansallismielisessä hengessä.¹⁷⁸ Tällä tiedotteella Wilson varmisti, ettei häntä voitu kritisoida kansalaistensa turvallisuuden hoitamattomuudesta. Samalla Wilson joutui varautumaan kritiikkiin, jota hän tulisi saamaan ainakin rauhanjärjestöiltä, sekä amerikansaksalaisten ja amerikanirlantilaisten järjestöiltä.

Valmistautumissuunnitelma sai kritiikkiä osakseen jo ennen kuin sitä oli julkisesti esitetty. Erityisesti pasifistit ja progressiivisen liikkeen aktivistit toivat esille huolensa sotilaallisesta valmistautumisesta. Woman’s Peace partyn aktivistit lähestyivät Wilsonia kirjeellä, jossa muun muassa pidettiin tarpeettomana valmistautua hypoteettisia vaaroja vastaan, sekä varoitettiin sotilaskansalaisuuden perustamisesta. Eräässä toisessa yhteydenotossa tuotiin esille myös sotilaskoulutuksesta ja sen vuoksi tekemättömäksi jäävästä työpanoksesta koituvat kansantaloudelliset kustannukset.¹⁷⁹ Linkin mukaan Wilson oli kuitenkin ollut valmistautumisen alusta saakka luottavainen riittävän tuen

¹⁷⁵ Huomioita lehdistötöilaisuudesta 19.10.1914, PWW, Vol 31, 179. ”Mr. President, do you think it is a good thing to discuss those things right now?” “As a mental exercise, I don’t think it does any harm – – “

¹⁷⁶ Link 1960, 141.

¹⁷⁷ Lausunto Atlantin laivaston kunnosta 18.5.1915, PWW, Vol 33, 216.

¹⁷⁸ Lehdistötiedote 21.7.1915, PWW, Vol 34, 3–4.

¹⁷⁹ Jane Addamsin ja muiden kirje Wilsonille 29.10.1915, PWW, Vol 35, 134–135; Oswald Garrison Willardin kirje Wilsonille 30.10.1915, *ibid*, 141–143.

saamisesta taakseen. Hän oli jopa vakuuttunut saavansa vähintään kolme neljäsosaa kongressin demokraateista, ja suuren osan republikaaneista, tukemaan hanketta.

Valmistautumissuunnitelmasta tuli pitkän aikavälin puolustuspoliittinen ohjelma, jonka yhtenä tavoitteena oli saavuttaa tasavertaisuus Britannian merivoimien kanssa vuoteen 1925 mennessä. Muihin sen merkittävimpiin tavoitteisiin kuului maavoimien reservin määrän huomattava nostaminen, joka toteutettaisiin lisäämällä sotilaskoulutuksen määrää huomattavasti.¹⁸⁰ Wilson esitteli valmistautumisohjelmaa ensimmäisen kerran laajemmalle yleisölle marraskuun alussa. Tässä puheessaan Wilson toi esille useaan otteeseen, että kyse ei ole hyökkäyssotaan valmistautumisesta:

” Meillä on mielessä valmistautuminen, mutta ei sotaa vaan puolustusta varten – –.”

” – – me haluamme ainoastaan armeijan, joka on riittävä jatkuvaan ja oikeutettuun käyttöön kansainvälisen rauhan puolesta.”¹⁸¹

Linkin mukaan puhe sai kiitosta osakseen suuressa osassa lehdistöä. Sen sanottiin kirkastavan yleistä mielipidettä ja tuovan esille keskivertoamerikkalaisen tunteet. Erityisesti Wilsonin pari päivää myöhemmin lehdessä julkistettu Seth Lowlle osoitettu vastauskirje sai huomiota osakseen. Kirjeessä hän kertoi Hesekielin kirjan 33. luvun säkeitten 2-6 olleen hänen mielessään puhetta laatiessaan.¹⁸² Progressiivisen liikkeen keskuudessa valmistautuminen sai kuitenkin myös hyvin paljon arvostelua osakseen. Progressiivisen liikkeen päätavoitteet olivat keskittyneet taloudellisen ja sosiaalisen oikeidenmukaisuuden parantamiseen Yhdysvalloissa. Liikkeen pääasialliset tukijat eivät kokeneet mielenkiintoa puuttua taantumuksellisen Euroopan asioihin. Itse asiassa hyvin harvat progressiiviset liikkeen jäsenet olivat kansainvälisesti orientoituneita. Näihin harvoihin kuului lähinnä itärannikon korkeasti koulutettuja, joiden johtohahmona toimi Wilsonin vahvin julkinen vastustaja Theodore Roosevelt. Progressiivien äänekkäimmät valmistautumista vastustavat piirit koostuivat pääosin sosialisteista, järjestäytyneestä työväestöstä, sekä osasta maatalousväestöä. Juuri nämä eivät uskoneet hyötyvänsä mahdollisesta sodasta mitään verrattuna pankkiireihin, sekä teollisuuden edustajiin, joille sota merkitsisi lisämarkkinoita. Progressiiviset pelkäsivät Yhdysvaltojen muuttuvan aseistetuksi leiriksi, joka ihannoisi voimankäyttöä, ja lopettaisi kaikki käynnissä olevat

¹⁸⁰ Link 1954, 179–180.

¹⁸¹ Puhe valmistautumisesta Manhattan Clubilla 4.11.1915, PWW, Vol 35, 167–173. ” We have it in mind to be prepared, but not for war, only for defense – –.” “ --- We want only an Army adequate to the constant and legitimate uses of times of international peace.”

¹⁸² Link 1964, 22-23; Wilsonin kirje Seth Lowlle 8.11.1915, PWW, Vol 35, 180–181.

uudistusohjelmat. Fakta oli, että progressiivinen liike oli koko olemassaolonsa pahimman kriisin edessä. Wilson henkilönä ei herättänyt sen suurempaa vastustusta kuin aiemminkaan, mutta sotaan valmistautumista vastustettiin lähes fanaattisella kiihkolla.¹⁸³

Pari viikkoa valmistautumispuheen jälkeen Joe Tumulty raportoi Wilsonille hyvin huolestuneeseen sävyyn Wilsonin hallinnon vastaisesta propagandasta, jota esiintyi ympäri maata, ja jota ihmiset saivat silmiinsä päivittäin. Tumulty toivoikin ilmeisesti valmistautumista koskevaan lainsäädäntöön liittyen presidentiltään lisää toimintaa:

” Minusta tuntuu, että on tullut aika lisätä toimintaa, TOIMINTAA ja LISÄÄ TOIMINTAA kaikilla suunnilla. En tahdo sinun luulevan, että olen hätäntynyt mutta yksinkertaisesti ilmaisen tuntemuksia niiltä ihmisiltä, jotka ovat kiinnostuneita kaikesta mikä vaikuttaa sinuun ja tulevaisuuteesi.”¹⁸⁴

Wilson ei hätkähtänyt Tumultyn toiveiden mukaisesti vastapropagandaan liittyvistä tiedoista. Huolestuneelta vaikutti sen sijaan ulkoministeri Lansing, jonka mielestä presidentin olisi pitänyt suhtautua suurella vakavuudella mahdollisiin maan virallista ulkopoliittista linjaa vahingoittamaan pyrkiviin tahoihin. Muistiossaan Lansing painotti eri ministeriöiden välisen yhteistyön lisäämistä tämänkin kansallista turvallisuutta koettelevan kysymyksen ratkaisemisessa.¹⁸⁵ Sekä Tumultyn että Lansingin huolestuneisuus heijastaa epävarmuuden tilaa sekä sotatilanteessa yleisesti että Yhdysvaltojen mahdollisessa sotaan liittymisessä. Valtaapitäville haitalliseen propagandaan ja maanpetokselliseen toimintaan liittynyt yhtäkkinen kiinnostuksen kasvu Wilsonin kabinetissa viestii hermostuneisuudesta ja epävarmuudesta presidentin päätöksentekokyvyn, ja siihen suuresti vaikuttavan yleisen mielipiteen suhteen. Huolta kannettiin myös kansan yhtenäisyydestä, joka alkoi nyt rakoilla huomattavasti.

Joulukuun alussa Wilson piti kongressille jokavuotisen puheensa, jota oli aina seurattu suurella mielenkiinnolla. Nyt kun Yhdysvaltojen liittyminen yleismaailmalliseen sotaan oli lähempänä kuin koskaan, odotettiin puheelta erityisen paljon. Puheessaan Wilson toi odotetusti esille valmistautumissuunnitelmansa, perustelleen sitä mahdollisimman monipuolisesti niin talouden, kuin kansakunnan henkisen tilankin näkökulmasta. Loppupuolella puhettaan Wilson intoutui nostamaan esille uhkia, jotka

¹⁸³ Link 1954, 180-181; Link 1964, 24-28.

¹⁸⁴ Tumulty Wilsonille 19.11.1915, PWW, Vol 35, 221-222. ” It seems to me that the time has come for action, and ACTION and MORE ACTION all along the line. I do not want you to feel that I am alarmed, but i am simply voicing the sentiments of those who are interested in everything that effects you and your future.”

¹⁸⁵ Muistio Lansingilta Wilsonille 20.11.1915, *ibid*, 227-230.

hänen mielestään olivat Yhdysvalloille suurin vaaratekijä. Nämä uhat löytyivät hänen mukaansa maan rajojen sisäpuolelta:

” Ikäväkseni joudun toteamaan, että vakavimmat uhat kansalliselle järjestykselle ja turvallisuudelle ovat liikkeellä omien rajojemme sisäpuolella. On Yhdysvaltain kansalaisia, – – jotka ovat kaataneet epälojalisuuden myrkyä kansallisen elomme pääsuoniin – –”¹⁸⁶

Linkin mukaan Wilsonin ääni oli muuttunut tunteikkaaksi, kun hän oli toivonut lainsäädäntöä, jolla kansakunnan ylpeys ja itsekunnioitus voitaisiin säilyttää, ja tuhota anarkia ja epälojalisuus. Wilsonin puhe kesti yli tunnin, ja se oli liian pitkä, ja niin täynnä yksityiskohtia, jotta se olisi voinut nostattaa suurta kansallista innostusta. Puhe sai laimean vastaanoton kongressilta, jossa ihmeteltiin Wilsonin yritystä kytkeä valmistautumissuunnitelma kansallisen turvallisuuden takaamiseen. Aiemmin Wilson oli perustellut valmistautumisohjelmaa nimenomaan sillä, että sitä tarvittiin turvaamaan maa ulkoisilta uhilta. Sisäisiä uhkia ei Wilson ollut aiemmin kokenut mainittavassa määrin löytyvän.¹⁸⁷ On selvää, että Wilsonin lähipiirissä syntynyt paniikki oli tarttunut myös presidenttiin itseensä. Se sai aikaan tunteenomaisen purkauksen kongressin edessä. Tämä vuoden tärkein puhe oli joka tapauksessa osin epäonnistunut, eikä se luvannut hyvää Wilsonin suostuttelukampanjalle valmistautumisohjelman puolesta.

Valmistautumisohjelma ja sota Euroopassa eivät olleet ainoat asiat, jotka olivat Woodrow Wilsonin mielessä loppuvuodesta 1915. Wilsonille ja leskirouva Edith Bolling Galtille oli muodostunut erittäin lämmin ihmissuhde, joka käsitti päivittäistä kirjeenvaihtoa ja yhdessäoloa, aina kun se Wilsonin virkatehtävien hoidon puolesta oli mahdollista. Wilson ja Galt julkistivat kihlauksena lokakuun alussa, ja joulukuussa he menivät naimisiin vajaan neljäkymmenen sukulaisen ja läheisen ystävän todistaessa heidän onnean.¹⁸⁸

Wilson ei ehtinyt kauaa keskittyä avioliittoonsa ja vaimoonsa, sillä kuherruskuukaudeltaan palattuaan Wilsonia odotti Washingtonissa kasa ratkaisemistaan odottavia ongelmia. Wilsonilla oli erimielisyyksiä puolustusministeri Garrisonin kanssa sekä puolustusvoimien rakenteesta – valitako asevelvollisuus- vai palkka-armeija – sekä puolustuspoliittisten päätösten tekemisestä yleisemmälläkin tasolla. Sotaan

¹⁸⁶ Vuotuinen puhe kongressille 7.12.1915, PWW, Vol 35, 306. ”I am sorry to say that the gravest threats against our national peace and safety have been uttered within our own borders. There are citizens of the United States, – – who have poured the poison of disloyalty into the very arteries of our national life – – “

¹⁸⁷ Link 1964, 36–37.

¹⁸⁸ Ilmoitus [kihlautumisesta] 6.10.1915, PWW, Vol 35, 32; Ilmoitus [avioitumisesta] 18.12.1915, ibid, 371.

valmistautumissuunnitelman edistäminen ei herättänyt kongressissa aiempaa suurempaa mielenkiintoa, eikä yleinen mielipidekään ollut herännyt presidentin tueksi. Lisäharmia Wilsonille aiheutti myös American Rights Committeeen perustaminen joulukuussa 1915. Tämä komitea, jonka takana oli Theodore Rooseveltin tukimiehiä, vaati avointa moraalista ryhmittäytymistä ympärysvaltojen taakse sekä sotilaallista voimaa pakotepolitiikassa Saksaa vastaan.¹⁸⁹

Joe Tumulty lähetti Wilsonille kirjeen, jossa toi esille maassa vallitsevan epävarmuuden tilan. Tumultyn mielestä kansa tarvitsi nyt erityisen vahvaa ohjausta:

”En voi painottaa sinulle riittävän voimakkaasti kansamme vetoamisen tärkeyttä valmistautumiskysymyksessä. – – Amerikkalaiset ovat tunteenomaista kansaa ja jopa niinkin syvässä ja elintärkeässä asiassa kuin kansallisessa puolustuksessa he vaativat ”huveja ja opastusta.” Nyt tarvitaan poliittisestikin ajatellen valtioon vetoamista.”¹⁹⁰

Todennäköisesti viimeistään tämä Tumultyn pohdiskelu sai Wilsonin itsensäkin heräämään, ja ryhtymään toimiin kansansa suostuttelemiseksi. Linkin mukaan Wilson ilmoitti toimittajille puhekiertueen järjestämisestä 18.1. Wilson toi esille, että mikään diplomaattinen kriisi ei ollut syy kiertueen järjestämiseen, sillä ulkoministeri Lansingin neuvottelut Saksan kanssa etenivät suotuisasti.¹⁹¹ Wilson halusi varmasti osoittaa olevansa itse – omasta mielestään – perusteetonta kritiikkiä sotaan valmistautumiseen antaneiden yläpuolella laskeutumalla tavallisen kansan pariin, ja selvittämällä mahdollisimman läheisessä kontaktissa kansalaisilleen asioiden ”todellisen” taustan. Wilsonin pyrkimyksenä oli varmasti myös koota itselleen tukea puolustuspoliittisen komitean toimintaa varten. Tässä komiteassa, jossa tehtiin käytännössä tärkeimmät puolustuspoliittiset esivalmistelut kongressia varten, oli Wilson joutunut oppositioon mielipiteidensä kanssa. Tehtävän teki Wilsonille erityisen haasteelliseksi se, että hänen kykyään keskustella tavallisten ihmisten kanssa heidän ymmärtämällään tavalla oli arvosteltu hänen poliittisen uransa alusta alkaen. Tietty yläluokkaisuus ja akateeminen kielenkäyttö olivat varmasti olleet jatkuvasti Wilsonin rasiitteena hänen yrittäessään vedota kansaansa.

¹⁸⁹ Link 1964, 39, 42–44.

¹⁹⁰ Tumulty Wilsonille 17.1.1916, PWW, Vol 35, 492–493. ”I cannot impress upon you too forcibly the importance of an appeal to the country at this time on the question of preparedness. – – The American people are a sentimental people and even on a question as deep and as vital as national defence, they ask for “entertainment and guidance.” What is needed now, even from a political standpoint, is an appeal to the country.”

¹⁹¹ Link 1964, 45.

Wilson aloitti puhekiertueensa 27.1. New Yorkista, jossa pitämässään puheessa hän toi – tällä kertaa selkeämmin kuin kongressin edessä – esille aiempien puheidensa pääkohdat: Yhdysvaltojen piti valmistautua, ei hyökkäyssotaa varten, vaan puolustukseen läntistä maailmaa ja sen kansainvälisiä ihanteita. Myös taloudellinen ja tieteellinen valmistautuminen oli yhtä tärkeää kuin näkyvän sotilaallisen voiman kokoaminen.¹⁹² Yhdysvaltojen koillisosiin ja keskilänteen suuntautuneella yhdeksänpäiväisellä kiertueella Wilson piti kaikkiaan yksitoista puhetta kansallisesta puolustautumisesta. Kiertue suunnattiin alueelle, joilla valmistautumisen vastustaminen oli kaikkein voimakkainta. Cooperin mukaan Wilsonin vastustajat seurasivat hyvin tarkkaan puhekiertuetta, ja siellä ilmennyttä mielialaa.¹⁹³ Wilson keräsi kiertueellaan suuret kuulijamäärät saaden enimmillään Kansas Cityssä ja St. Louisissa kokoon noin 18 000 hengen yleisöt. Tunnelma puhetilaisuuksissa oli innostunut, ja Wilson sai joka paikassa suuret suosionosoitukset. Lehtien pääkirjoituksissa kehuttiinkin Wilsonin saavuttaneen ensimmäistä kertaa aidosti ihmisten suosion henkilökohtaisessa suhteessa heihin.¹⁹⁴ Blumin mukaan kiertuetta ei kuitenkaan voida pitää onnistuneena, koska Wilson ei todennäköisesti saavuttanut juuri lainkaan uusia tukijoita. Ne jotka olivat saapuneet häntä kuulemaan, olivat jo valmiiksi samaa mieltä sotilaallisesta valmistautumisesta presidenttinsä kanssa.¹⁹⁵

Palattuaan puhekiertueeltaan Wilsonia odottivat epämiellyttävät uutiset. Puolustuspoliittinen komitea oli edelleen pahasti hajaantunut suhtautumisessaan armeijajärjestelyihin. Tilanne johti lopulta siihen, että puolustusministeri Garrison toimitti Wilsonille eropyyntönsä perustavanlaatuisten mielipide-erojen vuoksi.¹⁹⁶ On selvää, että vaikka puhekiertueella oli Wilsonille rohkaiseva vaikutus, ei hän saanut niin merkittävää tukea taakseen, että kongressin kanssa työskentely olisi merkittävästi helpottunut. Sotilaallista valmistautumista koskeva keskustelu jatkui edelleen kuumana, ja uuden elementin siihen toivat vuoden 1916 lopulla pidettävät presidentinvaalit. Puhekiertuetta voidaankin jossain mielessä pitää esikiertueena presidentinvaaleja ajatellen. Vielä vuotta aiemmin Wilsonin uudelleenvalinta olisi ollut itsestään selvää, mutta nyt oli käynyt varmaksi, että Wilson ja hänen johtamansa demokraattinen puolue joutuisivat käymään totisen vaalitaistelun, jonka aikana istuva presidentti joutuisi entistä tarkemmin

¹⁹² Link 1964, 46.

¹⁹³ Cooper, 299.

¹⁹⁴ Link 1964, 49–50.

¹⁹⁵ Blum, 122.

¹⁹⁶ Garrison Wilsonille 10.2.1916, PWW, Vol 36, 164.

selvittämään suhtautumisensa Yhdysvaltojen mahdollisiin sotatoimiin, ja huomioimaan entistä syvällisemmin yleisen mielipiteen vaihtelut kansan syvissä riveissä.

6. VUODEN 1916 PRESIDENTINVAALIT JA KESKUSTELU SODASTA

6.1. Painostusryhmien toiminta Yhdysvalloissa

Woodrow Wilsonin kolmannen virkavuoden loppupuoli ei ollut sujunut helppoissa merkeissä. Lusitanian upottamisesta seurannut diplomaattinen kiista Saksan kanssa oli muodollisesti selvitetty, mutta se loi Linkin mukaan varjonsa edelleen lähes kaikkeen Yhdysvaltain ja Saksan välisessä politiikassa. Myös italialaisen valtamerialuksen Anconan upottaminen marraskuussa 1915 herätti tyytymättömyyttä, vaikka upottamisesta olikin vastuussa itävaltalainen sukellusvene.¹⁹⁷ Viimeisin vuoden 1915 puolella tapahtunut matkustaja-aluksen upottaminen tapahtui Välimerellä. Tässä englantilaisen Persia -nimisen aluksen tuhossa kuoli myös pari amerikkalaista.¹⁹⁸ Wilson aavisti, että suurella osalla kansaa alkoi olla halua puuttua entistä rajummin Euroopan tapahtumiin. Samoin Wilson tiesi valmistautumissuunnitelmansa saamasta kritiikistä, että osa kansasta halusi Yhdysvaltojen eristäytyvän Euroopasta, ja jättävän sotivat maat selvittämään itse omat välinsä. Tämä ristiriitainen tilanne lienee saanut Wilsonin pohdiskelemaan mahdollista jatkokauttaan presidenttinä lehdistösihteerilleen Joe Tumultylle:

” Jos uudelleenvalintani presidentiksi riippuu sotaan hankkiutumisesta, en halua olla presidentti. Poissa ollessani minulla on ollut paljon aikaa miettiä tätä sotaa ja maamme seurauksia siihen joutumisesta ja olen päättänyt, että minua kiinnostaa enemmän se mitä mieltä maamme on minusta kymmenen vuoden päästä kuin se miten se haluaa ilmaista mielipiteensä minusta nyt.”¹⁹⁹

Wilsonin päätöksentekoa vaikeutti entisestään se tosiasia, että myöskään Englantia kohtaan ei tunnettu suurta sympatiaa. Englannin katsottiin käyttävän hyväkseen

¹⁹⁷ Link 1960, 55.

¹⁹⁸ Tumulty Wilsonille 2.1.1916, PWW, Vol 35, 419.

¹⁹⁹ Tumultyn muistio 4.1.1916, *ibid*, 424. ” If my re-election as President depends upon my getting into war, I don't want to be President. I have been away and I have had lots of time to think about this war and the effect of our country getting into it, and I have made up my mind that I am more interested in the opinion that the country will have of me ten years from now than the opinion it may be willing to express today.”

puolueettomia maita, ja puolustavan riittämättömästi amerikkalaisten oikeuksia matkustaa Atlantilla.²⁰⁰

Tuchmanin mukaan kansan jakautuminen tuli sodan pitkittyessä koko ajan selvemmäksi. Valmistautumisen puolestapuhujat ja pasifistit muodostivat ääripäät, joiden väliin jäi suuri joukko ihmisiä. Nämä vastustivat hiljaa sotaan liittymistä, mutta eivät esittäneet fanaattisesti tunteitaan. Suuria ideologisia vastakkainasetteluja ei sotaan suhtautumisessa voida tehdä. Maantieteellisesti voidaan tehdä sen sijaan jonkinlaista jaottelua. Antisaksalaisia sotaintoilijoita oli eniten itärannikon ylemmissä luokissa. Mitä syvemmälle sisämaahan mentiin, sen voimakkaammin haluttiin pysyä erossa sodasta.²⁰¹

Erityyppisten painostusryhmien toiminta aktivoitui vuoden 1916 alkukuukausina huomattavasti. Englannista alkunsa saanut Union of Democratic Control (UDC) ja Woman's Peace party (WPP) olivat näkyvimpiä rauhanjärjestöjä. WPP oli saanut vuodessa koottua yli 40000 aktiivijäsentä, ja se oli toiminut myös kansainvälisissä kongresseissa näkyvästi. Näiden järjestöjen rinnalle perustettiin huhtikuussa 1916 American Union Against Militarism (AUAM), joka levittäytyi erittäin nopeasti kaikkiin Yhdysvaltain suurimpiin kaupunkeihin. Nämä järjestöt eivät halunneet osoittaa kovin tiukkaa henkilökohtaista julkista kritiikkiä Wilsonia vastaan. Pikemminkin erityisesti AUAM halusi toimia vastapainona yleisesti militarisoitumisen aiheuttamille vaaroille.²⁰²

Myös aktiivisemmän puolustuspoliittikan kannattajat perustivat oman kansalaisjärjestönsä League to Enforce Peacen (LEP), jonka johtajaksi valittiin Wilsonin edeltäjä William Taft. Devlinin mukaan Wilson huomasi, että LEP:n ohjelmajulistuksessa oli useita kohtia, jotka olivat samansuuntaisia hänen omansa, tai pasifistijärjestöjen linjan kanssa. Mutta tärkeämpää kuin mitä oli mainittu, oli se mitä ohjelmasta ei löytynyt – ja juuri se määritteli LEP:n linjan.²⁰³

Amerikansaksalaiset ja –irlantilaiset muodostivat uuden yhteisen liiton nimeltään Friends of Peace. Erityisesti amerikansaksalaiset olivat joutuneet olemaan Lusitania-kriisin aikaan kuukausia melko hiljaa, mutta kun he yhdistivät voimansa katkeraa vihaa englantilaisia vastaan tuntevien amerikanirlantilaisten kanssa, sai heidän propagandakoneistonsa aivan uuden vaihteen päälle. Amerikansaksalaisten hyökkäykset Wilsonia kohtaan kävivät niin voimakkaiksi, että jopa Saksan virallinen johto huolestui siitä, ja yritti sanoutua irti emigranttiensa puuhastelusta. Englantilaiset eivät liikoja

²⁰⁰ Link 1964, 90–91.

²⁰¹ Tuchman 1967a, 164–165.

²⁰² Knock, 51, 63–64.

²⁰³ Ibid, 56–57.

huolehtineet irlantilaissiirtolaisten touhuista, mutta panivat ilolla merkille Yhdysvalloissa vähitellen kasvavan saksanvastaisuuden.²⁰⁴

Sosialistinen puolue oli hyvin yhteneväinen kielteisessä suhtautumisessaan Yhdysvaltojen sotaan valmistautumiseen. Sosialistit ammensivat kannatuspohjaansa työväenliikkeestä, ja pystyivät – etenkin paikallisesti – tekemään vahvaa sodanvastaista painostustyötä. Sosialistit olivat myös verkottuneet pasifistijärjestöihin kuten WPP:iin ja saivat niiden kautta sanomaansa esille.²⁰⁵

Vuoden 1916 alkupuolella ei tosiaankaan voitu enää puhua helposti hahmotettavissa olevasta yhdysvaltalaisesta yleisestä mielipiteestä. Sekä sodan vastustajat, että valmistautumisen kannattajat olivat muodostaneet omia järjestöjään, joiden mielipiteet menivät vielä keskenään niin paljon ristiin, että presidentin oli käytännössä mahdotonta tehdä kattavia konsensuspäätöksiä. Wilsonin lähipiiri halusi presidentin käyttävän enemmän valtaansa kansan mielipiteeseen vetoamiseksi, mutta presidentti oli selvästi epätietoinen keihin ja millä keinoin hänen kannattaisi yrittää vedota. Presidentinvaalit olivat lähestymässä, ja Wilsonin täytyi tehdä pian uusia avauksia, mikäli hän haluaisi pysyä virassaan myös toisen kauden.

6.2. Vaikea kevät vaalien lähestyessä

Yrittäessään saada selvyyttä sisäpoliittisiin kiistoihin jätti Wilson diplomaattiset neuvottelut lähes kokonaan ulkoministeri Lansingin ja neuvonantaja Housen vastuulle. House oli käynyt Euroopassa pitkiä neuvotteluita Pariisissa, Berliinissä ja Lontoossa. Näiden neuvottelujen, ja lopullisesti Housen ja Britannian ulkoministerin Edward Grey'n työn lopputuloksena, syntyi House-Grey –muistio. Se esitteli useita toimenpide-ehdotuksia, joilla Euroopassa riehuva sota voitaisiin saada loppumaan. Knockin mukaan muistio oli uskalias ehdotus, koska lähes kaikkea sen sisältämää voitiin tulkita kunkin maan omia tarkoitusperiä parhaiten palvelevasti. House uskoi, että muistio mahdollistaisi Yhdysvaltain liittymisen sotaan, mikäli Saksa jatkaisi sukellusvenesotaansa. Wilson taas havaitsi, että muistion ehdotuksiin sisältyi suuri riski joutua sotaan.²⁰⁶ Maaliskuun loppuun mennessä muistion toimenpide-ehdotukset oli käytännössä jäädytetty. Euroopan

²⁰⁴ Link 1964, 56, 59–60.

²⁰⁵ Montgomery, 71; Knock, 54.

²⁰⁶ Knock, 72–73.

valtioille, erityisesti Saksalle, oli vaikeinta suostua siihen, että kaiken verenvuodatuksen jälkeen juuri mitään ei muutettaisikaan. Kuitenkin jotkut muistion esityksistä, kuten idea valtioiden välisestä yhteistyöjärjestöstä, jota jo tässä vaiheessa kutsuttiin Kansainliitoksi, otettiin esille myöhemmin, kun rauhaa käytiin uudelleen neuvottelemaan.²⁰⁷

Maaliskuussa Wilsonin hallitusta kohtasi kriisi edellisiin vuosiin verrattuna poikkeavalta taholta. Yhdysvaltain eteläisessä rajanaapurissa Meksikossa oli ollut suuria sisäisiä kiistoja, jotka eivät olleet kuitenkaan laajamittaisesti vaikuttaneet Yhdysvaltoihin. Maaliskuun alussa maan hallitusta vastustavat puolisoitilaalliset joukot olivat hyökänneet Yhdysvaltojen puolelle. Tätä seuranneessa taistelussa oli kuollut parikymmentä amerikkalaista. Wilson ei halunnut käynnistää laajamittaista sotaa Meksikon kanssa, vaan lähetti rankaisuretkikunnaksi nimetyn 7 000 miehen joukon rauhoittamaan tilannetta.²⁰⁸ Rankaisu ei kuitenkaan ollut niin nopeasti suoritettu kuin Wilson olisi toivonut, ja retkikunta joutui jäämään Meksikoon useaksi kuukaudeksi. Meksikon kriisi työllisti Wilsonin hallintoa useiden panttivankiselkkauksien, ja sekavien neuvottelujen vuoksi. Kansan mielipide oli mahdollisen Meksikon kanssa käytävän sodan suhteen huomattavasti helpompi kartoittaa, kuin Euroopan sotaa mietittäessä. House tuo Wilsonille osoitetussa kirjeessä selkeästi esille kansan tuntemukset, joita Wilsonin kesäkuun lopulla pitämät Meksikon sodan vastaiset puheet olivat nostattaneet:

” Olet myös aistintu kansan tuntemukset Meksikoon liittyen. Ihmiset eivät halua sotaa Meksikon kanssa. He eivät halua sotaa kenenkään kanssa mutta kaikkein vähiten sen kaltaisen maan kanssa.”²⁰⁹

Tilanne Meksikon kanssa rauhoittui, kun Yhdysvaltain joukot vetäytyivät sieltä loppukesän aikana. Meksikosta tuli kuitenkin myöhemmin ratkaiseva välikappale ja suurvaltojen välisten suhteiden pelinappula, kun Yhdysvallat joutui tekemään päätöksen sotaan liittymisestä.

Samoihin aikoihin Meksikon kriisin kanssa Wilsonin hallitus joutui selvittämään taas uutta sukellusvenekiistaa. Saksalainen sukellusvene upotti ranskalaisen matkustajajalus Sussexin Englannin kanaalissa tapahtuneessa välikohtauksessa, joka vaati myös

²⁰⁷ Devlin, 459; Knock, 73.

²⁰⁸ Devlin, 472–473.

²⁰⁹ House Wilsonille 1.7.1916, PWW, Vol 37, 338. ” You have also sensed the feeling of the country concerning Mexico. The people do not want war with Mexico. They do not want war with anybody, but least of all with a country like that.”

joitakin amerikkalaisuhreja.²¹⁰ House ja Lansing pitivät tapahtunutta yhtä vakavana, tai jopa pahempana, kuin Lusitanian upottamista. Päiväkirjaansa House oli merkinnyt, että tapahtunut merkitsisi väistämättä suhteiden katkaisemista Saksan kanssa.²¹¹ Wilson ei toiminut, kuten hänen lähimmät neuvonantajansa olisivat toivoneet, vaan pidättäytyi edelleen liioista voimatoimista. Wilson ei halunnut lähettää niin voimakassanaista noottia, että se olisi voitu tulkita sodanjulistukseksi. Hän ei halunnut julistaa sotaa ilman kongressin suostumusta.²¹² Saksalle lähetettyyn noottiin ei sisältynytkään ilmoitusta diplomaattisuhteiden katkaisemisesta, vaan toteamus suhteiden vahingoittumisesta mikäli Saksa ei muuttaisi toimintatapaansa sukellusveneillä käytävässä sodassa.²¹³ Saksan hallituksen vastaus noottiin ei ollut Linkin mukaan sen paremmin Yhdysvaltain kansaa, kuin Wilsonin hallitustakaan tyydyttävä. Kongressille 19.4. pitämässään puheessaan Wilson ei kuitenkaan käynyt lietsomaan sotaa, vaan toivoi Saksalta ymmärtämystä Yhdysvaltain oikeutettuihin toiveisiin.²¹⁴ Pääosa lehdistöstä kiitteli Wilsonin puhetta ja pidättyvyyttä Saksan sotatoimien suhteen. Nyt oli toisaalta huomattavissa aiempaa laajempaa hajaannusta lehtien kautta ilmenevässä yleisessä mielipiteessä. Pasifistit pitivät Wilsonin puhetta askelena lähemmäksi sotaa, ja saksalaismieliset moittivat puheen brittimyönteisyyttä. Saksalaiset olivat huomioineet Yhdysvaltain lähestyvät presidentinvaalit ja uskoivat, että Wilson käyttäisi vaaliaseenaan mieluummin rauhaa kuin sotaa. Saksa toimitti vielä yhden vastineen Yhdysvalloille, mutta sekään ei ollut kansan mieleen. Wilson vastasi siihen kärjekkäästi ja nopeasti saaden kansaltaan suuret kiitokset lehdistöltä.²¹⁵

Tämän jälkeen suhteet Saksan kanssa lientyivät, eikä Saksakaan pyrkinyt enää provosoimaan Wilsonin hallitusta. Osasyys Saksan suhteiden paranemiseen löytyy Brittein saarilta, joilla vallitsi sisäinen kiista Irlannin itsenäisyydestä. Britannian hallitus teloitutti irlantilaiskapinallisten johtajan elokuun alussa, mikä otettiin Yhdysvalloissa vastaan tyrmistyneenä. Linkin mukaan Britannian väkivaltainen toiminta Irlannin kapinan selvittämisessä viilensi angloamerikkalaisia suhteita enemmän kuin mikään muu yksittäinen tapahtuma sodan aikana. Se sai muutkin kuin amerikanirlantilaiset, mukaan

²¹⁰ Lansing Wilsonille 27.3.1916, PWW, Vol 36, 371.

²¹¹ Housen päiväkirja 6.4.1916, *ibid*, 421.

²¹² Housen päiväkirja 11.4.1916, *ibid*, 460.

²¹³ Viimeinen luonnos Saksalle lähetettävästä nootista, 12.4.1916, *ibid*, 496.

²¹⁴ Link 1964, 248, Wilsonin puhe senaatille 19.4.1916, PWW, Vol 36, 510.

²¹⁵ Link 1964, 274–278.

lukien presidentti Wilsonin, harkitsemaan ympärysvaltojen puolesta sotimisen mielekkyyttä.²¹⁶

Wilson onnistui selvittämään vuoden 1916 alkuvuoden kriisit melko tyydyttävästi. Vaikka yleisen mielipiteen hahmottaminen ja sen mukaan toimiminen oli uusien painostusryhmien synnyttyä entistä vaikeampaa, pystyi Wilson toimimaan kriisitilanteissa itsenäisesti ja hyvää tilannetajua osoittaen. Mikäli Wilson olisi toiminut neuvonantajinsa toiveiden mukaan, olisi Yhdysvallat pian Sussexin upottamisen jälkeen katkaissut diplomaattisuhteet Saksan kanssa, ja joutunut sen myötä pian sotaan. Lähestyvät presidentinvaalit eivät aiheuttaneet Wilsonille ainakaan vielä alkuvuodesta suuria paineita, vaan pikemminkin terävöittivät hänen toimintaansa.

6.3. Presidentinvaalikampanja

Demokraattisella puolueella oli suuret paineet vuoden 1916 presidentinvaaleissa jo pelkästään senkin vuoksi, ettei kukaan aiemmista demokraattipresidenteistä ollut onnistunut jatkokauden tavoittelussa. Vaalikampanjansa epävirallisia alkusoittoja Wilson viritteli aktiivisen sotapolitiikan kannattajien järjestön LEP:n vuotuisilla juhlapäivällisillä, jonne hänet oli kutsunut puhetta pitämään LEP:n puheenjohtaja ja ex-presidentti William Taft.²¹⁷ Wilsonin oli toivottu keskustelemaan ja puhuvan LEP:n omasta ohjelmasta mutta hän otti itselleen vapauden esitellä omia visioitaan. Wilson toi puheessaan esille amerikkalaisille yhteisiä arvoja, joiden tulisi ohjata maan politiikkaa:

” Ensimmäiseksi, jokaisella kansalla on oltava oikeus valita itselleen suvereneetin tila, jossa se haluaa elää. – – Toiseksi, maailman pienillä valtioilla on oltava oikeus samanlaiseen riippumattomuutensa kunnioitukseen ja alueelliseen koskemattomuuteen kuin millaista suuret ja voimakkaat valtiot odottavat ja vaativat. Ja kolmanneksi, maailman on saatava nauttia rauhasta ilman häirintää, joka juontaa juurensa valtioiden ja kansojen vihanpidosta ja oikeuksien laiminlyömisestä.”²¹⁸

²¹⁶ Link 1954, 218–219.

²¹⁷ Taft Wilsonille 9.5.1916, PWW, Vol 37, 6.

²¹⁸ Wilsonin puhe Washingtonissa League to Enforced Peacelle 27.5.1916, PWW, Vol 37, 113–116. “ First, that every people has a right to choose the sovereignty under which they shall live. – – Second, that the small states of the world have a right to enjoy the same respect for their sovereignty and for their territorial integrity that the great and powerful nations expect and insist upon. And, third, that the world has a right to be free from every disturbance of its peace that has origin in aggression and disregard of the rights of peoples and nations.”

Puheensa loppupuolella Wilson toi jo aikaisemmin esittämänsä idean valtioiden välisestä tiiviimmästä yhteistyöstä esille aiempaa vetoavammin ja yleisöä suostuttelevasti:

” Jos olemme koskaan etuoikeutettuja ehdottamaan tai panemaan alulle rauhanliikettä nyt sodassa olevien valtioiden välille, olen varma, että Yhdysvaltojen kansa toivoisi hallituksensa toimivan seuraavien suuntaviivojen mukaisesti: Ensiksi, – – Tavoittemme on vain rauha ja sen takaaminen tulevaisuudessa. Toiseksi, yleismaailmallinen kansojen yhdistys ylläpitämään rikkomatonta turvallisuutta – –”²¹⁹

Wilsonin puhe sai ällistyttävän innostuneen ja myönteisen vastaanoton julkisuudessa. Knockin mukaan sadat pääkirjoitukset luonnehtivat puhetta ”Amerikan ääneksi”. Ainoastaan Wilsonin vanha vastustaja Theodore Roosevelt löysi puheesta suuremmin moitittavaa. Knock jatkaa, että Wilson saavutti puheellaan kaksi tärkeää tavoitetta: hän kohotti ehdotuksen sodanjälkeisestä kollektiivisesta turvallisuudesta vertaansa vailla olevaan asemaan Yhdysvaltain politiikassa, sekä varmisti itselleen paikan yhtenäisen amerikkalaisen liikkeen johtajana.²²⁰ Näistä asemista Wilsonin oli suhteellisen helppo lähteä demokraattisen puolueen puoluekokoukseen St. Louisiin kesäkuun puolessavälissä. Demokraattinen puolue oli käytännössä kokonaan presidentin ja hänen lähimpien tukijoidensa hallinnassa. Wilsonin kovimpana oman puolueen sisäisenä vastustajana tutuksi tullut William Jennings Bryan ei ollut päässyt edes viralliseksi kokousedustajaksi, vaan oli paikalla toimittajan ominaisuudessa. Bryan kuitenkin muiden ohella toivoi Wilsonin uudelleenvalintaa presidentiksi. Muuten melko tylsään kokoukseen toivat väriä useat lähes hurmokselliseen sävyyn yltäneet Wilsonin kannatuspuheet, joiden jälkeen ehdokas itse meinasi jäädä sivurooliin. Kokousedustajat ylistivät Wilsonia rauhanmiehenä, joka ei halunnut sotaa. Kaiken tämän huipentumana kokouksen yhteydessä järjestettiin vielä mielenosoitus rauhan puolesta.²²¹

Republikaanisen puolueen presidenttiehdokkaaksi valittiin kesäkuussa Chicagossa pidetyssä kokouksessa korkeimman oikeuden tuomari Charles Evans Hughes. Hughes oli aiemmin saavuttanut mainetta vakuutusrikosten selvittäjänä ja New Yorkin kuvernöörinä. Hughesin valinnan ainoa häiritsijä oli Theodore Roosevelt. Chicagossa,

²¹⁹ Wilsonin puhe Washingtonissa League to Enforced Peacelle 27.5.1916, PWW, Vol 37. ” If it should ever be our privilege to suggest or initiate a movement for peace among the nations now at war, I am sure that the people of the United States would wish their government to move along these lines: First, – – Our interest is only in peace and its future guarantees. Second, an universal association of the nations to maintain the inviolate security – –.”

²²⁰ Knock, 78.

²²¹ Link 1954, 233–235; Link 1965, 41–48.

yhtä aikaa republikaanien kanssa, piti puoluekokoustaan myös progressiivinen puolue. Roosevelt yritti saada nostettua itsensä progressiivien ehdokkuuden kautta myös republikaanien ehdokkaaksi, mutta epäonnistui tässä uhkayrityksessään. Roosevelt kieltäytyi progressiivisen puolueen ehdokkuudesta, ja kaksi viikkoa kokouksen jälkeen koko puolue hajotettiin Rooseveltin toivomuksesta.²²²

Presidenttiehdokkuutensa varmistuttua Wilson alkoi varoa tietynsuuntaisia avustajiensa tekemiä toimenpide-ehdotuksia. Yhdysvaltojen suhteet brittien kanssa olivat viilentyneet paitsi Irlannin kriisin, niin myös Britanniassa paljastuneiden amerikkalaisyritysten ja –henkilöiden mustien listojen, sekä postilähetysten takavarikoinnin vuoksi. Ulkoministeri Lansing oli jo lähettämässä Britannialle hyvin tiukkasanaista nootia, jossa uhattiin selväsanaisesti Yhdysvaltojen ja Britannian suhteiden muuttumisella, ja Yhdysvaltojen puolueettoman aseman päättymisellä. Diplomaattien välillä moiset sanamuodot ovat jo lähes sodanjulistus. Wilson ei uskaltanut vaalien alla lähteä moiseen uhkayritykseen, eikä Wilson ollut muutenkaan osoittanut avustajiensa tasoista raivon purkautumista brittejä vastaan. Yleinen mielipide mustia listoja ja postien takavarikointia kohtaan oli ollut raivoisa, ja Wilsonkin oli ilmoittanut tapauksen käyvän hänen hermoilleen.²²³ Tästä huolimatta hän esti ulkoministerinsä vihamielisen nootin:

”Mielestäni yleisen mielipiteen vuoksi olisi melko heikosti perusteltavissa tehdä mitään sellaista, joka voisi muuttaa koko ulkosuhteidemme olemuksen.”²²⁴

Wilsonin vaalikampanja alkoi virallisesti vasta syyskuun alussa, eli varsinaiseen kampanjointiin käytetty aika oli vain reilut kolme kuukautta. Lyhyt vaalitaistelu selittyi Wilsonin kohdalta osin istuvan presidentin kiireillä, mutta Wilsonilla ei todennäköisesti ollut suurta halua tehdä laajoja puhekiertueita, eikä istua lehdistön tentittävänä. Valmistautumisen puolesta tehty puhekiertue oli osoittanut Wilsonille kuinka vaikeaa on saada ihmisten vakiintuneita mielipiteitä käännetyä. Lehdistötilaisuuksia Wilson ei edelleenkään ottanut uudelleen vakituiseen käyttöön. Yhdessä harvoista vuoden 1916 aikana pidetyistä lehdistötilaisuuksista Wilson toi lyhyillä ja työkeillä vastauksillaan jälleen selväksi viihtymättömyytensä lehdistön edessä.²²⁵ Vaalikampanjansa avauspuheessa Wilson toi laajasti esille puolueensa saavutuksia - arvostellen samalla

²²² Link 1954, 231–232.

²²³ Link 1965, 65–66, 73–79.

²²⁴ Wilson Lansingille 29.9.1916, PWW, Vol 38, 294. ”I think it would be quite unjustifiable to do anything for the sake of public opinion which might change the whole face of our foreign relations.”

²²⁵ Huomioita lehdistötilaisuudesta 29.9.1916, PWW, Vol 38, 286–291.

republikaaneja kapeakatseisesta ja harvoille etuja tuovasta politiikasta. Wilson viittasi myös työväestöön, ja korosti rautatietyöläisten merkitystä Yhdysvalloille.²²⁶ Tällä maininnallaan Wilson on yrittänyt lieventää rautatietyöläisiin kiristyneitä välejä. Rautatietyöläiset olivat uhanneet laajoilla lakkotoimilla loppukesän aikana, ja vaatineet muun muassa kahdeksan tunnin työpäivää, ja muitakin parannuksia työsuhteisiinsa. Wilson huolestui lakon vaikutuksista kriisitilanteessa ja vetosi lakkoileviin rautatieläisiin nimenomaan sodan uhkaa valttikorttinaan käyttäen. Lakolla olisi tuhoisia seurauksia ”hetkellä jolloin jokainen hitukin amerikkalaisten energiaa on oltava käytettävissä kohtaamaan epätavallinen tilanne, joka seuraa Euroopan sodasta.”²²⁷ Kongressi sai lopulta ratkaista kiistan, jota Wilson ei omilla neuvotteluillaan onnistunut selvittämään.²²⁸

Wilsonin puheet noudattelivat suunnilleen samaa kaavaa joka paikassa. Pääsääntöisesti ulkopoliittiset huomiot ja ideat tulivat puheiden alkuun, ja puheen loppuosassa presidentti keskittyi sisäpoliittisiin haasteisiin. Kansainliitto, ensimmäistä kertaa kyseisellä nimellä mainittuna, sisältyi Wilsonin puheeseen Omahassa:

”On meidän velvollisuutemme lainata tämän kansan täysi voima – henkinen ja fyysinen – kansainliitolle, joka näyttää että kukaan ei voi häiritä maailman rauhaa alistamatta tapausta ensin ihmiskunnan mielihiteelle.”²²⁹

Wilsonin kampanja muotoutui vähitellen todelliseksi rauhan kampanjaksi, jossa tuotiin esille demokraattien tahto nimenomaan rauhantilan pysyvyyden säilyttämisessä - ja haluttomuus viedä Yhdysvaltoja sotaan sen enempää Meksikoa, kuin Euroopan valtoja vastaan. Rauha oli Wilsonin mielestä saavutettavissa ilman taistelua eikä sen hetkinen tilanne asettanut amerikkalaisia vielä niin suuren uhan eteen, että sotaan olisi lähdeittävä hinnalla millä hyvänsä:

”Yhdysvaltain kansa haluaa olla varma siitä minkä vuoksi he taistelevat, ja he haluavat olla varmoja, että he taistelevat niiden asioiden puolesta, jotka tuovat maailmaan oikeutta ja rauhaa.”²³⁰

²²⁶ Wilsonin puhe Long Branchissa New Jerseyssä 2.9.1916, PWW, Vol 38, 126–139.

²²⁷ Link 1965, 83–87; Uutisreportti 21.8.1916, *ibid*, 55–58, “– when every ounce of American energy would have to be mobilized to meet the extraordinary situation that will immediatly emerge out of the European war.”

²²⁸ Link 1965, 91.

²²⁹ Wilsonin kampanjapuhe Omahassa 5.10.1916, PWW, Vol 38, 348. ”And it is our duty to lend the full force of this nation – moral and physical – to a league of nations which shall see to it that nobody disturbs the peace of the world without submitting his case first to the opinion of mankind.”

Wilsonin taustajoukot ja demokraattinen puolue olivat pohtineet äänestäjien ennakoitua jakaantumista eri leireihin, painottaen erityisesti maantieteellistä jakautumista. Republikaaneilla ei uskottu olevan perinteistä vaikutusvaltaa vakiintuneeseen äänestäjäkuntaansa nyt vallinneessa tilanteessa, ja vahvasti sodanvastaisen kampanjan uskottiin vaikuttavan epävarmoihin äänestäjiin. Wilsonin vaalipuheet saivat innostuneen vastaanoton ja vaalisloganiksi muodostunut ”hän piti meidät poissa sodasta”²³¹ -huudot kajahtelivat puhetilaisuuksissa.²³²

Sanomalehdet olivat kampanjan alkuvaiheessa jakautuneet normaalien puoluelinjojen mukaisesti - sitoutumattomien lehtien pysyessä sitoutumattomina. Kampanjan edistyessä yhä useampi riippumaton lehti siirtyi Wilsonin kannattajaksi, koska Hughes oli osoittautunut puheissaan monille pettymykseksi. Tärkeimmät riippumattomat lehdet *New York Nation* ja *The New Republic* olivat aluksi olleet tyytyväisiä Hughesin ehdokkuudesta. Vähitellen niidenkin kannat kääntyivät Wilsonia tukeviksi. Suuri vaikutus *New Republicin* mielipiteiden muuttumiseen demokraateille suotuisimmiksi oli heidän toimittajakaksikollaan Herbert Crolylla ja Walter Lippmannilla. Erityisesti Lippmann, joka myöhemmin sai kuuluisuutta yleistä mielipidettä käsittelevillä tutkimuksillaan, auttoi demokraatteja löytämään heikkouksia Hughesin kampanjasta ja kehittämään Wilsonin puheita.²³³ Wilson oli henkilökohtaisestikin yhteydessä Lippmannin kanssa, ja kiitollinen tämän tarjoamasta avusta vaalikampanjan läpiviemisessä.²³⁴

Ehdokkaat Hughes ja Wilson eivät tehneet suoria hyökkäyksiä toisiaan vastaan, mutta kummankin taustajoukoissa mietittiin miten vastustajan saavutuksia tai puheita voitaisiin tuoda esille mahdollisimman epäsuotuisassa valossa. Vanha presidentti Roosevelt oli ehdokassotkun jälkeen käynyt avoimesti tukemaan republikaanien ehdokasta Hughesia jatkaen jo aiemmin tutuksi tullutta Wilsonin ulkopolitiikan kritisointia. Cooperin mukaan Hughes toisti joitakin Rooseveltin kovia puheita, mutta piti tarkoituksella Rooseveltiin etäisyyttä. Hughes otti vastaan tukea useilta Wilsonin ylenkatsomilta etnisiltä järjestöiltä, ja kritisoi hallituksen löysää linjaa Iso-Britannian

²³⁰ Wilsonin kampanjapuhe Shadow Lawnissa 14.10.1916, PWW, Vol 38, 436. ”But the people of the United States want to be sure what they are fighting about, and they want to sure that they are fighting for the things that will bring to the world justice and peace.”

²³¹ ”He kept us out of war!”

²³² Link 1965, 108–109.

²³³ Link 1965, 128–129; Norman Hapgood Wilsonille 28.8.1916, PWW, Vol 38, 86-87.

²³⁴ Wilson Lippmannille 29.9.1916, PWW, Vol 38, 295.

Yhdysvaltoja diskriminoivan laivastopolitiikan suhteen.²³⁵ Wilson ärtyi tiettyjen republikaanipiirien kampanjoinnista niin paljon, että kritisoi näitä kovasanaisesti noin viikkoa ennen vaaleja antamassaan haastattelussa:

” – – katsottaessa meneillään olevassa kampanjassa ilmenevää ennennäkemätöntä katkeruutta, – en voi välttyä käsitykseltä, että jokin ruma intohimo on perustana republikaanijohtajien kompuroinnille virka-asemiin ja valtaan.”²³⁶

Samassa haastattelussa Wilson vielä jatkoi, että hänen mielestään henkilökohtaiset tavoitteet ovat republikaaneille tärkeämpiä, kuin yleisen mielipiteen tulkitseminen, ja politiikan muovaaminen sen mukaiseksi. Wilson myös myönsi, että yleinen mielipide on se, jonka mukaan hän politiikkaansa ohjaa, mutta totesi samassa virkkeessä kuinka vaikeaa on tehdä oikeaa tulkintaa vallitsevasta yleisestä mielipiteestä.²³⁷

Lokakuun puolessa välissä ennakoitiin, että vaalista tulisi tiukin pitkään aikaan. Wilsonilla uskottiin olevan hyvät mahdollisuudet voittaa, mutta varma hän ei siitä voinut olla.²³⁸ Wilsonin lähipiiri suhtautui realistisesti esimiehensä mahdollisuuksiin ja neuvonantaja House teki Wilsonille ehdotuksen kuinka kannattaisi toimia, jos Hughes voittaisi vaalit. Tämän suunnitelman mukaan Wilsonin varapresidentti Marshall eroaisi välittömästi vaalien jälkeen ja Wilson nimittäisi Hughesin hänen tilalleen. Tämän jälkeen Wilson itse eroaisi ja Hughes nousisi tätä kautta presidentiksi.²³⁹ Tämä poikkeuksellinen järjestely olisi nostanut republikaanit ennenaikaisesti valtaan ja olisi säästänyt sodan kannalta ennakoimattomassa tilanteessa olleet Yhdysvallat niin sanotulta ramman ankan kaudelta²⁴⁰.

Vaalien loppuhuipennus käytiin kiivaissa tunnelmissa ja tilanteen tiukkuus sai molempien osapuolien tukijoukot ryhtymään ennenäkemättömään propagointiin. Demokraatit korostivat Hughesin sotaisia puheita hyökkäämällä hänen kimppuun koko sivun mainoksilla vain muutama päivä ennen vaaleja:

²³⁵ Cooper, 307–308.

²³⁶ Henry Noble Hallin haastattelu Wilsonista 31.10.1916, PWW, Vol 38, 567. ” – – in view of the unprecedented bitterness, – – I can’t avoid the impression that some unhandsome passion underlies the present scramble of the Republican leaders for position and power.”

²³⁷ Ibid, 568.

²³⁸ Link 1965, 153,

²³⁹ House Wilsonille 20.10.1916, PWW, Vol 38, 494.

²⁴⁰ ”Lame duck season” on nimitys presidentinvaalien ja virkaanastujaisten väliselle kaudelle jolloin presidentin vaihtuessa vanha istuva presidentti on käytännössä vallaton tekemään mitään suuria päätöksiä. Erityisesti tämän tilanteen kriittisyys korostuu presidenttipuolueen vaihtuessa.

”Ohje on Selkeä:
Jos haluatte SODAN, äänestäkää HUGHESIA!
Jos Haluatte Kunniallisen Rauhan,
ÄÄNESTÄKÄÄ WILSONIA!
Ja Jatkuvaa Hyvinvointia”²⁴¹

Wilson piti viimeisen vaalipuheensa kolme päivää ennen vaaleja eikä puheen sävystä voitu tietää oliko se varman voittajan, vai hyvin tappioon varautuneen valtiomiehen puhetta.²⁴² Varsinaisena vaalipäivänä näytti pitkään siltä, että Hughes olisi viemässä voiton. Wilson ei suostunut tunnustamaan tappiotaan, vaan odotti avustajiensa toiveesta lopullisia tuloksia viimeisistä osavaltioista. Muutaman päivän kuluttua, kun viimeisetkin tarkastuslaskennat oli tehty, näytti tulos vaalien ratkenneen Wilsonin eduksi. Wilson sai lopulta 277 valitsijamiestä Hughesin jäädessä 254:ään. Kokonaisäänimäärässä Wilson löi Hughesin selkeämmin lukemin 9 129 606 vastaan 8 538 221. Vaali ratkesi muutaman osavaltion tiukkojen – muutamien satojen tai tuhansien äänien – marginaalien käännyttyä Wilsonin eduksi.²⁴³

Tulos osoitti, että Wilson onnistui rauhanpolitiikan puolustamisellaan todennäköisesti voittamaan ratkaisevat äänet. Vaikka Hughes ei ollut republikaanien kovimpia sotaintoilijoita, vaikeutti Rooseveltin ja Taftin kova imago kenties ratkaisevasti äänimääriin. Etnisten ryhmien kuten amerikansaksalaisten ja -irlantilaisien tuki toisaalta lisäsi Hughesin kannatusta, mutta saattoi myös toisaalta viedä paljon muita potentiaalisia ääniä. Kaikkiaan noin kolmasosa Yhdysvaltojen silloisesta 100 miljoonasta kansalaisesta oli joko maahanmuuttajia tai maahanmuuttajien jälkeläisiä suoraan alenevassa polvessa, mikä korosti näiden ryhmien merkitystä vaalien lopputulokseen.²⁴⁴ Republikaanit joutuivat toteamaan jääneensä sivustakatsojan rooliin Yhdysvaltojen eläessä kenties historiansa kriittisimpiä hetkiä.

²⁴¹ Link 1965, 111. ”The Lesson is Plain: If You want WAR, vote for Hughes! If You Want Peace with Honor VOTE FOR WILSON! And Continued Prosperity”

²⁴² Wilsonin viimeinen kampanjapuhe, New Jersey 4.11.1916, PWW, Vol 39, 608–615.

²⁴³ Link 1965, 156–157, 160.

²⁴⁴ Ferrell, 4.

6.4. Elämää vaalien jälkeen

Vaalien tuloksen kääntyminen Wilsonin eduksi johtui useasta tekijästä. Puoluepoliittisesti progressiivien katoaminen puoluekartalta auttoi Linkin mukaan todennäköisesti Wilsonia,²⁴⁵ sillä progressiivit eivät viimeisen johtajansa Theodore Rooseveltin kehotuksesta huolimatta, tai ehkä juuri sen vuoksi, siirtyneet republikaaniehdokkaan Hughesin taakse. Cooper uskoo, että loppujen lopuksi sisäpoliittiset teemat olivat ulkopoliittisia ratkaisevampia äänestäjien päätöksen kannalta. Näiltä osin Wilsonin voidaan katsoa epäonnistuneen, sillä hänen tavoitteenaan oli opettaa kansaa, ja johdattaa sitä kansainvälisempään ajattelutapaan.²⁴⁶ Kuten vielä nykyäänkin suurelle osalle amerikkalaisista kansainvälisen politiikan tapahtumat ovat yhdentekeviä niin kauan, kun ne eivät kosketa millään lailla omaa arkipäivää. Tämä tuli todistettua myös Wilsonin ja Hughesin kamppailussa. Demokraattien pehmeämpi sisäpoliittinen linja kiinnosti äänestäjiä republikaanien kovaa kapitalismia enemmän. Jos republikaanit olisivat onnistuneet kanavoimaan progressiivisen puolueen kannattajia ja edellisissä vaaleissa Rooseveltia äänestäneitä paremmin joukkoihinsa, olisi vaalitulokset todennäköisesti olleet toinen. Linkin mielestä rauha ja progressivismi olivat ihmisten mielissä muodostaneet niin selkeän yhdistelmän, etteivät republikaanit pystyneet sitä rikkomaan.²⁴⁷

Devlinin mukaan onnistuneet presidentinvaalit saivat Wilsonin uskomaan, että ihmiset luottivat häneen ja hänen pyrkimyksiinsä Yhdysvaltain kansan pitämiseksi erossa sodasta. Vallitsevissa oloissa kummankaan Yhdysvaltojen kannalta olennaisimman sodanosapuolen – Britannian tai Saksan – rikkeet eivät olleet riittäviä sodan julistamiseksi.²⁴⁸ Wilson sai lisää uskoa myös rauhanhankkeidensa toteuttamiseksi. Vaikka suurin osa äänestäjistä ei todennäköisesti miettinyt miten Wilsonin haaveilema kansainliitto toimisi, ei ideaa kuitenkaan suoraan tyrmättykään minkään tahon puolesta. Knockin mielestä vuoden 1916 presidentinvaalien voidaan katsoa olleen ensimmäinen tärkeä huipentuma etsittäessä – Kansainliiton idealla – uutta järjestystä sekasortoiseen maailmaan.²⁴⁹ Yhdysvaltain kansa antoi johtajalleen myös mahdollisuuden toimia ykköshahmona etsittäessä sovitteluratkaisua sodanjälkeiseen maailmaan. Vahvasti

²⁴⁵ Link 1965, 161–162.

²⁴⁶ Cooper, 308–309.

²⁴⁷ Link 1954, 247.

²⁴⁸ Devlin, 559–560.

²⁴⁹ Knock, 103.

nationalistisesti ajattelevalta kansalta tällainen kurssinmuutos oli merkittävä koko maan historiaa ajatellen.

Hetkellä, jolloin Wilson sai tietää tulleen valituksi jatkokaudelle, hän tiesi, että Saksan suhteen ongelmat eivät olleet ohi. Loka- ja marraskuun vaihteessa saksalaiset sukellusveneet olivat upottaneet varoittamatta kaksi englantilaista kauppalaivaa, joiden miehistöön oli kuulunut myös Yhdysvaltojen kansalaisia. Vaalien läheisyys oli saanut Wilsonin pidättäytymään reaktioissaan tavallista enemmän, eikä hän ollut halunnut lähteä vastatoimiin:

”En usko, että Yhdysvaltain kansa haluaisi ryhtyä sotaan vaikka kuinka monta amerikkalaista menetettäisiin merillä.”²⁵⁰

Heti vaalien jälkeen käymässä neuvottelussa neuvonantajansa Housen kanssa Wilson oli muuttanut mielipidettään huomattavasti. Tällöin hän oli valmis lähtemään sotaan Saksan sukellusveneiden toiminnan vuoksi. Saksa oli hänen mielestään rikkonut lupauksiaan niin rajusti, että diplomaattisuhteiden katkaiseminen oli väistämätöntä. Ennen sitä Wilson halusi vielä lähettää nootin sodan osapuolille, yrittäen tehdä viimeisen ponnistuksensa rauhan puolesta.²⁵¹ Oman maan kunnian puolustaminen, ja kansalaisten turvaaminen, olivat selkeästi tässä vaiheessa Wilsonin tärkeimmät tavoitteet. Tämä ilmenee hyvin hänen aluksi hyvin välinpitämättömästä asenteestaan saksalaisten belgialaisten keskuudessa tekemiä pakkosiirtoja kohtaan. Ulkoministeri Lansing oli Wilsonilta kysymättä ilmoittanut Yhdysvaltain hallituksen olevan saksalaisten belgialaisia kohtaan tekemiä pakkotoimia vastaan. Wilsonin mielestä oli naurettavaa protestoida belgialaisten pakkosiirtoja, kun Yhdysvallat ei ollut ottanut kantaa Saksan varsinaisiin sotatoimiin Belgiassa.²⁵² Wilson ei siis nähnyt tai tehnyt mielessään eroa tavallisen rintamalla tapahtuvan sodankäynnin, ja siviileihin kohdistuvien pakkosiirtojen välillä, mikä saattaa hänen rauhanmiehen maineensa tässä tilanteessa vähintään epäilyttävään valoon. Yleinen mielipide Saksan toimintaa vastaan oli niin selkeä ja näkyvä,²⁵³ että Wilson joutui välittämään ulkoministerinsä kautta ”pahoittelunsa” tapahtuneesta:

²⁵⁰ Wilson Housen päiväkirjan mukaan 2.11.1916, PWW, Vol 38, 607–608. ”I do not believe the American people would wish to go war no matter how many Americans were lost at sea.”

²⁵¹ Wilson Housen päiväkirjan mukaan 14.11.1916, ibid, 646.

²⁵² Wilson Housen päiväkirjan mukaan 15.11.1916, ibid, 657.

²⁵³ Link 1954, 256.

” – – belgialaisten pakkosiirrot ovat aiheuttaneet vakavan kielteisen reaktion yleisessä mielipiteessä hetkellä jolloin mielipide olisi saavuttamassa sotaan liittyvissä seikoissa paremman tasapainon kuin koskaan aiemmin – –”²⁵⁴

Wilson oli huolissaan siis vain yleisen mielipiteen muuttumisesta enemmän Saksan vastaiseksi, koska se heikentäisi hänen mahdollisuuksiaan saada rauha aikaan sotivien osapuolten välille. Varmaan Wilson tunsu myös suuttumusta Saksan sotatoimia vastaan, mutta kovinkaan selkeästi se ei tullut esille. Tässä vaiheessa Wilson oli todennäköisesti päättänyt mielessään tulevan missionsa - rauhan rakentamisen Euroopan sotivien maiden välille. Siihen missioon ei enää mahtunut yleisen mielipiteen kuuleminen kaikissa Wilsonin mielestä vähäpätöisemmissä asioissa. Menestyminen vaaleissa kuitenkin lisäsi presidentin itseluottamusta sen verran, että hän itse uskalsi nyt ryhtyä tekemään aiempia kertoja vahvempaa työtä rauhan puolesta.

7. RAUHANNEUVOTTELUT SODAN UHAN VARJOSSA

7.1. Ristiriitaiset neuvottelut Saksan kanssa

Marras- joulukuussa 1916 Wilsonilla näytti olevan ainoastaan yksi tehtävä joka hänen piti saada hoidetuksi – rauhan aikaansaaminen Eurooppaan. Presidentinvaalien aikaansaama hybris piti Wilsonia vallassaan eivätkä edes Saksan kaikkia aiempia sopimuksia rikkoneet toimenpiteet maalla tai merillä vaikuttaneet hänen aikeisiinsa. Kongressille pitämässään tärkeässä vuotuisessa puheessaan Wilson keskittyi täysin Yhdysvaltojen sisäisiin kehitys- ja uudistushankkeisiin, tuomatta rauhanneuvotteluja tai sotaa ollenkaan esille.²⁵⁵ Tämä korostaa sitä, että rauhanneuvottelut olivat presidentin henkilökohtainen projekti, johon osallistui vain Wilsonin lähipiiri. Kongressi ei saanut niiden alkuvaiheessa tietoa Wilsonin diplomaattisista aikeista.

Kun Saksa yllättäen tekikin joulukuun aikana ensimmäisen aloitteen rauhanneuvotteluihin liittyen, oli Wilson enemmän harmissaan kuin iloinen vastapuolen aktiivisuudesta:

²⁵⁴ Wilson Lansingille 28.11.1916, PWW, Vol 40, 94–95. ” – – the very serious unfavourable reaction in the public opinion of this country caused by the Belgian deportations at a time when that opinion was more nearly approaching a balance of judgments as to the issues of the war than ever before – –”

²⁵⁵ Vuosittainen puhe kongressille 5.12.1916, PWW, Vol 40, 157–159.

”Presidentti näytti masentuneelta, koska Saksa oli tehnyt tänään aloitteen pyytämällä rauhanneuvotteluja. Yritin osoittaa hänelle sen olevan mieluummin etu kuin haitta.”²⁵⁶

Saksan, eikä minkään muun maan taholta, ollut tullut konkreettisia rauhanneuvotteluja koskevia esityksiä pitkään aikaan, joten Wilsonin masentuneisuus tilanteessa vaikuttaa lähinnä erikoiselta. Halu välttää sota oli erittäin ymmärrettävää, sillä Yhdysvaltojen materiaallinen valmistautuminen ei ollut läheskään riittävää, mistä ainakin neuvonantaja House oli huolissaan. Hän ei myöskään pitänyt Wilsonin toimia valmistautumisen edistämiseksi riittävinä.

”Hänellä on ollut lähes kolme vuotta aikaa saada Yhdysvaltojen valmistautumisaste järkevälle tasolle emmekä me ole tehneet mitään.”²⁵⁷

Valmistautumisesta laajamittaiseen sotaan ei puhuttu sanallakaan Wilsonin ainoassa joulukuussa järjestämässä lehdistötilaisuudessa. Sen alussa pitämässään johdannossa Wilson kertoi, ettei halunnut puhua suunnitteilla olevista rauhanneuvotteluista, koska siinä vaiheessa puheita olisi voitu tulkita helposti väärin, ja siten saatettaisiin vaikeuttaa itse neuvottelujen käymistä.²⁵⁸

Yhdysvaltojen ja Wilsonin avaus rauhan aikaansaamiseksi tapahtui joulukuun 18. päivä, jolloin ulkoministeri Lansing lähetti Wilsonin toivomuksen rauhanneuvottelujen aloittamisesta kaikille sotaa käyville maille.²⁵⁹ Vetoamus julkaistiin sanomalehdissä muutamaa päivää myöhemmin, ja se sai odotetusti laajaa huomiota osakseen. Suhtautuminen oli melko ristiriitaista. Presidentin aktiivisuus herätti tyytyväisyyttä, mutta nootin painotus oli monien mielestä huonosti harkittu. Kovinta kritiikkiä tuli ex-presidentti Rooseveltilta, joka ei löytänyt nootista juuri mitään hyvää.²⁶⁰ Wilsonin omat tukimiehetkään eivät voineet ymmärtää kaikkia esimiehensä painotuksia. Ulkoministeri Lansing teki parhaansa, jotta nootti ei näyttäisi liian saksalaismyönteiseltä, ja saikin lopullisesta versiosta poistettua useita kohtia, joissa viitattiin Saksan

²⁵⁶ Housen päiväkirja 14.12.1916, PWW, Vol 40, 238. ”The President seemed depressed because the Germans had launched their bolt today asking for a peace conference. I tried to show him it would be of advantage rather than otherwise.”

²⁵⁷ Housen päiväkirja 14.12.1917, *ibid*, 238. ”He has had nearly three years in which to get the United States into a reasonable state of preparedness and we have done nothing.”

²⁵⁸ Huomioita lehdistötilaisuudesta 19.12.1916, *ibid*, 264.

²⁵⁹ Vetoamus 18.12.1916, *ibid*, 273–276.

²⁶⁰ Link 1965, 220–221.

aloitteellisuuteen rauhanneuvotteluissa.²⁶¹ Nootin henki oli kuitenkin edelleen liiankin neutraali ja pidättyvä, jotta se olisi tuonut esille Yhdysvaltojen tahdon toimia ensisijaisesti ympärysvaltojen puolesta. Neuvonantaja House, joka oli tehnyt useita neuvottelumatkoja Eurooppaan, ilmaisi pettymyksensä kaikkein raskaimmin:

”Mielestäni presidentti on melkein tuhonnut kaiken työn mitä olen tehnyt Euroopassa. Hän tietää sekä minun että liittoutuneiden mielipiteen asiasta, ja silti pidättäytyminen kuitenkin tulee aina esiin muodossa tai toisessa.”²⁶²

Lansing koki ilmeisesti velvollisuudekseen tuoda julki asioiden toisen puolen, ja antoi julkisuuteen oman lausuntonsa sotaan liittyen. Lehdistösihteeri Tumulty lähetti Lansingin tiedotteen Wilsonille arvelleen sen kiinnostavan presidenttiä. Tiedotteessa olikin yksi kohta, joka keräsi kaiken huomion osakseen.

” – – tilanne on kiihtymässä kriittisemmäksi. Tarkoitan sillä, että olemme itse ajautumassa sodan partaalle – – ”²⁶³

Linkin mukaan Wilson tiesi, että Lansingin lausunto saisi aikaan paniikin Wall Streetin arvopaperikaupassa, niin kuin sitten kävikin. Wilson pakotti Lansingin toimittamaan julkisuuteen uuden tiedotteen, jossa hän korjaisi näkemystään neutraalimpaan suuntaan.²⁶⁴ Sen Lansing tekikin, mutta kokonaan hän ei aiemman lausuntonsa aikaansaamaa hämmennystä pystynyt korjaamaan.

Wilsonin suuret tavoitteet sodan päättämiseksi lähtivät vähintäänkin kömpelösti käyntiin. Presidentin kabinetti oli hyvin erimielinen Yhdysvaltojen virallisesta linjasta. Wilson halusi maansa näyttäytyvän kaikkia osapuolia kohtaan sovinnollisena valtiona, jolla ei ollut mitään omaa intressiä sodan ratkeamisen suhteen. Ulkoministeri Lansing ja neuvonantaja Housen taas halusivat presidentin paljastavan mitkä maat olivat potentiaalisimmat liittolaiset, ja mitkä vastustajat sodan syttyessä. Sekä presidentti, että hänen alaisensa olivat tehneet omat tulkintansa kansan tahdosta. Wilsonin käsitykseen ei mahtunut minkään maan myöntäminen toista läheisemmäksi neuvotteluosapuoleksi.

²⁶¹ Lansing Wilsonille 17.12.1916, PWW, Vol 40, 260–262.

²⁶² Ote Housen päiväkirjasta 21.12.1916, *ibid*, 305. ”I find the President has nearly destroyed all the work I have done in Europe. He knows how I feel about this and how the Allies feel about it, and yet the refrain always appears in some form or another.”

²⁶³ Tumulty Wilsonille, liitteenä Lansingin lausunto, 21.12.1916, *ibid*, 306. ” – – the situation is becoming increasingly critical. I mean by that, that we are drawing nearer th everge of war ourselves, – – “

²⁶⁴ Link 1965, 222–223.

House ja Lansing taas tulkitsivat yleisen mielipiteen olevan selkeästi ympärysvaltojen puolella - ja hyväksyvän sen mukaisen diplomaattisen toiminnan.

7.2. Rauhaan taistelutta

Wilsonin lähipiiri kävi neuvotteluita useiden tahojen kanssa vuosien 1916 ja 1917 vaihteessa. Ulkoministeri Lansingin vastuulla oli pääasiassa ympärysvallat, ja House hoiti pääosin neuvottelut Saksan kanssa. Välillä he toki konsultoivat toisiaan, ja presidentti Wilsonia, neuvottelujen tilasta.²⁶⁵ Todennäköisesti presidentti koki välillä antaneensa liikakin vastuuta neuvottelijoille, sillä välillä hän pyysi Houselta kaikkea vastuuta itselleen.²⁶⁶ Vuoden 1917 ensimmäisissä lehdistötilaisuuksissa Wilson kieltäytyi kertomasta mitään rauhanneuvotteluista.²⁶⁷ Näihin aikoihin Wilson ei tavannut lehtimiehiä yksityisesti, eikä ulkoasiainhallinnosta vuotanut tietoja lehdistölle. Niinpä amerikkalaisten tietämys sodan ja rauhanpyrkimysten todellisesta tilasta tässä vaiheessa on ollut epätietoisuuden peitossa.

Lähes vuoden 1917 alusta alkaen oli Wilson valmistellut puhetta, jonka hän aikoi pitää senaatille tammikuun aikana. Siinä hän kertoisi tuoreimmasta toiminnastaan rauhan eteen, ja esittäisi oman näkemyksensä tulevaisuudesta. Sekä House että Lansing olivat nähneet puheen luonnoksia ja kommentoineet niitä.²⁶⁸ Pääosin presidentti halusi kuitenkin kantaa itse vastuun puheestaan. Wilson kertoi puheensa aluksi, kuinka hänen aloitteensa oli otettu vastaan, ja kuinka sodan päättyminen oli lähempänä kuin koskaan. Presidentti toivoi myös kansansa panosta rauhaan:

”Ei ole ajateltavissakaan, että Yhdysvaltojen kansalla ei olisi mitään roolia tässä suurenmoisessa hankkeessa”

Wilson jatkoi puhettaan kertomalla ehdoista, joihin rauha tulisi perustumaan, ja jotka amerikkalaisten tulisi hyväksyä muiden maiden ohella, ennen kuin maa lähtisi mukaan tähän maailmanlaajuiseen rauhanprojektiin. Ehdot merkitsisivät hyvin selkeää lopputulosta:

²⁶⁵ Link 1954, 262–265.

²⁶⁶ Ote Housen päiväkirjasta 5.1.1916, PWW, Vol 40. 418–419.

²⁶⁷ Raportit lehdistötilaisuuksista 8.1.1917 ja 15.1.1917, *ibid*, 421–423, 470–477.

²⁶⁸ Devlin, 602–603.

”Ne tarkoittavat, ennen kaikkea, että sen [rauhan] pitää olla rauha ilman voittoa. – – Vain tasavertaisten välinen rauha voi kestää.”

Wilsonin pyrkimyksenä oli varmaankin tehdä rauhasta Yhdysvaltojen omalle historialliselle taustalle pohjautuva saavutus. Se käy ilmi Wilsonin yhdestä puheensa loppuosassa tekemästä ehdotuksesta:

”Ehdotan, että kansojen pitäisi yhtäläisesti ottaa käyttöön Monroe-oppi ja tehdä siitä koko maailmaa koskeva oppi.”²⁶⁹

Vaikka tämä *Peace without victory* –nimellä tunnettu puhe olikin kyllästetty tunteikkaalla idealismilla, onnistui se vetoamaan kansaan ennennäkemättömällä tavalla. Linkin mukaan puheen ainoat laajemmin kritiikkiä saaneet kohdat liittyivät neuvotteluteitse tehtävään rauhaan Saksan kanssa. Wilsonin vanhat kriitikot Theodore Roosevelt ja William Bryan löysivät tuttuun tapaansa puheesta myös moitittavaa. Roosevelt arvosteli Wilsonin toiveikkautta militaristisen Saksan kanssa tehtävästä rauhasta. Bryan oli puolestaan skeptinen kansojen välisen liiton toimivuudesta – peläten sen johtavan Yhdysvaltojen aiempaa helpompaan sotaan ajautumiseen. Näiden harvojen epäuskoisten kritiikki jäi kuitenkin puheen saaman huikean hyväksynnän varjoon. Linkin mielestä mikään aiempi Yhdysvalloissa pidetty yksittäinen puhe ei ollut herättänyt niin ylivertaista ja yksimielistä ylistystä, eikä yksikään puhuja ollut onnistunut julistamaan niin hyvin amerikkalaisten poliittisia ihanteita ja periaatteita.²⁷⁰ John Milton Cooper löytää puheesta muitakin merkityksiä. Hänen mielestään puhe oli poliittisesti melko tylsä, mutta se tarkensi Yhdysvaltojen sisäisiä mielipide-eroja sodan ja kansainliitto-idean suhteen. Puheen saama tuki heijasti myös Cooperin mielestä muutamaa tärkeää näkökohtaa. Yleinen mielipide näytti pyyteettömästi tukevan pyrkimyksiä rauhaan. Näytti myös siltä, että Wilsonin idealistinen retoriikka oli niin vakuuttavaa, että molempien pääpuolueiden kriittinen siipi tuli ainakin väliaikaisesti Wilsonin tueksi.²⁷¹

²⁶⁹ Wilsonin puhe senaatille 22.1.1917, PWW, Vol 40, 533-539. ”It is inconceivable to say that the people of the United States should play no part in that great enterprise.” “They imply, first of all, that it must be a peace without victory. – – Only a peace between equals can last.” “I am proposing, as it were, that the nations should with one accord adopt the doctrine of President Monroe as the doctrine of the world.”

²⁷⁰ Link 1965, 269.

²⁷¹ Cooper, 314.

Useat aiemman puheen yksityiskohdat, kuten Monroe-opin maailmanlaajuinen soveltaminen, saivat lehdistön pyytämään Wilsonilta täsmennyksiä. Presidentti ei kuitenkaan kokenut tarvetta käydä keskustelemaan puheesta tarkemmin. Hän ei myöskään – epäsopivaan ajankohtaan vedoten – halunnut eritellä millä mahdollisilla voimakeinoilla rauha olisi voitu taata.²⁷² *New Republic* -lehti, joka oli aikaisemminkin ollut Wilsonin ehkä tärkein tukija mediassa, ehdotti presidentille laajamittaista puhekiertuetta, jonka kautta *Peace without victory* –puheen sanomaa voitaisiin levittää laajemmin, ja pitkäkestoisemmin. Lehden päätoimittaja Herbert Croly uskoi, että kiertue voisi olla samantyyppinen kuin noin vuotta aiemmin toteutettu sotaan valmistautumista edistänyt puhekiertoesitys.²⁷³ Wilson suhtautui ehdotukseen myönteisesti ja vastasi Crolylle pian.

”Olen kanssasi samaa mieltä siitä, ettei meillä ole varaa jättää tekemättä mitään mikä voisi varmistaa meille tärkeän maamme yleisen mielipiteen tuen. – – Tietenkin sillä aikaa tapahtumat voivat muuttua tavalla, joka muuttaa meidänkin tämänhetkiset ideat täysin.”²⁷⁴

Wilsonin aavistukset kävivät toteen eikä puhekiertoesitys toteutunut. *Peace without victory* -puhe sai kuitenkin jo yksinään kansan enemmistön presidentin mielipiteiden taakse. Varmistaakseen mahdollisimman laajamittaisen ja arvovaltaisen tuen ehdotelmilleen, Wilson otti yhteyttä ystävänsä Charles William Eliotiin, joka toimi Andrew Carnagien²⁷⁵ nimeä kantavassa rauhansäätiössä:

” – – olisiko mielestäsi mahdollista ja viisasta saada säätiö myöntämään tukea äskettäiselle puheelleni senaatissa ja levittää systemaattisesti puheeni ideoita ja siihen sisältyvää ohjelmaa.”²⁷⁶

Wilsonin tekemä ehdotus ei Devlinin mielestä ollut järkevä, koska sillä oli tarkoitus vedota paitsi amerikkalaisiin, niin myös sotaikäisten maiden hallituksiin. Siihen tarkoitukseen hanke olisi ollut liian hidas hetkellä jolloin sotaikäiset maat olisi pitänyt

²⁷² Raportti lehdistötilaisuudesta 23.1.1917, PWW, Vol 40, 543.

²⁷³ Herbert Croly Wilsonille 23.1.1917, *ibid*, 559.

²⁷⁴ Wilson Crolylle 25.1.1917, PWW, Vol 41, 13. ”I agree with you that we cannot afford to leave anything undone which would make us secure in the support of the great popular opinion of the country. – – Of course in the meantime events may take a turn which may change the current of our ideas in such matters altogether.”

²⁷⁵ Andrew Carnegie (1835-1919) oli liikemies, joka oli kerännyt suuromaisuuden terästeollisuudessa. Carnegie tuli tunnetuksi hyväntekijänä, joka teki merkittäviä lahjoituksia muun muassa kirjastojen perustamiseksi.

²⁷⁶ Wilson Charles William Eliotille, PWW, Vol 41, 55. ” – – whether it would or would not in your opinion be possible and wise to get the consent of the Foundation to back my recent address to the senate up with a systematic propagation of the ideas and the implicit programme which it embodies.”

saada välittömästi kokoontumaan saman pöydän ääreen. Puheen diplomaattiset kärjet olivat lisäksi niin epämääräisiä, että niillä ei ollut mitään välitöntä vaikutusta Englannin, Ranskan ja Saksan hallituksiin.²⁷⁷

Sotaa pidettiin edelleen vastenmielisenä vaihtoehtona, eikä kansallisen turvallisuuden nähty olleen niin pahasti uhattuna, että sotilaallinen puuttuminen olisi ollut tarpeellista. Wilson pyrki luomaan kannanotoillaan niin laajalle ulottuvat kehykset, että kaikki merkittävät mielipidevaikuttajat mahtuisivat niiden sisään. Liian tarkka yksityiskohtien avaaminen ei sopinut Wilsonille, koska se olisi heti nostanut vastustusta joissain ääriryhmissä. Retorisesti taitavasti suunnitellut kannanotot olivat riittävän patrioottisia, jotta niiden uskottaisiin toimivan ensisijaisesti Yhdysvaltojen etujen ajamiseksi. Wilson ei isänmaallisuudessaan kuitenkaan rajannut mitään etnistä ryhmää vetoomuksiensa ulkopuolelle, mistä syystä esimerkiksi amerikansaksalaisten etujärjestöt eivät reagoineet presidentin linjauksiin. Myös rauhanjärjestöt ilmaisivat hiljaisen tukensa presidentin politiikalle, joka pyrki rakentamaan maailmanlaajuisen rauhantilan ilman, että minkään valtion olisi tarvinnut nöyristellä toista sodan tilinpäätöstä tehtäessä.

8. TOIVEIKKUUDEN TILASTA VIATTOMUUDEN LOPPUUN

8.1. Rajoittamaton sukellusvenesota

Laajamittaisen sodan alkamisesta lähtien yksi Wilsonin hallituksen olennaisimmista konkreettisista tavoitteista oli ollut amerikkalaisten fyysisen turvallisuuden takaaminen. Sotilaallista valmistautumista oli perusteltu juuri amerikkalaisten oikeudella saada matkustaa maailman merillä huoletta. Saksan harjoittamat sukellusveneiskut olivat upottaneet kymmeniä aluksia Atlantilla ja Välimerellä. Lusitanian upotus oli vaatinut yli sadan amerikkalaisen hengen, mutta muuten Yhdysvaltojen kärsimät henkilövahingot olivat olleet melko pieniä. Vuoden 1917 alussa Saksa oli osoittanut aiempaa pyyteettömämpää halua rauhan saavuttamiseksi, eikä merkittäviä alusten upottamisia ollut tapahtunut. Tässä suhteessa hiljaisuus enteili kuitenkin tilanteen muuttumista huonompaan suuntaan.

²⁷⁷ Devlin, 607.

Kauppalaivojen aseistamisesta oli keskusteltu vuoden 1916 laivakriisien yhteydessä useaan otteeseen. Kun presidentiltä – ilmeisesti hieman yllättäen – kysyttiin, oliko laivojen aseistamiseen liittyen käyty mitään neuvotteluja, ei presidentti asian mutkikkuuteen vedoten halunnut sitä tarkemmin kommentoida.²⁷⁸ Ulkoministeri Lansing oli selvittänyt Wilsonille merenkulkuun liittyviä ongelmia. Tätä aihetta käsittelevään Wilsonille osoitettuun kirjeeseen Lansing liitti Saksan suurlähettilään hänelle toimittaman muistion. Muistion teksti oli karua luettavaa, ja siinä selvitettiin yksiselitteisesti kaikkien sota-alueella liikkuvien alusten joutuvan aseellisesti pysäytetyksi. Lansing ei ollut kovin toiveikas tulevaisuuden suhteen:

” – – muistiot osoittavat, että ennustus oli oikea ja että olemme kasvokkain vakavimman kriisin kanssa, mitä sodan alettua on ollut.”²⁷⁹

Pettymys ja tyrmistys olivat oikeita termejä kuvaamaan Wilsonin mielentilaa Saksan julistuksen lukemisen jälkeen. Hän toivoi edelleen, että julistus ei johtaisi sotaan, mikäli se suinkin olisi mahdollista. Mihinkään äkkinäisiin toimenpiteisiin ei Wilsonin lähipiiri päättäneen ryhtyä.²⁸⁰ Julkisuudessa Saksan ilmoitusta ryhtyä käymään rajoittamatonta sukellusvenesotaa pidettiin lähes avoimena sodanjulistuksena. Rauhan tavoittelemista kaiken sen jälkeen pidettiin lähinnä kansallisena nöyryytyksenä, ja oman suvereniteetin luovuttamisena. Tyrmistyksestä huolimatta aktiivisia sotatoimia eivät kannattaneet juuri muut kuin yksittäiset suurpääoman ohjailemat päätoimittajat, sekä ex-presidentti Rooseveltin tukijat. Rauhanjärjestöt toivoivat välillisiä toimenpiteitä kuten kauppasulkua sodan välttämiseksi ja tilanteen rauhoittamiseksi. Suuri enemmistö oli Linkin mukaan ääneti mutta varautuneita tiettyihin huomattaviin odotuksiin.²⁸¹ Suunniteltuaan lähipiirinsä kanssa erilaisia toimintastrategioita teki Wilson päätöksensä, jonka hän ilmoitti kongressille helmikuun 4. päivänä:

”Olenkin käsenyt ulkoministeriä ilmoittamaan Saksan suurlähettiläälle, että kaikki diplomaattiset suhteet Yhdysvaltojen Saksan keisarikunnan välillä on katkaistu – – .”

²⁷⁸ Huomioita lehdistötaloudesta 30.1.1917, PWW, Vol 41, 65–66.

²⁷⁹ Lansing Wilsonille 31.1.1917, *ibid*, 71-79. ” – – two memoranda, which shows the prognostications were right, and we are face to face with the gravest crisis presented since the war began.”

²⁸⁰ Ote Housen päiväkirjasta 1.2.1917, *ibid*, 87–89.

²⁸¹ Link 1965, 293.

Pehmentääkseen sinänsä hyvin jyrkkää ilmoitusta halusi Wilson puheensa lopussa tuoda esille rauhantahtoisuutensa Saksankin suhteen:

”Emme toivo mitään vihamielistä selkkausta Keisarillisen Saksan hallituksen kanssa. Olemme Saksan kansan vilpittömiä ystäviä ja haluamme hartaasti säilyttää rauhan Saksan kansaa edustavan hallituksen kanssa.”²⁸²

Julistuksen jälkeen Wilson jatkoi edelleen aktiivista toimintaa neuvotteluteitse saavutettavan rauhan puolesta. Tätä toivoi myös suuri osa kansasta. Vaikka mitään suurta liikekannalle panoa ei toteutettu, alkoi armeija hiljalleen valmistautua pahinta varten. Kasvava sodan uhka vaikutti kiihdyttävästi myös rauhanjärjestöjen toimintaan. Uusia Yhdysvaltojen sotaan liittymistä vastustavia komiteita perustettiin kiireisesti ja samalla vanhat järjestöt ponnahtivat uudelleen toimintaan.²⁸³

Presidentin julistus diplomaattisuhteiden katkaisemisesta Saksan kanssa otettiin lehdistössä vastaan kiitoksin. Wilsonin toiminnan katsottiin olevan kunniallista, ja mahdollistavan edelleen rauhan rakentamisen.²⁸⁴ Lehdistön tuesta huolimatta Wilson oli alkanut miettimään mahdollisia rajoitteita lehdistön ilmaisuvapauteen. Wilson keskusteli asiasta uskotun toimittajansa Walter Lippmannin kanssa. Lippmann suhtautui sotatilan edellyttämään sensuuriin hyvin skeptisesti:

”On paljon tärkeämpää kontrolloida valheita kuin tukahduttaa totuutta niin kuin Euroopassa on laajalti tehty. Sotatapauksessa terveen yleisen mielipiteen suojeleminen maassamme on kaikkein tärkeintä.”²⁸⁵

Wilson oli Lippmannin kanssa samaa mieltä mahdollisesta sensuurista ja kertoi Lippmannille pohtivansa asiaa.²⁸⁶ Lehdistön toiminta ei presidentin mielestä ollut vaaraksi hallinnolle eikä se levittänyt ulkomaille virheellistä tietoa maassa vallitsevasta yleisestä mielipiteestä. Vaikka sotaan lähtemistä haluttiin edelleen välttää, alkoivat mielialat

²⁸² Wilsonin puhe kongressille 3.2.1917, PWW, Vol 41, 108–112. ”I have, therefore, directed the Secretary of State to announce to His Excellency the German Ambassador that all the diplomatic relations between the United States and the German Empire are severed – –.” “We do not desire any hostile conflict with the Imperial German Government. We are the sincere friends of the German people and earnestly desire to remain at peace with the Government which speaks for them.”

²⁸³ Link 1954, 268–269.

²⁸⁴ Link 1965, 301–302.

²⁸⁵ Walter Lippmann Wilsonille 6.2.1917, PWW, Vol 41, 135. ”It will be more important to control untruth than it will be to suppress truth as is done so much in Europe. In case of war the protection of a healthy public opinion in this country will be of the first importance.”

²⁸⁶ Wilson Lippmannille 7.2.1917, *ibid.*

kääntyä suopeammiksi voimakeinojen käyttämiseksi, mikäli amerikkalaisten suojeleminen sitä vaatisi. Mahdollinen voimankäyttö ei saisi kuitenkaan tarkoittaa suoraan ympärysvaltojen rintamaan liittymistä. Sotilaiden lähettämistä sotimaan Eurooppaan ei pidetty mahdollisena juuri missään olosuhteissa. Wilsonille ei riittänyt, että valtaosa kansasta olisi suostuvainen aseelliseen puolustautumiseen. Kansan selkeän enemmistön piti innokkaasti tukea sotilaallisia toimia, ennen kuin presidentti ryhtyisi niitä toteuttamaan. Saksan keisarikunnan arvaamaton toiminta piti Wilsonin avustajineen jatkuvasti varpaillaan – kansan mielipiteen muuttuminen saattoi olla kiinni yhdestä riittävän häikäilemättömästä sotatoimesta Yhdysvaltoja vastaan.

8.2. Laivojen aseistaminen – uusi askel valmistautumisessa

Vuoden 1916 aikana, jolloin saksalaiset olivat upottaneet useita puolueettomia tai siviilikäytössä olleita aluksia Atlantilla, olivat innokkaimmat militaristiset järjestöt vaatineet amerikkalaisten aluksien aseistamista. Silloisissa olosuhteissa Wilson ei edes vakavasti harkinnut kyseistä suunnitelmaa. Kun Saksa julisti rajoittamattoman sukellusvenesodan, oli Wilsonin hallituksen pakko miettiä kuinka turvata amerikkalaisten turvallisuus merillä.

Ulkoministeri Lansing valmisteli Wilsonille huolellisen muistion kauppaa-alusten aseistamisesta²⁸⁷ ja tätä muistiota Wilson käytti pohjanaan, kun hän esitteli kongressille Yhdysvaltojen uuden aseman maailmanpoliittisessa tilanteessa:

”Koska on valitettavasti osoittautunut mahdottomaksi suojella puolueettomia oikeuksiamme diplomaattisin keinoin laittomia rikkomuksia vastaan – ei ole muuta taetta kuin aseistautunut puolueettomuus – –.”

Sodan julistamista Saksaa vastaan Wilson ei tuonut puheessaan edes välillisesti esille – tai ainakaan sen julistaminen ei olisi Yhdysvalloista kiinni:

”Mikään minun tai heidän valitsemansa menettelytapa ei tule johtamaan sotaan. Sota voi seurata vain muiden tahallisista toimista ja hyökkäyksistä.”²⁸⁸

²⁸⁷ Lansingin muistio 20.2.1917, PWW, Vol 41, 263–266.

²⁸⁸ Wilsonin puhe kongressille 26.2.1917, *ibid*, 283–287. ”Since it has unhappily proved impossible to safeguard our neutral rights by diplomatic means against the unwarranted infringements – there may be no recourse but to armed neutrality – –.” “No course of my choosing or of theirs will lead to war. War can come only by the wilful acts and aggressions of others.”

Samoihin aikoihin Wilsonin kongressipuheen kanssa, oli Atlantilla upotettu aseistettu valtamerialus. Tässä onnettomuudessa oli kuollut kaksi amerikkalaismatkustajaa. Lehdet uutisoivat turman näyttävästi säestäen sitä sitaateilla presidentin puheesta. Wilsonin lanseeraama aseistettu puolueettomuus sai laajaa hyväksyntää ympäri Yhdys valtoja.²⁸⁹

Rauhanjärjestöt olivat helmikuun aikana ryhtyneet organisoimaan laajoja mielenosoituksia saadakseen lisää uskottavuutta asialleen. Mielenosoituksia pidettiin ympäri maata suurissa kaupungeissa, kuten Chicagossa ja Philadelphiassa. Rauhanjärjestöt kuten AUAM (mainittu sivulla 56) ostivat myös iskulauseilleen koko sivun mainoksia suurista sanomalehdistä.²⁹⁰ AUAM:n jäsenet pääsivät tapaamaan Wilsonia helmikuun viimeisenä päivänä. Presidentille osoitetussa puheessa rauhanjärjestön edustajat vetosivat Wilsonin omaan kykyyn tehdä viisaita päätöksiä:

” – – kun olette kerran pystyneet vakiinnuttamaan asemanne johtajana ja kansojen välisen yhteistyön puolestapuhujana, pystytte tekemään suunnattomasti enemmän omaan viisauteenne luottaen loukkaamatta ja vääristelemättä kansan tahtoa.”²⁹¹

Presidentti ei ottanut tarkemmin kantaa rauhanjärjestöjen toimintaan. Jo aiemmin hän oli kuitenkin Thomas Knockin mukaan todennut saavansa syytteitä siitä, että ottaa mieluummin vaikutteita radikaaleilta pasifistijärjestöiltä kuin kapitalistisia ja sotilaallisia intressejä ajavilta oikeistolaisilta järjestöiltä.²⁹² Wilsonin neutraalia asennetta sodan- ja rauhanjärjestöjä kohtaan kuvastaa hänen vuoden 1917 helmikuun alussa antamansa haastattelu. Siinä Wilson toteaa, ettei hän presidenttinä voi neuvoa ketään samaistumaan mihinkään yksittäiseen järjestöön kuten LEP:en. LEP:n Wilson otti esimerkiksi siksi, koska se oli voimallisimmin yrittänyt saada Wilsonia antamaan järjestöä tukevan lausunnon. Wilson mielestä oli selvä ero siinä seisoiko järkähtämättä tietyn ehdottoman ohjelman takana, vai puhuiko joidenkin periaatteiden puolesta, niin kuin hän itse koki toimivansa.²⁹³

Aseistautunut neutraliteetti oli viimeinen askel, jonka virallisesti puolueeton maa saattoi ottaa liittymättä sotaan. Laivojen aseistaminen oli selkeä vastatoimi Saksan

²⁸⁹ Link 1965, 349–350.

²⁹⁰ Knock, 117–118.

²⁹¹ Max Eastmanin (AUAM:n edustaja) puhe Wilsonille 28.2.1917, PWW, Vol 41, 307. ” – – if you once established yourself in the position of leader and spokesman in a concerted action of a number of nations, you would be able to act much more extremely upon your own wisdom, without offending and seeming to misrepresent the will of the people.”

²⁹² Knock, 55.

²⁹³ Wilsonin haastattelu 1.2.1917, PWW, Vol 41, 91.

vihamielistä politiikkaa kohtaan eikä sen legitimitteettiä juurikaan kyseenalaistettu. Edelleen presidentti Wilson luotti ainakin virallisissa puheissaan siihen, että Saksa ymmärtäisi vähentää sotatoimiaan merillä. Amerikkalaisten vapausperiaatteiden suojeleminen jatkui vielä ilman proaktiivisia sotatoimia mutta montaa nöyryytystä ei amerikkalaisten itsetunto enää kestäisi.

8.3. Zimmermannin sähkeestä uusiin upotuksiin

Jo lähes kolme vuotta kestäneen sodan aikana ei Yhdysvaltojen oma maa-alue ollut missään vaiheessa joutunut uhatuksi. Saksalaiset sukellusveneet olivat jääneet itäiselle Atlantille, eikä Yhdysvaltojen itärannikolle tapahtuvaa invaasiota ollut kukaan ennustellut. Pienimuotoista maasotaa Yhdysvallat oli joutunut käymään Meksikon kanssa, mutta sen sodan oli katsottu olevan täysin irrallinen Euroopan sodasta.

Keisarillisen Saksan loppuvuonna 1916 valittu ulkoministeri Arthur Zimmermann oli miettinyt mahdollisia painostuskeinoja Yhdysvalloille, ja saanut loistavan idean. Saksa pyytäisi Meksikoa mukaan Yhdysvaltojen vastaiseen sotaan, ja siitä hyvityksenä Meksiko saisi takaisin Yhdysvalloille aikoinaan menettämänsä pohjoiset osansa.²⁹⁴ Lukuun ottamatta joitakin yksittäisten rajakahakoiden selvittämistä, ei Meksiko ollut aiheuttanut Wilsonin hallitukselle suurta päänvaivaa vuoden 1917. Puolustusministeri Newton Diehl Baker raportoi pääasiallisesti Wilsonille Meksikoon liittyvistä tapahtumista. Ainoat ongelmat eteläisen rajanaapurin kanssa liittyivät siihen, että amerikkalaisten rajajoukkojen oli välillä vaikea tietää olivatko vastapuolen meksikolaiset hallituksen joukkoja, vai hallitusta vastaan taistelevia sissejä. Niinpä amerikkalaiset eivät voineet virallisesti vetäytyäkään ennen kuin olivat voineet tietää toimivansa yhteistyössä tosiasiallisten hallituksen joukkojen kanssa.²⁹⁵

Kaksi Englannin laivaston teknikkoa onnistui nappaamaan Saksan ulkoministeri Zimmermannin toimesta 16.1.1917 lähetetyn sähkösanoman seuraavana, eli 17. päivänä. Tuchmanin mukaan sähkösanoman koodinpurku kesti jonkin aikaa, mutta kun se alkoi selvitä, kävi ilmi myös sanoman poliittinen painoarvo. Saksa oli julistamassa rajoittamattoman sukellusvenesodan ja tarjoamassa liittolaissopimusta Meksikolle ja Japanille. Meksikon kanssa tehtävään sopimukseen kuuluisi tarvittaessa yhteinen

²⁹⁴ Tuchman 1958, 109.

²⁹⁵ Puolustusministeri Newton Diehl Baker Wilsonille 16.2.1917, PWW, Vol 41, 236–237.

sodanjulistus Yhdysvalloille, sekä Yhdysvaltojen eteläisten osavaltioiden Texasin, New Meksikon ja Arizonan siirtyminen Meksikolle.²⁹⁶ Yhdysvaltain Lontoon suurlähettiläs Walter Hines Page toimitti sähkeen Wilsonille ja ulkoministeri Lansingille helmikuun loppupuolella.²⁹⁷ Wilson toimi tilanteessa hyvin harkitsevaisesti, eikä ryhtynyt kutsumaan hallitustaan koolle hätäistuntoon. Neuvonantajansa Housen kanssa Wilson sopi toimittavansa sähkeen tiedotusvälineille kuukauden viimeisenä päivänä, ja odottavansa millainen vaikutus sillä on kongressiin ja koko maahan.²⁹⁸ Linkin mielestä Wilsonilla oli kaksi syytä sähkeen nopeaan julkistamiseen. Hän halusi amerikkalaisten tietävän sodan tilanteeseen liittyvät faktat. Lisäksi hän uskoi, että kansan tietoisuus sähkeestä lisäisi myös kongressilta presidentille tulevaa tukea, joka olisi tarpeen aseistetun neutraliteetin aikana.²⁹⁹

Zimmermannin sähkeen vaikutus yhdysvaltalaisiin oli järjestyttävä. Devlinin mukaan uutinen pökerrytti kansaa yllätyksellisyydellään. Kaikki lähdeteokset myöntävät Zimmermannin sähkeen vaikuttaneen amerikkalaisiin kaikkein eniten yksittäisistä tapahtumista sodan aikana. Saksan röyhkeä tunkeutuminen Belgiaan – ja Lusitanian upotuskin – kalpenivat tämän jymy uutisen rinnalla. Viimeistään tämä aie vakuutti suurimmanosan amerikkalaisista Saksan keisarikunnan vihamielisestä suhtautumisesta Yhdysvaltoja kohtaan. Wilson oli ollut varma sähkeen oikeellisuudesta, ja vain harva lehti uskalsikaan kyseenalaistaa presidentin arvostelukykyä.³⁰⁰ Linkin mukaan Zimmermannin sähke tiivistä amerikkalaisten yleistä mielipidettä suhteessa presidenttiin. Wilsonin toimet saivat nyt lähes varauksettoman suosion kansan keskuudessa.³⁰¹

Wilson sai hyväksyttyä laivojen aseistamista koskevan lain edustajainhuoneessa selkein lukemin. Senaatissa odotti kuitenkin yllättävä vastarinta. Lähes kaikki senaattorit uskoivat, että aseistautunut neutraliteetti johtaisi suurella varmuudella sotaan, mikä ei eronnut juurikaan edustajainhuoneen mielipiteestä. Senaatista löytyi kuitenkin riittävä määrä pasifistisesti suuntautuneita senaattoreita, jotka saivat lakiesityksen pysähtymään.³⁰² Wilson oli tyrmistynyt ehdotuksensa kohtaamasta jarrutuksesta, ja julkisti happamansävyisen lausunnon, jossa hän teki selväksi kuinka kansallisesti tärkeästä lakiesityksestä on kyse ja kuinka vakavat seuraukset sen pöydälle

²⁹⁶ Tuchman 1958, 11–16.

²⁹⁷ Walter Hines Page Wilsonille, PWW, Vol 41, 280–281.

²⁹⁸ Wilson Houselle 26.2.1917, *ibid*, 288; House Wilsonille 27.2.1917, *ibid*, 296–297.

²⁹⁹ Link 1965, 353.

³⁰⁰ Devlin, 653–654; Link 1965, 354–357; Tuchman 1967, 169.

³⁰¹ Link 1965, 358.

³⁰² Devlin, 656.

jättämisellä saattaa olla. Presidentti toi myös hyvin selvästi esille halveksuntansa esityksen pysäyttäneitä senaattoreja kohtaan:

”Pieni ryhmä tahallisesti toimivia miehiä, jotka eivät edusta mitään muuta kuin omaa mielipidettään, on tehnyt Yhdysvaltojen hallinnosta avuttoman ja halveksittavan.”³⁰³

Wilsonin suuttumus oli hänen tyynelle luonteelleen harvinaisen rajua. Devlinin mielestä tämä osoittaa sen, että presidentti oli päättänyt toimia nopeasti ja ehkä jopa hieman röyhkeästi, koska tilanne ja vastapuolen (Saksan) toiminta edellytti sitä. Zimmermannin sähkeen nopealle julkistamiselle olisi ollut hyvä saada jatkoa nopeasti tehdystä lakiuudistuksesta, mutta se ei Wilsonin harmiksi toteutunut.³⁰⁴ Wilson sai odotetusti lehdistöltä edelleen tukea hankkeelleen ja samalla lain pysäyttäneet senaattorit joutuivat valtavan syyttelyn kohteeksi. Tässä syyttelyssä Saksan tukijaksi leimautuminen oli melko lievä moite. Linkin mielestä senaattoreja arvosteleva lausunto oli yksi Wilsonin epäonnistuneimmista koko hänen poliittisella urallaan. Se oli tehty nopeasti - ja liian tunteikkaassa tilassa. Tämän vuoksi lausuntoon oli jäänyt useita epäloogisuuksia, eikä siinä ollut huomioitu riittävästi kaikkia asiaan vaikuttaneita tekijöitä, kuten Wilsonin omaa vastuuta asian käsittelyssä.³⁰⁵

Virkaanastujaispuheessaan Wilson ei enää sortunut hänen tyylilleen sopimattomaan nokitteluun. Puheen sävy oli jälleen kerran hyvin isänmaallinen ja kansallistuntoa nostattava. Presidentti viittasi useaan otteeseen viimeisen vajaan neljän vuoden järkyttäviin tapahtumiin Euroopassa, ja edellytti kansansa hyväksyvän sen tosiseikan, ettei Yhdysvallat ollut enää eristäytyvä rajamaa vaan aktiivinen toimija maailmanpolitiikassa. Wilson listasi puheessaan useita periaatteita, joiden takana Yhdysvallat tulisi seisomaan niin sodassa kuin rauhassakin. Periaatteet käsittelivät pääasiassa kansojen oikeutta puolustaa itseään, liiallisen voimankäytön turmiollisuutta, ja oikeutta liikkua vapaasti eri puolilla maailmaa. Wilson halusi kansan tietävän, ettei hän puhunut pelkästään omasta puolestaan vaan käytti kansansa ääntä:

³⁰³ Wilsonin julkilausuma 4.3.1917, PWW, Vol 41, 320. ”A little group of willful men, representing no opinion but their own, have rendered the Great Government of the United States helpless and contemptible.”

³⁰⁴ Devlin, 657–658.

³⁰⁵ Link 1965, 363–365.

”Minun ei tarvitse perustella näitä periaatteita teille, hyvät maanmieheni: ne ovat teidän omianne, pienempiä ja suurempia osia omasta ajattelustanne ja omista motiiveistanne asioissa.”³⁰⁶

Wilsonin uusi virkakausi oli kestänyt vain muutaman päivän, kun hän päätti toimia itsenäisesti laivojen aseistamisessa. Hän toimitti julkisuuteen lausunnon, jossa totesi pystyvänsä valtaoikeuksiensa puitteissa antamaan itse käskyn laivojen aseistamiseksi.³⁰⁷ Presidentti oli varma, että yleisen mielipiteen tuki, etenkin Zimmermannin sähkeen saaman huomion jälkeen, olisi hänen takanaan. Voi kuitenkin olla, ettei Wilson ollut miettinyt kaikkia mahdollisia riskitekijöitä, joita laivojen aseistamiseen liittyi. Jos amerikkalaisalukset avaisivat tulen saksalaisia sukellusveneitä vastaan, julistaisi Saksa melkoisella varmuudella sodan Yhdysvalloille. Linkin mukaan Saksan uhka oli muodostunut Wilsonin mielessä niin suureksi riskitekijäksi, että hän oli valmis toimimaan aloitteellisesti, ja jopa uhkarohkeasti, aseistamiseen liittyen.³⁰⁸

Pian virkaanastujaisensa jälkeen Wilson sairastui, ja pysytteli syrjässä julkisuudesta kymmenen päivää. Toipuessaan vilustumissairaudestaan Wilson tapasi vain muutamia henkilöitä, ja peruutti sille ajalle sovitun tapaamisen kabinetinsa kanssa. Weinsteinin mukaan Wilson oli todennäköisesti sairas jo antaessaan harkitsemattoman lausunnon senaatissa kohtaamastaan vastarinnasta³⁰⁹, mikä selittänee osittain lausunnon harkitsematonta sanankäyttöä. Sairaana ollessaan Wilson sai kirjeen luottotoimittajaltaan Walter Lippmannilta. Kirjeessään Lippmann toivoi, että presidentti ottaisi tehtäväkseen valistaa kansaa Saksaan suhtautumisessa. Lippmann mielestä piti osoittaa, että Yhdysvaltojen intressit eivät kohdistuneet lain kirjaimeen, tai kaupallisiin hyötynäkökohtiin, vaan oikeutettuun ja kestäväan rauhaan. Lippmann arvosteli vielä pasifisteja kyvyttömyydestä nähdä rauhanpyrkimysten ja sotaisien toimenpiteiden välistä yhteyttä.³¹⁰ Linkin mielestä Wilson ei vastannut Lippmannille, koska piti tämän ehdotuksia tarkoitushakuisina, ja sotivien maiden kanssa sitoutumista edistävinä. Sotainnokkaus ei ollut kansan keskuudessa ainakaan kasvamaan päin. Se ilmeni lähes olemattomasta halukkuudesta kommentoida amerikkalaisen aluksen Algonquinin maaliskuun 12. päivänä tapahtunutta upottamista, jossa säästyttiin ihmishenkien

³⁰⁶ Wilsonin toinen virkaanastujaispuhe 5.3.1917, PWW, Vol 41, 333–335. ”I need not argue these principles to you, my fellow countrymen: they are your own, part and parcel of your own thinking and your own motive in these affairs.”

³⁰⁷ Wilsonin lausunto 9.3.1917, *ibid*, 367.

³⁰⁸ Link 1965, 376.

³⁰⁹ Weinstein, 313.

³¹⁰ Lippmann Wilsonille 11.3.1917, PWW, Vol 41, 388–389.

menetyksiltä.³¹¹ Seuraavat Yhdysvaltoja vastaan kohdistuneet iskut tapahtuivat jo muutaman päivän kuluttua ja näissä kolmen aluksen Vigilancian, City of Memphisin ja Illinoisin upotuksissa kuoli yhteensä lähes kaksikymmentä amerikkalaista. Wilson sai tiedon näistä upotuksista ulkoministeri Lansingilta, joka ei nähnyt enää mitään syytä olla julistamatta sotaa Saksalle. Hän ei myöskään uskonut yleisellä mielipiteellä olevan tässä tilanteessa enää sotaa ehkäisevää vaikutusta:

” – – amerikkalaiset, joiden uskon varmasti tajuavan, että sota tulee, ovat käymässä hankaliksi ja katkeran kriittisiksi kaikkea sitä kohtaan, jonka he uskovat olevan vain yritys väistellä väistämätöntä. Jos olisi mahdollisuus pysyä poissa sodasta, yleisen mielipiteen asenteella ei olisi minuun mitään vaikutusta. Pikemminkin se vakuuttaisi minut siitä, että meistä kaikesta huolimatta tulee osallisia.”³¹²

Wilson kutsui kabinettinsa koolle lähes välittömästi viimeisten sukellusvenesodan vaiheiden jälkeen. Tässä kokouksessa Wilson kuunteli tarkkaan kaikkia läheisiä avustajiaan, mutta varoi itse tekemästä linjausta suuntaan tai toiseen. Kabinetin jäsenet olivat kaikki enemmän tai vähemmän avoimesti sodan julistamisen kannalla. Siitä huolimatta Lansing oli skeptinen presidentin päättäväisyyden suhteen:

”Tietäen presidentin henkisen asenteen siihen, että hän tekisi mitä tahansa, jos yleinen mielipide olisi sen mukainen – – ”³¹³

Kokouksen päätteeksi Wilson pyysi varamaan valmiiksi kongressin koolle, jos hän päättäisi toimia niin. Lansing aavisteli, ettei presidentti kaikkien avustajiensa suosituksesta huolimatta välttämättä toimisi näiden ohjeiden mukaan.³¹⁴ Tuchman on tosin sitä mieltä, että neuvonantaja Housen osin virheellinen tai ainakin puutteellinen tiedottaminen Wilsonille oli osasy sotaan päättämiseen. Ohjeistuksessaan House oli tietoisesti, oman sotahalukkuutensa vuoksi, jättänyt kertomatta Wilsonille kaikkia ympärysvaltojen kanssa käytyihin neuvotteluihin liittyneitä yksityiskohtia.³¹⁵ Tästä

³¹¹ Link 1965, 391.

³¹² Lansing Wilsonille 19.3.1917, PWW, Vol 41, 426-427. ” – – the American people, feeling, I am sure, that war is bound to come, are becoming restive and bitterly critical of what they believe to be an attempt to avoid the unavoidable. If there is a possibility of keeping out of war, this attitude of public mind would affect me not at all, but convinced as I am that we will in spite of all we may do become participants.”

³¹³ Lansingin muistio kabinetin kokouksesta 20.3.1917, PWW, Vol 41, 443. ”Knowing the President’s mental attitude as to the idea of being forced to do anything by popular opinion – – “

³¹⁴ Ibid, 436-444.

³¹⁵ Tuchman 1967b, 155.

eteenpäin Wilsonilla oli kaksi viikkoa aikaa tehdä - tällä kertaa lopullinen - päätöksensä Yhdysvaltojen osallistumisesta sotaan. Kabinetti oli ollut yksimielinen, mutta presidentti tulisi tekemään päätöksensä vasta kuunneltuaan kansaa ja keskusteltuaan sen jälkeen itsensä kanssa.

8.4. Väistämätön tapahtuu

Kolmen amerikkalaislaivan upottaminen 18.-20.3.1917 sai jatkoa pari päivää myöhemmin, kun tankkeri Healdton joutui saksalaisten torpedon kohteeksi. Turmassa kuoli yli kaksikymmentä amerikkalaista. Sekä sanoma-, että aikakauslehdet uutisoivat viime päivien upotukset näyttävästi, ja useat niistä lietsoivat avoimesti sodan puolesta. Republikaanijohtajat, Theodore Roosevelt etupäässä, julistivat sodan käytännössä jo alkaneen. Mielenosoituksia järjestettiin nyt sekä sodan puolesta että sitä vastaan.³¹⁶ Lehdistösihteeri Tumulty raportoi Wilsonille sanomalehtien pääkirjoitusten viestiä. Tumultyn mielestä näytti vallitsevan konsensus siitä, että sota loppuisi nopeammin, mikäli Yhdysvallat osallistuisi siihen päättäväisesti. Melko yhtä mieltä tunnuttiin olevan myös siitä, että Yhdysvaltojen pitäisi pysyä suvereenina toimijana sodan kuluessa, pystyä tekemään omat ratkaisunsa, eikä luottaa liiaksi ympärysvaltiojen tahtoon.³¹⁷ Tumulty ei kuitenkaan maininnut oliko pääkirjoitusten enemmistö ehdottoman sotaan liittymisen kannalla. Tumulty ei myöskään ottanut henkilökohtaisesti kantaa sodan välttämättömyyteen.

Viimeisimmän kabinetinsa kokouksen jälkeen Wilson teki selkeän suunnitelman kongressin kokousta edeltäviksi päiviksi. Näihin päiviin sisältyi joitakin tapaamisia kabinetin jäsenten kanssa, sekä toimeksiantoja kenraaleille armeijan ja kansalliskaartin toimintavalmiuksien kohottamiseksi.³¹⁸ Näytti siis melko selvältä, että presidentti oli tehnyt päätöksensä. Rauhanjärjestöt näyttivät tarttuvan viimeisiin oljenkorsiin. Ehkä vahvin rauhanjärjestö AUAM osti koko sivun mainoksen *New York Times*ista 29.3.1917. Mainoksessa järjestö vaati aseistetun neutraliteetin jatkamista, sekä lisää yrityksiä sodan välttämiseksi. Amerikansaksalaisten johtajat - ja heitä tukevat sanomalehdet - vaikenivat tyystin. Linkin mukaan eri puolilta maata tuli ristiriitaisiakin

³¹⁶ Link 1965, 415–417.

³¹⁷ Tumulty Wilsonille 24.3.1917, PWW, Vol 41, 462–464.

³¹⁸ Link 1965, 409.

viestejä kansan sotainnokkuudesta. Tuntui siltä, että syrjäseuduilla ihmiset eivät kunnolla tienneet minkä vuoksi sotaan oltiin lähdössä. Yleisesti ottaen voidaan Linkin mukaan sanoa, että organisoitu rauhantoiminta, ja merkit rauhantahtoisuudesta, olivat lähes yhtä vahvoja kuin sota-aktiiviteetti ja sotahalukkuus.³¹⁹

Kongressi kokoontui kuulemaan presidentti Wilsonin puhetta. Puhe oli pitkä, ja sen alussa Wilson kävi koostetusti läpi viime aikojen tapahtumia – lähinnä siis keisarillisen Saksan toimintaa, ja erityisesti rajoittamattoman sukellusvenesodan seurauksia. Melko pian Wilson sanoi sen mitä moni oli odottanutkin:

” – – kehotan, että kongressi julistaa keisarillisen Saksan viimeaikaisen toiminnan olevan käytännössä ei sen vähempää kuin sodan Yhdysvaltain hallintoa ja kansaa vastaan; että se muodollisesti hyväksyy sotaikäyvän maan tilan – – ”³²⁰

Ferrellin mukaan kongressi ja yleisö osoittivat presidentille suosiota useaan otteeseen. Päätöslauselma sotatilan julistamisesta hyväksyttiin senaatissa kaksi päivää myöhemmin äänin 88-6, ja kaksi päivää senaatin päätöksen jälkeen edustajainhuone asettui myönteiselle kannalle äänin 373-50.³²¹ On ilmeisen selvää, että viimeisten päivien painostuksella ei ollut enää vaikutusta Wilsonin päätöksentekoon. Weinsteinin mukaan Wilson teki päätöksensä sodan julistamisesta sairaslomallaan maaliskuussa. Kolmen amerikkalaisaluksen upottaminen loman viimeisinä päivinä sinetöi päätöksen.³²² Tuchmanin mielestä tällöin murtui Yhdysvalloissa vallinnut illuusio isolaation mahdollisuudesta. Samalla myös päättyi eräänlainen viattomuuden aikakausi.³²³ Näin Yhdysvallat oli päätenyt mukaan sotaan, joka oli jo lähes neljä vuotta vaikuttanut rajusti suureen osaan Eurooppaa. Mutta paljon sai amerikkalaistenkin verta virrata ennen kuin sota saatiin lopullisesti päätettyä Versaillesin rauhankonferenssissa alkuvuonna 1919.

Wilsonin konkreettisista syistä viedä Yhdysvallat sotaan on olemassa kaksi toisistaan poikkeavaa tulkintaa. Arthur Linkin mielestä tärkein välitön syy oli Saksan musertava ja räikeä hyökkäys amerikkalaisia ihmisiä ja omaisuutta kohtaan. Kaksi vuoden 1917 alkupuolen tapahtumaa, rajoittamaton sukellusvenesota ja Zimmermannin sähke,

³¹⁹ Link 1965, 419.

³²⁰ Wilsonin ilmoitus sodasta kongressille 2.4.1917, PWW, Vol 41, 521. ” – – I advise that the Congress declare the recent course of the Imperial German Government to be in fact nothing less than war against the government and the people of the United States; that it formally accept the status of belligerent – – ”

³²¹ Ferrell, 2–3.

³²² Weinstein, 313–314.

³²³ Tuchman 1967a, 171.

konkretisoivat Saksan aiheuttaman uhan. Wilson ei kyennyt enää marraskuussa luottamaan Saksan johtajiin. Wilson uskoi, että Yhdysvallat pystyisi antamaan sodassa alakynteen jääneille ympärysvalluille sen verran apua, että sota kääntyisi oikeaan suuntaan ja päättyisi pian. Wilsonilla oli tavoitteena myös saattaa loppuun lähes sodan alkuvaiheesta saakka hiomansa suunnitelma järkevästä rauhansopimuksesta ja uudesta maailmanjärjestyksestä, jonka olennainen osa olisi Kansainliitto.³²⁴ John Milton Cooperin mukaan tulkintoja Wilsonin halukkuudesta tehdä maailma turvalliseksi demokratialle - ja sotimisesta vain jotta sota saataisiin päättymään - kuuluu kritisoida. Cooper ottaa selvästi Wilsonin persoonaan keskittyvämmän tarkastelunäkökulman miettiessään syitä siihen, miksi Wilson vei Yhdysvallat sotaan. Cooperin mielestä sodan julistaminen oli Wilsonille äärimmäisen vastenmielistä, koska hän tunsikin olevansa henkilökohtaisesti vastuussa kaikista päätöksensä aiheuttamista kuolonuhreista. Wilsonin harras kristillisuus näkyi erityisesti kongressille annetussa ilmoituksessa sodasta. Sen henki oli Cooperin mielestä se, että olisi pienempi synti osallistua sotaan, kuin jäädä ulkopuoliseksi seuraajaksi. Myös sotailmoituksen dramaattinen loppulause ”Siinä hän [Yhdysvallat] seisoo eikä muuta voi, Jumala häntä auttakoon.”³²⁵ viittaa Wilsonin ristiriitaiseen oloon hänen joutuessa kantamaan suurimman henkilökohtaisen vastuun kansansa viemisestä sotaan. Loppulause on muunnelma Martti Lutherin kuuluisista sanoista ”Tässä seison enkä muuta voi, Jumala minua auttakoon.”.³²⁶

Linkin ja Cooperin tulkinnat eivät ole kaikilta osin toisiaan pois sulkevia. On uskottavaa, että niinkin harras presbyteeri kuin Woodrow Wilson oli, on hän pohtinut sotaan menon tarkoitusta kristillisiin arvoihin pohjautuen. Tieto miljoonista kuolonuhreista länsirintamalla ei kannustanut häntä lähettämään innokkaasti oman maan kansalaisia samaan surmanloukkoon. Wilsonin kristilliset arvot lienevät toimineet pohjana hänen reaalipoliittisille syilleen, jotka Arthur Link omassa tulkinnassaan hyvin kiteyttää. Wilson koki sodan tietyllä tapaa hyvän ja pahan välisenä taisteluna. Tässä taistelussa pahan päästessä niskan päälle joutui hyvä paimen – joka jo nuorena uskoi olevansa Jumalan valittu – uhrautumaan periaatteidensa puolesta ja rikkomaan pyhää sanaa vastaan.

³²⁴ Link 1979, 69–71.

³²⁵ Cooper, 322. ”God helping her, she can do no other.”

³²⁶ Ibid. ”God helping me, I can do no other.”

9. TIETOISIA VALINTOJA VAI AJOPUUNA AJELEHTIMISTA?

Avoimuus, ja yleisen mielipiteen kanssa kommunikointi, kuuluivat Woodrow Wilsonin tärkeimpiin henkilökohtaisiin tavoitteisiin hänen ensimmäisen presidenttikautensa alussa. Wilson toivoi, että hänen ja kansalaisten välit voisivat olla mahdollisimman avoimet ja vuorovaikutteiset. Nämä ylevät tavoitteet olisivat olleet kenties mahdollisia saavuttaa normaaliolosuhteissa, mutta stabiilia isolaation aikaa ei Wilsonin virkakautteen paljon mahtunut. Sodan syttyminen Euroopassa pakotti Wilsonin jatkuvasti miettimään suhdettaan korkeisiin henkilökohtaisiin tavoitteisiinsa.

Vuoden 1914 jälkipuolisko oli Wilsonille totuttautumisen aikaa. Tänä aikana hän muodosti perustavanlaatuiset käsityksensä sotaa käyvistä maista, niiden suhteista Yhdysvaltoihin, sekä oman käsityksensä Yhdysvaltojen roolista tässä sodassa. Englanti ja Saksa olivat koko ajan Yhdysvaltojen tärkeimmät neuvottelukumppanit. Englannin kohdalla tämä luonnollisesti selittyi jo pitkällä yhteisellä historialla, sekä tiiviillä ulko- ja kauppapoliittisella kanssakäynnillä. Saksa puolestaan oli noussut Manner-Euroopan johtavaksi maaksi, jolla oli koko ajan kasvava kauppa- ja ulkopoliittinen rooli. Saksasta oli myös tullut runsaasti siirtolaisia Yhdysvaltoihin, millä oli oma vaikutuksensa maiden välisiin suhteisiin muun muassa näkyvän propagandan muodossa. Angloamerikkalaiset suhteet olivat luonnollisesti lämpimämmät kuin kahden nousevan suurvallan, Yhdysvaltojen ja Saksan suhteet. Wilson koki vastenmielisyyttä – ja ehkä jopa pelkoakin – militaristista Saksaa kohtaan. Hän pyrki kuitenkin säilyttämään mahdollisimman neutraalit välit molempiin sodan pääosapuoliin. Wilson uskoi, että Yhdysvaltojen kannalta olisi parasta pysytellä irti sodasta, ja tämän mielipiteen lähes koko kansa jakoi hänen kanssaan. Tiedot saksalaisten sotilaiden julmuudesta tekivät tehtävänsä amerikkalaisten keskuudessa – ja saivat kansan suuren enemmistön tukemaan hiljaa ympärysvalltoja. Presidentin ei kuitenkaan toivottu toimivan liian aktiivisesti, vaan lähinnä esittävän paheksuntansa Saksaa kohtaan.

Wilsonin kiinnostus kertoa sodan kulusta ja sen vaikutuksesta Yhdysvaltoihin oli sodan alkuvaiheessa melko olematonta. Tiedotusvälineet eivät siihen aikaan pystyneet kovinkaan analyttiseen uutisointiin, ja niinpä sotatapahtumien tulkinta jäi usein kansalaisten omalle vastuulle. Jos Wilson olisi sodan alkuvaiheessa paneutunut syvällisemmin sodan taustoihin, ja mahdollisiin vaikutuksiin, olisi hän pystynyt myöhemmässä vaiheessa käymään hedelmällisempää keskustelua yleisen mielipiteen kanssa, ja hyödyntämään sitä tehokkaammin omassa päätöksenteossaan. Juuri kukaan ei

kuitenkaan uskonut sodan kestävän kauan, ja siksi siihen suhtauduttiin aluksi välinpitämättömästi. Ensimmäinen konkreettinen rajoite Saksan taholta, sukellusvenesaarto, ei sekään saanut aluksi minkäänlaista reaktiota aikaan Yhdysvalloissa. Vasta laivojen upottamiset – ja niistä Lusitanian upottaminen – saivat suuren yleisön ensimmäistä kertaa hahmottamaan sodasta aiheutuvia seurauksia.

Wilsonin viileän neutraali suhtautuminen Lusitanian upotukseen oli harkittua, ja tehty tietoisena kansan enemmistön mielipiteestä. Lusitania -kriisi kuitenkin jakoi ensimmäistä kertaa kansaa laajemmin. Siinä tilanteessa löytyi jo niitä, jotka olisivat halunneet Yhdysvaltojen lähtevän aktiivisemmän sotapolitiikan tielle. Wilson ei kuitenkaan kuunnellut vakavissaan näitä oikeistohenkisiä mielipiteitä, kuten hän ei tehnyt myöhemmissäkään sodan vaiheissa. Wilson tunsikin koko ajan suurempaa sympatiaa rauhanjärjestöjä kohtaan, ja tutki tarkkaan näiden ohjelmia miettiessään omia strategioitaan kestävän rauhan takaamiseksi maailmaan. Lusitania -kriisin loppuvaiheessa Wilsonin oma lähipiiri alkoi suhtautua epäluuloisesti yleisen mielipiteen kuuntelemisen järkevyyteen. Sekä ulkoministeri Lansingin, neuvonantaja Housenin että lehdistösihteeri Tumultyn mielestä yleistä mielipidettä ei pystytty kartoittamaan niin kattavasti - eikä sen objektiivisuus ollut niin taattu - että siihen kannattaisi luottaa liiaksi merkittäviä päätöksiä tehtäessä. Kansan viestistä kuului kuitenkin luottamus presidenttiä kohtaan, ja etenkin luottamus siihen, että presidentti tietäisi mikä oli Yhdysvaltojen kansalle parasta. Tällainen luottamus aiheutti Wilsonille ainakin lievää painetta ja paniikkia, kun hän tajusi olevansa melko valmistautumaton kohtaamaan ennakoimattomia sotatoimia, jollaiseksi Saksan sukellusvenesota oli luokiteltavissa.

Wilsonin suhtautuminen lehdistötilaisuuksiin muuttui melko radikaalisti sukellusvenesaarron alettua. Aiemmin mielellään toimittajien kanssa keskustelevalta presidentistä tuli äkkipikainen tiuskija, joka saneli tiukat reunaehdot kysymyksille ja jätti usein vastaamatta kokonaan. Aiemmin presidentti oli ollut hyvin varautunut tiedotusvälineiden tenttaukseen ja pystyi vastaamaan avoimesti kaikkiin hallintoonsa liittyviin kysymyksiin. Uusi kansainvälispoliittinen tilanne oli selvästi presidentille vieras. Vaikka Wilson varmasti tunsikin kohtuullisesti kaikkien sotivien maiden poliittiset tilanteet, eivät hänen kykynsä riittäneet tekemään kattavia kokonaisarvioita, tai edes kevyempiä ennusteita, maailman tilanteesta. Vanha tiedemies Wilson ei toisaalta halunnutkaan tehdä arvioita, jotka eivät ehkä olisi toteutuneet, vaan hän toivoi kaiken olevan ennustettavissa tai pääteltävissä jo etukäteen. Poliitiikan toimittajien ammattitaito kehittyi jatkuvasti ja niinpä he kykenivät asettamaan presidentinkin vaativampien tehtävien eteen. On

mahdollista, että osalla toimittajista on ollut sellaista tietoa, jota presidentillä ei ollut. Tämä tieto on voinut olla peräisin ulkomaisista lähteistä, joita Wilsonin nykypäivän tilanteeseen verrattuna vaatimaton esikunta ei pystynyt kattavasti seuraamaan. Myös Wilsonin hallinnosta pääsi aika ajoin julkisuuteen asioita, jotka olivat vielä valmisteluvaiheessa, ja joiden kaikista detaljeista ei presidenttikään ollut selvillä. Suuria ongelmia aiheutti myös neuvonantaja Housen rooli. Housella oli pääneuvottelijana aina viimeisin tieto Euroopan maiden kanssa käydyistä neuvotteluista – ja myös sisäpiirin tietoa kunkin maan omista suunnitelmista sodan jatkumiseen liittyen. Wilsonin luottamus oman arvonsa hyvin tarkkaan tiedostavaan Houseen oli presidentin oman toiminnan kannalta liiankin suurta. Wilson joutui tekemään tilannearvioita puutteellisin tiedoin, eikä voinut aina olla varma oliko House kertonut kaiken, vai jättänyt jotain sanomatta omien motiiviansa vuoksi.

Ensimmäiset saksalaisten tekemät laivojen upotukset nostivat kansan keskuudesta vaatimuksia Wilsonin hallinnolle. Vaadittiin, että sen pitäisi pystyä turvaamaan paremmin amerikkalaisten turvallisuus kaikkialla maailmassa ja pakottaa Saksa tottelemaan amerikkalaisten toiveita. Sodan julistamista Saksaa vastaan ei kuitenkaan toivottu, sillä neutraliteetista alkoi vähitellen muodostua amerikkalaisille niin pyhä asia, ettei sitä haluttu rikkoa ainakaan liian kevyin perustein. Wilson toteutti näiltä osin kansansa toiveita niin hyvin kuin hänen hallituksensa valta sen mahdollisti. Kovin paljon ei kuitenkaan neutraliteetin hengessä ollut tehtävissä. Saksa käytti Wilsonin ja amerikkalaisten heikkoutta (amerikkalaisten mielestä ylpeyttä) hyväkseen ja rikkoi säännönmukaisesti lupauksensa sukellusveneiden toiminnan rajoittamisesta.

Wilsonin ratkaisu kansansa toiveeseen kansallisen turvallisuuden edistämiseksi, ja erityisesti ulkoisten uhkien torjumiseksi, oli sotaan valmistautumisen aloittaminen. Mistään massiivisesta sotilaallisesta operaatiosta ei valmistautumissuunnitelmassa ollut kyse, vaan yksinkertaisesti Yhdysvaltojen puolustusvalmiuden nostamisesta edes osin maan massiivista kokoa vastaavalle tasolle. Tästä huolimatta etenkin progressiivisen liikkeen aktivistit nousivat vahvaan vastarintaan. Maantieteellisestikin oli huomattavissa jakautumista isolationismin ja internationalismin kannattajiin. Tässä vaiheessa Wilsonin lähipiiri koki kansan rivien rakoilun olevan jo uhaksi kansalliselle yhtenäisyydelle, jopa kansalliselle turvallisuudelle. Tämä oli kuitenkin melko ylimitoitettu uhkakuva, joka perustui pikemminkin Wilsonin avustajien henkilökohtaisiin näkemyksiin, kuin realistisiin arvioihin. Valmistautumissuunnitelmaansa Wilson esitteli puhekiertueellaan laajemmalle yleisölle, mutta kiertueen vaikutus oli ilmeisesti hyvin marginaalinen. Asenteet

molemmilla ääri-laidoilla, eli sekä sodan vastustajien, että pasifistien keskuudessa, olivat jo niin vakiintuneita, etteivät presidentin puheet pystyneet niitä kääntämään. Sen sijaan joko sodan vastaiseksi, tai sotamyönteiseksi tulkitut puheet saivat aina vastapuolen jyrkentämään omia näkemyksiään. Wilsonin olisi hyvissä ajoin pitänyt keskittää sanomansa suurelle hiljaiselle enemmistölle, joka ei osannut – tai uskaltanut – ottaa kantaa sotakysymykseen. Valtaosa tästä suuresta massasta oli valmis kulkemaan presidentin johdattamaa tietä, ja tällaista selkeää ja turvallista johdatusta kaivattiinkin. Ongelmat – jos kantaa ottamattomuutta siksi voidaan kutsua – syntyivätkin siis sekä tiedon puutteesta, että Wilsonin hallinnon ilmeisen tiedostamattomasti harjoittamasta itesesensuurista.

Wilsonin julkisella vihamiehellä ex-presidentti Theodore Rooseveltilla oli ehkä vankin kokemus Yhdysvalloissa ulkopoliittikan hoitamisesta. Tutkimusajankohtani kaltaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa tätä kokemusta olisi ehdottomasti kannattanut hyödyntää. Poliittisista syistä Rooseveltia ei voitu päästää liian lähelle päätöksenteon ydintä, mikä koituikin sitten sekä Rooseveltin itsensä, että Wilsonin hallinnon vahingoksi. Roosevelt itse turhautui, ja tuhosi loputkin vaikutusmahdollisuutensa rajuilla hyökkäyksillä Wilsonia vastaan. Wilsonin hallitus puolestaan joutui tuskailemaan tilanteissa, joissa Rooseveltin ulkopoliittinen kokemus olisi ollut tarpeen. Yhdysvaltojen presidenttikeskkeinen järjestelmä ei ole kovinkaan soveltuva poikkeustilanteisiin silloin, kun presidentin lähipiirissä ei ole riittävästi tietoa poikkeustilanteiden hallitsemisesta. Myöhemmät presidentit Yhdysvalloissa ovat vaihtelevalla menestyksellä muistaneet osaavan lähipiirin merkityksen. Tällä hetkellä George W. Bushin hallitessa ulko- ja turvallisuuspoliittisesti kokeneen avustajakaartin merkitystä ei voi kyllin korostaa.

Presidentinvaalien alla Wilsonin ote terävöityi ja hänen puheistaan alkoi nousta esille uusia varteenotettavia ideoita. Kansainliitto-idea ei tosin voida pitää kokonaan Wilsonin omana keksintönä, vaan siinä näkyy rauhanjärjestöjen ohjelmajulistusten piirteitä. Wilson kyllä muokkasi pasifistien raakilemaisia ideoita valmiimpaan suuntaan. Sekä Wilsonin oma, että demokraattisen puolueen näkemys vaalien alla oli, että rauhaa puolustamalla heillä oli parhaat mahdollisuudet saavuttaa vaalivoitto. Tässä kohdin Wilsonin voi katsoa onnistuneen hyödyntämään kansan suureen hiljaiseen massaan vetoamista. Huikeaksi rauhankampanjaksi edennyt vaalinalusaika syvensi sodan kannattajien – jotka pääsääntöisesti olivat republikaaneja – ja vastustajien välistä kuilua. Wilson katsoi onnistuneensa kampanjassaan päästessään toiselle kaudelle. Äänimäärässä mitattuna voitto oli kuitenkin niin niukka, että Wilsonin olisi kannattanut jatkossa pyrkiä huomioimaan myös vastapuolen näkemykset tarkemmin.

Tuntuu siltä, että vaalivoiton aikaansaama hyvänolontunne hämärsi Woodrow Wilsonin harkintakykyä ulkopoliittisissa ongelmatilanteissa. Wilson uskoi ilmeisesti, että hänellä – ja vain hänellä – oli kykyä ja mahdollisuuksia viedä rauhanneuvotteluja sotivien osapuolten välillä eteenpäin. Rauhan tekemisestä muodostuikin Wilsonille hänen jo nuoruudessaan haaveilema missio, johon hän uskoi tullessa valituksi korkeampien voimien johdattamana. Wilson kielsi ajatelleensa sotaa minkään osapuolen kanssa toista enemmän. Tässä asiassa Wilson on valehdellut sekä itselleen, että kansalleen, sillä aiemmin hän oli ilmoittanut useita kertoja menettäneensä uskonsa saksalaisten luotettavaan toimintaan. Rauhanenkelinä toimiminen oli kuitenkin niin tärkeää, ettei siinä kokonaistilannetta arvioiden melko merkittävä itsetetos paljon merkinnyt. Wilsonin lähipiiri tunnisti varmasti presidentin todellisen toiminnan motiivit, ja pyrki selittämään asioiden oikean laidan käymisissä neuvotteluissa. Mitenkään muuten en usko olevan selitettävissä esimerkiksi Englannin tyyntä suhtautumista Wilsonin toimintaan. *Peace without victory* –puhe vuoden 1917 tammikuussa nosti Wilsonin kansansuosion huippuunsa. Puheessa kiteytyivät Wilsonin ajattelun perusteet ja suunnittelemat toimenpiteet sekä Yhdysvaltojen, että koko maailman lähitulevaisuuden turvaamiseksi.

Saksan helmikuussa 1916 aloittama rajoittamaton sukellusvenesaarto ja ulkoministeri Zimmermannin ekspansiohakuinen Yhdysvalloille brittien kautta kulkeutunut sähke murskasivat viimeistään Wilsonin kuvitelmat kestävän rauhan rakentamisesta Saksan kanssa. Edes aseistetun neutraliteetin käyttöönotto ei riittänyt enää vakuuttamaan Wilsonia oman maan, ja koko maailman turvallisuuden takaamisesta. Vaikka amerikkalaistenkin mielipiteet kääntyivät huomattavan paljon sotamyönteisemmiksi, eivät Link, Cooper tai Devlin usko, että enemmistö kansasta olisi edelleenkään halunnut sodanjulistusta. Ja tämän tiesi myös Wilson itse.³²⁷ Sodan kannattajat olivat maaliskuussa näkyvämmiin esillä kuin pasifistit, mutta suuri osa kansaa ei edelleenkään ilmaissut avoimesti mielipidettään. Näin presidentti, joka nuoruutensa päivistä saakka oli uskonut yleisen mielipiteen voimaan ja oikeellisuuteen, vei maansa sotaan ilman enemmistön tahtoa.

Mitkä seikat saivat sitten Wilsonin viemään Yhdysvallat sotaan? Tutkimukseni on osoittanut, että kansallisen itsetunnon loukkaamattomuus oli Wilsonille tärkeä arvo. Siihen liittyi läheisesti myös amerikkalaisten turvallisen liikkumisen takaaminen kaikkialla maailmassa. 1910-luvulla Yhdysvallat ei vielä ollut sellainen maailmanmahti

³²⁷ Cooper, 318; Link 1979, 70; Devlin, 673–675.

millaiseksi se jo seuraavina vuosikymmeninä nousi. Wilsonilla on luultavasti ollut mielessään myös seuraavanlainen missio: luoda virkakaudellaan Yhdysvalloista maa, jota muut ihailevat, kuuntelevat ja tottelevat. Taloudelliset realiteetit lienevät myös olleet yksi syy sodanjulistamiseen. Wilson ei myöntänyt, että pääomapiirit olisivat määränneet hänen päätöksentekoaan, mutta todellisuus oli varmaan toisenlainen. Sodan jatkuessa Euroopan maat olivat velkaantuneet Yhdysvalloille hurjaa vauhtia, eikä Yhdysvaltojen talouden kehitys olisi ollut mahdollista ilman lainojen takaisinmaksua, ja jatkossa kehittyvää kaupankäyntiä. Pitkään jatkuva sota olisi ennen mittaa käynyt raskaaksi myös Yhdysvaltojen taloudelle - ja hankaloittanut osaltaan maan nousua tärkeämpään asemaan maailmantaloudessa. Nouseva Saksa oli useiden amerikkalaisten mielestä vaarallinen maailman tulevaisuudelle, mutta moni myös uskoi yhteistyöhön ja rauhanomaiseen rinnakkaiseloon Saksan kanssa. Wilson näki koko ajan selvemmin miksi Saksa olisi mahdoton yhteistyökumppani. Viimeistään Zimmermannin sähke teki selväksi sen, että senhetkiseen sotaikäyvään Saksaan ei voisi luottaa. Iso-Britannia oli koko sodan ajan ollut Wilsonille henkisesti helpompi kumppani, ja tulevaisuuskin näytti helpommalta, mikäli ympärysvallat saisi määrätä rauhanehdot. Kaikkia näitä perusteita Wilsonin olisi pitänyt avoimemmin tuoda kansansa tietoon jo huomattavasti ennen vuotta 1917. Saksalaisilla oli selkeästi hyvin ajantasainen käsitys Yhdysvalloissa vallinneesta yleisestä mielipiteestä ja sen mukaisesti Saksa uskalsi sotapolitiikkaansa edistää.

Sodanjulistaminen ei ollut Wilsonille helppo päätös. Voi uskoa, että Woodrow Wilson on läpikäynyt valtavan sisäisen kamppailun punnitessaan mielensä vaakakupissa perusteita sodan ja rauhan puolesta. Uskonnollissävyytteinen sodanjulistus kertoo kuinka Wilson vertasi itsensä tai maansa uhrautumista Martti Lutheriin – tai ehkä jopa Jeesukseen. Yhdysvallat antoi oman uhrinsa rauhan saamiseksi Eurooppaan. Wilsonin päätöksellä on ollut kauaskantoiset seuraukset. Yhdysvallat ensimmäiseen maailmansotaan johtaneet syyt ja sotapäätöstä edeltänyt kansalaiskeskustelu loivat tietyllä tapaa pohjaa Yhdysvaltojen myöhemmälle osallistumiselle maailmanpolitiikkaan. Vielä tällä hetkellä, vuonna 2003, seurattaessa Yhdysvaltojen toimintaa ”sodassa terrorismia vastaan”, on nähtävissä useita samansuuntaisia piirteitä, kuin 1910-luvulla. Kansan enemmistö ei todennäköisesti tälläkään hetkellä ilmaise aktiivisesti halukkuuttaan kalliiseen ja epävarmaan sotaan. Yleinen mielipide ei riitä nykyäänkään – yhtään paremmin kuin 1910-luvullakaan – presidenttien sotiin liittyvän päätöksenteon tärkeimmäksi motiiviksi.

LÄHDELUETTELO

ALKUPERÄISLÄHTEET

The Papers of Woodrow Wilson (PWW), edited by Arthur S. Link.

Vol. 31, September 6 – December 31, 1914, Princeton 1979.

Vol. 32, January 1 – April 16, 1915, Princeton 1980.

Vol. 33, April 17 – July 21, 1915, Princeton 1980.

Vol. 34, July 21 – September 30, 1915, Princeton 1980.

Vol. 35, October 1, 1915 – January 27, 1916, Princeton 1980.

Vol. 36, January 27 – May 8, 1916, Princeton 1981.

Vol. 37, May 9 – August 7, 1916, Princeton 1981.

Vol. 38, August 7 – November 19, 1916, Princeton 1982.

Vol. 40, November 20, 1916 – January 23, 1917, Princeton 1982.

Vol. 41, January 24 - April 6, 1914, Princeton 1983.

KIRJALLISUUS

AUCHINCLOSS, Louis. Woodrow Wilson, New York 2000.

BAILEY, Thomas A. The Art of Diplomacy. The American Experience, New York 1968/1983.

BLUM, John Morton. Woodrow Wilson and the Politics of Morality, Boston 1956.

BROGAN, Hugh. The Pelican History of the United States of America, Reading 1986.

COHEN, Bernard C. The Relationship Between Public Opinion and Foreign Policy Maker.

Kirjassa Public Opinion and Historians. Interdisciplinary Perspectives (Edited by Small, Melvin), s. 65-80. Detroit 1970.

COOPER, John Milton jr. *The Warrior and the Priest. Woodrow Wilson and Theodore Roosevelt*, Cambridge 1983.

DEVLIN, Patrick. *Too Proud to Fight: Woodrow Wilson's Neutrality*, Oxford 1974.

FERRELL, Robert H. *Woodrow Wilson and World War I 1917-1921*. Toronto 1985.

FISHER, Louis. *Presidential War Power*, Kansas 1995.

GINSBURG, Benjamin. *The Captive Public. How Mass Opinion Promotes State Power*, New York 1986.

GULLBERG, Tom. *Woodrow Wilsons utrikespolitik och det nya Europa. Historisk tidskrift för Finland 2/1994. s. 277-299*, Helsingfors 1994.

HEATER, Derek. *National Self-Determination*, Ipswich 1994.

KNOCK, Thomas J. *To End All Wars: Woodrow Wilson and the Quest for a New World Order*, New York 1992.

LEONARD, Thomas C. *The Power of the Press. The Birth of the American Political Reporting*, New York 1986.

LINK, Arthur S. *American Epoch. A History of the United States since the 1890's*, New York 1959.

LINK, Arthur S. *Wilson the Diplomatist. A Look at His Major Foreign Policies*, Baltimore 1957.

LINK, Arthur S. *Wilson: Campaigns for Progressivism and Peace 1916-1917*.

LINK, Arthur S. *Wilson: Confusions and Crises 1915-1916*, Princeton 1964.

LINK, Arthur S. *Wilson: The Struggle for Neutrality 1914-1915*, Princeton 1960.

LINK, Arthur S. *Woodrow Wilson and the Progressive Era 1910-1917*, New York 1954.

LINK, Arthur S. *Woodrow Wilson. Revolution, War, and Peace*, Arlington Heights 1979.

MAGILL, Frank N. *The American Presidents. The Office and the Men II. Lincoln to Hoover*, Pasadena 1986.

MILLER, William. Yhdysvaltain historia, Porvoo 1969. Alkuteos: A New History of the United States, New York 1958.

NIMMO, Dan. Political Communication and Public Opinion in America, Santa Monica 1978.

OLSON, Keith W. Biography of a Progressive, Franklin K. Lane, 1864-1921, London 1979.

PERSONS, Stow. American Minds. A History of Ideas, Huntington 1958.

SMALL, Melvin. Historians Look at Public Opinion. Kirjassa Public Opinion and Historians. Interdisciplinary Perspectives (Edited by Small, Melvin), s. 13-22. Detroit 1970.

STEIN, M.L. When President Meet the Press, New York 1969.

STEIGERWALD, David. Wilsonian Idealism in America, Ithaca 1994.

SUHONEN, Pertti. Kansan tahto - siis kenen? Kamppailu yleisen mielipiteen käsitteestä. Kirjassa Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön, Ullamaija Kivikuru & Risto Kunelius (toim.), s. 170-185. Helsinki 1998.

TORBACKE, Jarl, Ensimmäinen maailmansota, Keuruu 1995.

TOWNSON, Duncan. The New Penguin Dictionary of Modern History 1789-1945, London 1995.

TUCHMAN, Barbara W. Elokuun Tykit, Ensimmäisen maailmansodan synty, Helsinki 1964. Alkuteos: The Guns of August, 1962.

TUCHMAN, Barbara W. How We Entered World War I, 1967a. Kirjassa Practising History (Selected Essays by Barbara W. Tuchman), s. 158-172, New York 1981.

TUCHMAN, Barbara W. Woodrow Wilson on Freud ´s Couch, 1967b. Kirjassa Practising History (Selected Essays by Barbara W. Tuchman), s. 146-157, New York 1981.

TUCHMAN, Barbara W. Zimmermanns Telegram, Värnamo 1983. Alkuteos: The Zimmermann Telegram, 1958.

WEINSTEIN, Edwin. Woodrow Wilson. A Medical and the Psychological Biography, Princeton 1981.

